

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

«Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος»

Πτυχιακή / Διπλωματική Εργασία

«Κοινωνικός Έλεγχος, Οργανωμένο Έγκλημα και ηθικός Πανικός: Η περίπτωση της εθνοτικής ομάδας των Ρομά στον Ν. Αττικής»

«Γιάνναρου Ρουμπίνη»

Επιβλέπων καθηγητής: «Μαυρομάτη Αθανασία»

Πάτρα, «Ιούνιος» «2024»

Η παρούσα Εργασία καθώς και τα αποτελέσματα αυτής, αποτελούν συνιδιοκτησία του ΕΑΠ και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα της Εργασίας καθώς και το όνομα του ΕΑΠ όπου εκπονήθηκε. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων..

«Κοινωνικός Έλεγχος, Οργανωμένο Έγκλημα και Ηθικός Πανικός: Η περίπτωση της εθνοτικής ομάδας των Ρομά στον Ν. Αττικής»

«Γιάνναρου Ρουμπίνη»

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

«Μαυρομάτη Αθανασία»

«Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Αλοσκόφης Ουίλλιαμ»

«Μέλος Σ.Ε.Π. ΕΑΠ»

Πάτρα, «Ιούνιος» «2024»

*Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κ. Μαυρομάτη ως
επιβλέπουσα, χωρίς τη συνδρομή της οποίας, δεν θα καθίστατο
δυνατή η παρούσα εργασία καθώς και τον κ Αλοσκόφη για την
πολύτιμη βοήθειά του. Τέλος την οικογένειά μου και την συμφοιτήτριά
μου Μάγδα για την αμέριστη στήριξή τους*

Περιεχόμενα

Περίληψη	9
Abstract	9
Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1 ^ο	12
Η Εθνοτική Ομάδα των Ρομά	12
Οι Ρομά στην Ελλάδα	12
1.2. Θέση στην Οικονομία και Κοινωνικός αποκλεισμός	12
1.2.1. Εκπαίδευση	14
1.2.2. Εργασία	15
1.2.3 Καταυλισμοί Ρομά στην Αττική	15
1.3. Διακριτική μεταχείριση των Ρομά στην Ελλάδα	16
1.4 Οργανωμένο Έγκλημα και Ρόμα	18
1.5 MME και Ρομά	19
Κεφάλαιο 2 ^ο	20
Θεωρητικές Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις	20
2.1. Οργανωμένο Έγκλημα	20
2.2. Θεωρία συννομωσίας- Alien Conspiracy Theory (1960).....	20
2.3. Chambliss: Συμβίωση νομιμότητας -παρανομίας.....	21
2.4. Το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση-δίκτυο (Illegal enterprise Theory).....	22
2.5. Κλασική Σχολή Εγκληματολογίας.....	24
2.6. Θετικιστική Σχολή	24
2.6.1 Ιταλική Θετική Σχολή	25
2.6.2. Κοινωνιολογικός Θετικισμός.....	25
2.6.2.1. Η Σχολή του Σικάγο (1920-1950)	26
2.6.2.2. Διαφορικός Συγχρωτισμός (1939).....	27
2.7. Κοινωνική Αντίδραση και Έγκλημα.....	28

2.7.1. Η Δραματοποίηση του κακού του Tannenbaum (1938)	28
2.7.2. Πρωτογενής και Δευτερογενής απόκλιση του Lemert	28
2.7.3. Θεωρία της Ετικέτας ή Χαρακτηρισμού (1963).....	29
2.7.4. Θέσπιση Κανόνα.....	30
2.8. Κριτική Εγκληματολογία.....	31
2.8.1. Κριτική εγκληματολογία και Σύγκρουση	33
2.8.2. Κριτική Εγκληματολογία και Πολιτική οικονομία του Εγκλήματος.....	34
2.9. Πολιτισμική Εγκληματολογία.....	35
2.10. Υποπολιτισμοί και Νεανική Παραβατικότητα	36
2.10.1. Gresham Sykes and David Matza's (1957) techniques of neutralization	37
2.10.2. Υποπολιτισμός και Howard Becker	38
2.10.3. Η Σχολή του Birmingham	39
2.10.4. David Downes και Υποπολιτισμοί των Νέων	40
2.11. Κοινωνικός Έλεγχος	40
2.12. Ηθικός Πανικός και Έγκλημα	44
2.12.1. Ηθικός Πανικός και ΜΜΕ.....	44
Κεφάλαιο 3ο	47
Μεθοδολογία	47
3. Ποιοτική Μέθοδος	47
3.1 Δειγματοληψία	49
3.2. Ερωτήματα κατηγορίες	49
Κεφάλαιο 4	51
Ανάλυση	51
4.1 Ρομά, καταυλισμοί και Έγκλημα.....	51
4.2 Ρομά, Εκθέσεις της Αστυνομίας και Οργανωμένο Έγκλημα	51
4.3 Ρομά και στερεότυπα.....	54
4.4 Αισθήματα φόβου και απειλής.....	57
4.5 Σχέση ρομά και οργανωμένου εγκλήματος	59
4.5.1 Νεανική Παραβατικότητα.....	59
4.5.2 Ρομά και υποπολιτισμός.....	60
4.5.3 Κοινωνικές Συνθήκες και Έγκλημα	61
4.5.4 Η παραβατικότητα Ευθύνη των Ρομά	62

4.5.5 Προτεινόμενες Λύσεις.....	62
4.6. Ρομά και Αστυνομία	63
4.7. Επίσημη Αντεγκληματική Πολιτική	65
4.8 Διαφθορά αστυνομικών	66
4.9 Αστυνομική βία.....	67
4.10 Αντίδραση των Ρομά και της Αστυνομίας	69
5. Συμπεράσματα.....	71
Παράρτημα 1	74
Βιβλιογραφία	76
Ελληνική Βιβλιογραφία	76
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	88

Περίληψη

Αφετηρία για την διπλωματική αυτή, αποτέλεσε η αυξημένη αναφορικότητα των ΜΜΕ- άρθρων εφημερίδων, σε αριθμό και συχνότητα, για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά, για το διάστημα (2017-2023). Τέθηκαν τα ερωτήματα, ποιες είναι οι αναπαραστάσεις, τα στερεότυπα των ρομά στα ΜΜΕ, ποιά η σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, αν υπήρξε ηθικός πανικός για το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών και τους ρομά και πως περιέγραψαν τα ΜΜΕ την αντίδραση της αστυνομίας. Αναλύσαμε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, τα στερεότυπα, τις απεικονίσεις, των ρομά στα άρθρα των εφημερίδων σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών. Διαπιστώθηκε μια υπερβολή, μια ταύτιση του οργανωμένου εγκλήματος των ναρκωτικών με τους ρομά, μια κατασκευή φόβου, απειλής, εσωτερικής ανασφάλειας στο κοινωνικό ακροατήριο. Η αντίδραση της αστυνομίας, με την πολιτική της μηδενικής ανοχής, παρουσιάστηκε από τα ΜΜΕ, ως απαραίτητη, αναγκαία, αντίστοιχη της απειλής για την αποκατάσταση της ασφάλειας. Μέσα από τη θεώρηση της Κριτικής Εγκληματολογίας, προέκυψαν οι διαδικασίες κατασκευής του εγκλήματος από τους φορείς του ανεπίσημου και του επίσημου ελέγχου κατά τη σύγκρουση κοινωνικών ομάδων. Ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος επιβεβαίωσε τις πρακτικές του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Λέξεις κλειδιά: ρομά, διακριτική μεταχείριση, υποπολιτισμός, οργανωμένο έγκλημα, ΜΜΕ, στερεότυπα, ηθικός πανικός, κοινωνικός έλεγχος, αστυνομία, μηδενική ανοχή

Abstract

Starting point for this thesis was an increase in media articles, in number and sequence, about organized crime and roma, for the time period (2017-2023). The questions posed were, what are the stereotypes, representations or roma in the media, what is the relationship of roma and organised crime, was there a moral panic about organized drug crime and roma and how was the police reaction depicted in the media.

The stereotypes and representations of roma in the articles were analyzed through the method of content analysis. We came to the conclusion that indeed there was an exaggeration, in media articles identifying organized drug crime and roma, a construction of fear, threat, to the internal security of the public. Police reaction of zero tolerance, with raids and arrests in roma camps was represented as necessary, needed, matching the posed threat to security. Informal social control reinforced the practices of formal social control. With the help of Critical Criminology, we uncovered the procedures of crime construction by the institutions of formal and informal control, during the conflict of social groups.

Key words: roma, discreet treatment, subculture, organised crime, Mass media, stereotypes, moral panic, social control, police, zero tolerance

Εισαγωγή

Τα ΜΜΕ μέσα από πληροφορίες, γεγονότα, εικόνες, στερεότυπα, αναπαριστούν, ερμηνεύουν μεταδίδουν γνώσεις για την κοινωνική πραγματικότητα, και αποτελούν τον πιο σημαντικό φορέα κοινωνικού ελέγχου (Λαμπροπούλου, 1999:82). Η παραβίαση των κοινωνικών κανόνων αποτελεί δημοφιλές θέμα διαπραγμάτευσης των ΜΜΕ, καθώς περιλαμβάνει τον «αιφνιδιασμό» και τη «σύγκρουση», στοιχεία που συντελούν στην αναπαραγωγή της είδησης (Λαμπροπούλου, 2001:33).

Ένα θέμα που προβάλλεται συχνά από τα ΜΜΕ και προσδιορίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα είναι το οργανωμένο έγκλημα. Πρώτον, γιατί υπάρχει ένα «μύθος» σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα, δηλαδή, την εργαλειοποίηση φανταστικών, κατασκευασμένων ιστοριών για την εξήγηση του φαινομένου, με στόχο την απόκρυψη των πραγματικών αιτιών του. Δεύτερον, λόγω της σοβαρότητας του συγκεκριμένου φαινομένου (Λαμπροπούλου, 2001:37). Ο «μύθος» του οργανωμένου εγκλήματος συντηρεί την κυρίαρχη άποψη για το οργανωμένο έγκλημα και επιβεβαιώνει τις πρακτικές του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Για παράδειγμα, επί σειρά ετών, το οργανωμένο έγκλημα στις ΗΠΑ ήταν ταυτόσημο με την Ιταλική Μαφία (Ροδόπουλος, 2015:3). Στον εγχώριο τύπο δημοσιεύματα όπως η «μαφία των ναρκωτικών», «η Αλβανική μαφία», «η ρωσική μαφία» και το «ξέπλυμα βρώμικου

χρήματος» αποτελούν απόπειρες προσδιορισμού, κατασκευής του οργανωμένου εγκλήματος και δημιουργίας «μύθων» για τα αίτια του (Λαμπροπούλου, 2001:34). Σύμφωνα με τον Klaus Von Lampe «οργανωμένο έγκλημα είναι αυτό στο οποίο η συλλογικότητα επικολλά την ετικέτα» (Ροδόπουλος, 2015:10). Ενώ εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι τα εγκλήματα του «λευκού κολάρου» και τα «κρατικά εγκλήματα» δεν χαρακτηρίζονται, ούτε από το επίσημο κράτος ούτε από τα ΜΜΕ, ως οργανωμένο έγκλημα, υπάρχει μια «κατάσταση άρνησης» (Ροδόπουλος, 2015:10).

Τα οργανωμένα εγκληματικά φαινόμενα αποτελούν αφετηρία ηθικού πανικού και συχνά αποδίδονται σε ομάδες με πολιτισμικές και εθνικές ταυτότητες (Ροδόπουλος, 2015:2). Τα ΜΜΕ λοιπόν μέσα από διαδικασίες υπερβολής και τεχνικές των ΜΜΕ όπως εγκληματικά στερεότυπα, συχνά οριοθετούν το οργανωμένο έγκλημα ως πρόβλημα μια εθνοτικής ομάδας. Πρώτο κομμάτι της διαδικασίας για την κατασκευή ηθικού πανικού είναι η εύρεση του «εχθρού» του λεγόμενου «λαϊκού δαίμονα» (folk devil), ενός εύκολου συνήθως στόχου, όπως μέλη ανίσχυρων κοινωνικό-πολιτικών ομάδων (Jones, 1997:6). Ένα άτομο ή μια ομάδα λοιπόν, προσδιορίζεται, κατασκευάζεται ως «απειλή», ως «οργανωμένο έγκλημα» με τον συνεπαγόμενο φόβο και αισθήματα εχθρότητας (Cohen, 2002:29). Τα ΜΜΕ, πέρα από τον προσδιορισμό του κοινωνικού προβλήματος και τις προτεινόμενες λύσεις, επηρεάζουν μέσα από την περιγραφή της αντίδρασης του κοινωνικού ελέγχου την αξιολόγηση του από το κοινωνικό ακροατήριο (Λαμπροπούλου, 1999:84). Τα ΜΜΕ, λοιπόν, σύμφωνα με την κριτική εγκληματολογία, ως ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος ενισχύουν και αναπαράγουν των επίσημο κοινωνικό έλεγχο στη σύγκρουση των κοινωνικών ομάδων. Αναπαράγουν την ταξική ανισότητα της καπιταλιστικής δομής με το έγκλημα να συνδέεται με την τάξη και τη φυλή ενώ οι ισχυροί συνεχίζουν να είναι υπεράνω του νόμου (Dekeseredy, 2020:2).

Σκοπός της διπλωματικής αυτής λοιπόν, είναι να διερευνήσει τις εικόνες, αναπαραστάσεις, στερεότυπα για την εθνοτική ομάδα των ρομά στα ΜΜΕ, την σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, την ύπαρξη ηθικού πανικού για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά, και την περιγραφή της αντίδρασης της αστυνομίας για το χρονικό διάστημα (2017-2023).

Κεφάλαιο 1^ο

Η Εθνοτική Ομάδα των Ρομά

Οι Ρομά στην Ελλάδα

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η διερεύνηση των αναπαραστάσεων, στερεότυπων των ρομά στα ΜΜΕ, της σχέσης των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, αν υπήρξε ηθικός πανικός για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά και πως τα ΜΜΕ παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο για τον σκοπό της εργασίας, αρχικά να αναφερθούμε στη συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα.

Η λέξη «ρομά» σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, είναι ένας όρος «ομπρέλα», που περιλαμβάνει τις κοινότητες των ρομά, Σίντι, Κάλε, Ρομανίκαλς, Βαλκάνιους Αιγύπτιους, ανατολικές ομάδες (Dom, Lom) και όσους αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως Τσιγγάνο (Council of Europe, 2012:5). Στη χώρα μας αρνούνται να καταχωρηθούν ως οτιδήποτε άλλο εκτός από Έλληνες πολίτες (Civil society monitoring report on implementation of the national Roma integration strategy in Greece :Assessing progress in key policy areas of the strategy 2019: 9).

1.2. Θέση στην Οικονομία και Κοινωνικός αποκλεισμός

Οι ρομά δεν μπόρεσαν να ακολουθήσουν την αστικοποίηση και τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, λόγω φτώχειας και αναλφαριθμητισμού, αποτελώντας «κλειστές κοινότητες» με παραδοσιακό αξιακό σύστημα (Καλπαζίδου, 2021:6). Στη συνέχεια η είσοδος των Αλβανών στη χώρα, ως εργατών της γης, τους απέκλεισε ακόμη περισσότερο από την αγορά εργασίας και τους φτωχοποίησε περαιτέρω (Θεοδωράκης, 12/12/ 2022). Την εποχή του 1990, ενώ διεκδικούσαν άδειες άσκησης επαγγέλματος από το κράτος (Μουχελή, 1990:507), ως επαγγελματίες γανωματάδες, σιδεράδες, παλιατζήδες, σήμερα ανακυκλωτές, αυτές δόθηκαν κατά προτίμηση στους πρώην βιομηχανικούς εργάτες της ΕΣΣΔ, που είχαν έρθει στη χώρα (Θεοδωράκης, 2022). Το γεγονός αυτό οδήγησε σε περαιτέρω φτωχοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό (Μουχελή, 1990:507). Η οικονομική 2009-2018 (Civil society monitoring report on implementation of the national Roma integration strategy in Greece :Assessing progress in key policy areas of the strategy

2019:10) και η μετέπειτα υγειονομική και ενεργειακή κρίση, επέτειναν την όξυνση του κοινωνικού και οικονομικού τους αποκλεισμού (Fra:Roma in ten European countries, 2021:1).

Η μεγαλύτερη εθνική μειονότητα της Ευρώπης, αντιμετωπίζει άνιση πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες και υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και ρατσισμό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι στην χώρα μας υπάρχει μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση της εθνοτικής αυτής ομάδας, με το Συμβούλιο της Ευρώπης να υπολογίζει τους ρομά στους 175.000 (Special Report, EU policy initiatives and financial support for Roma integration: significant progress made over the last decade, but additional efforts needed on the ground. 2016 :14). Έκθεση του FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) με τίτλο «Επιλεγμένα πορίσματα για τους ρομά», περιγράφει βάσει της έρευνας ότι το (80%) των ρομά, βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας της χώρας τους, με έναν στους τρεις χωρίς πρόσβαση σε πόσιμο νερό (Fra: Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους ρομά 2018 :5).. Σύμφωνα με την FRA του 2021, το (84%) των ρομά στη χώρα μας αντιμετωπίζει υλικές στερήσεις σε σχέση με το (17%) του υπόλοιπου πληθυσμού (Fra :Roma in ten European countries, 2021:27). Στην ίδια έκθεση με στοιχεία από (10) Ευρωπαϊκές Χώρες, η βελτίωση της πρόσβασης των ρομά στην υγεία, εκπαίδευση, απασχόληση, στέγαση και η βελτίωση του αντισιγγανισμού στις χώρες μέλη, περιγράφεται από ελάχιστη έως μηδαμινή, σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή του 2016 (Fra :Roma in ten European countries, 2021:13). Χαρακτηριστικό του αντισιγγανισμού, είναι ότι ενώ το (48%) των ρομά στη χώρα μας αντιμετωπίζουν διακριτική μεταχείριση, μόνο ένα (7%) προβαίνει σε καταγγελία (FRA: Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους ρομά 2018:44). Έκθεση του 2018, περιγράφει ως μορφές αντισιγγανισμού τη διακριτική μεταχείριση, την παρενόχληση, τα εγκλήματα μίσους κατά των ρομά, με τον ρατσισμό και την ξеноφοβία να αποτελούν βασικές εκφάνσεις του. Το στερεότυπο του αθίγγανου, γύφτου, ρομά που ζει στο περιθώριο της κοινωνίας, ενισχύει τη δυσπιστία στον «άλλο», τον «ξένο» και τροφοδοτεί τον κύκλο του κοινωνικού αποκλεισμού (A persisting concern: anti- Gypsyism as a barrier to social inclusion FRA, 2018:15).

Αναλυτικά δημογραφικά στοιχεία για τη χώρα μας δεν υπάρχουν, καθώς δεν καταγράφονται βάσει της πολιτισμικής τους ταυτότητας αλλά ως Έλληνες πολίτες. Η

Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, προχώρησε το 2021 στην πρώτη πανελλαδική καταγραφή των κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών των ρομά και των πολλαπλών αναγκών τους. Κατέγραψε 117.495 μόνιμους κατοίκους, με συνολική κατανομή σε (13) Περιφέρειες της Ελλάδος, με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση (25%) στον νομό Αττικής (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:3).¹

1.2.1. Εκπαίδευση

Όσον αφορά την εκπαίδευση, από ένα δείγμα (47%) του συνολικού πληθυσμού, παρατηρείται μικρή συμμετοχή στην προσχολική αγωγή, με μετέπειτα αύξηση της συμμετοχής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και σταδιακή μείωση στο Γυμνάσιο και Λύκειο (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021). Περισσότερη συμμετοχή παρουσιάζεται στην τεχνική εκπαίδευση, Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης, Επαγγελματικό Λύκειο και Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021).

Λόγοι που συντελούν στην σχολική διαρροή είναι η φτώχεια, η έλλειψη στέγασης, κάλυψης βασικών αναγκών, πρόσβασης σε νερό, σε ηλεκτρισμό. Αντιθέτως, μικρότερη διαρροή παρατηρείται σε ρομά, που είναι ενταγμένοι στον οικιστικό και κοινωνικό ιστό των πόλεων (Καλπαζίδου, 2021:6). Η μείωση της διαρροής αποτελεί εφαλτήριο για τη μείωση των γάμων σε εφηβική ηλικία. Το φαινόμενο των πρώιμων γάμων (με το ένα μέρος κάτω των 18) είναι αρκετό έντονο, με το ποσοστό να φθάνει στο 97% στο σύνολο του πληθυσμού (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε

¹ Βάσει οικιστικών κριτηρίων και συνθηκών διαβίωσης, οι περιοχές όπου κατοικούν οι ρομά διαχωρίζονται σε οικισμούς τύπου (Ι) «Άκρως υποβαθμισμένες περιοχές», τύπου (ΙΙ) «Μικτός καταυλισμός» και τύπου (ΙΙΙ) «Γειτονιά» και τέλος ρομά που διαβιούν «διάσπαρτα» εκτός οικισμών (Τύπου, Ι,ΙΙ,ΙΙ) (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο 2021: 28). Ο οικισμός τύπου (Ι) περιλαμβάνει παραπήγματα και απουσία βασικών υποδομών, ο τύπου (ΙΙ) αναφέρεται σε σπίτια και πρόχειρες κατασκευές όπως τσαντρία, container, παραπήγματα με κάποια υποτυπώδη υποδομή νερού και ρεύματος, συνήθως γύρω από κατοικημένες περιοχές και ο τύπου (ΙΙΙ), σε υποβαθμισμένες οικιστικά περιοχές σε μονοκατοικίες ή διαμερίσματα (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο, 2021:27). Το 80% των ρομά κατοικεί σε οικισμούς (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο 2021: 25), με το σύνολο των (462) οικισμών να παρουσιάζει μεγάλο ποσοστό ελλείψεων στην ύδρευση, αποχέτευση και στο ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο, 2021:51).

Εθνικό Επίπεδο, 2021:65). Γερμανική έρευνα (1986-2006) κατέδειξε την άμεση σχέση των πρώιμων γάμων με τις συνθήκες φτώχειας (Καραγιάννη, 2021:7).

1.2.2. Εργασία

Με στοιχεία του 2021 από το Υπουργείο Εργασίας, στο σύνολο 47.144 του ενεργού πληθυσμού, άνδρες και γυναίκες ηλικίας 16-64, το (64%) δηλ. 30.394 είναι άνεργο (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:68). Οι κύριες μορφές απασχόλησης των ρομά είναι, η συλλογή και το εμπόριο ανακυκλώσιμων υλικών (30,2), το πλανόδιο εμπόριο (25.6), μικροπωλητές στις αγορές (13.4), εποχιακές αγροτικές εργασίες 13% κ.ά. Το (54 %) στους 28.247, εκτιμάτε ότι απασχολείται στην άτυπη, περιστασιακή, αδήλωτη στην εφορία, μη αμειβόμενη εργασία ή στον χώρο κατοικίας (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:69-71).

Συνοψίζοντας λοιπόν, οι υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης, η έλλειψη βασικών υποδομών, η σχολική διαρροή και η ανεργία είναι παράγοντες που δυσχεραίνουν την κοινωνική ένταξη των ρομά (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:69-71). Ένας επιπλέον παράγοντας είναι η παραβατικότητα, βάσει της εκτίμησης που έχουν πραγματοποιήσει οι κατά τόπους δήμοι, χωρίς όμως να υπάρχουν διαθέσιμα αριθμητικά δεδομένα (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:84).

1.2.3 Καταυλισμοί Ρομά στην Αττική

Θα μελετήσουμε την περίπτωση των ρομά της Αττικής, καθώς, πρώτον, στην Αττική υπάρχουν οι περισσότεροι καταυλισμοί της εθνοτικής ομάδας (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:3) και δεύτερον, η πλειοψηφία των άρθρων στα ΜΜΕ, αναφέρονται στο Μενίδι, τον Ασπρόπυργο, τα Άνω Λιόσια, Ζεφύρι κ.ά. Επίσης θα ήταν αδύνατον ερευνητικά να μελετηθούν όλοι οι καταυλισμοί ανά την Ελλάδα.

Στην Αττική υπάρχει ο μεγαλύτερος καταυλισμός ρομά με 29.360 κατοίκους, ποσοστό 25% επί του συνολικού πληθυσμού. Οι 19.203 ζουν σε (28) καταυλισμούς, σε συνθήκες οικονομικού αποκλεισμού με μια μόνο κοινότητα “γειτονιά” (Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο, 2021:28). Οι πληθυσμοί στους καταυλισμούς της Δυτικής Αττικής Περιφέρειας Αττικής, (Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο, 2015-2017:11), Ζεφύρι, Μέγαρο, Μάνδρα,

Ελευσίνα, Σκάρπας στον Ασπρόπυργο, Μενίδι και Λιόσια βρίσκονται στο περιθώριο, λόγω του χωροταξικού, κοινωνικού και πολιτικού αποκλεισμού, παράγοντες που αλληλοεπιδρούν και ανατροφοδοτούνται (Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο, 2015-2017:13). Οικιστικά, οι υποβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης, δυσκολεύουν την ικανοποίηση βασικών αναγκών, την πρόσβαση σε κοινωφελείς χώρους και υποδομές και την πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση. Ταυτόχρονα αποτελούν υγειονομικό και περιβαλλοντικό κίνδυνο δημιουργώντας ένα αόρατο όριο συνόρου, μια χωροταξική “γκετοποίηση” από την υπόλοιπη τοπική κοινωνία (Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο, 2015-2017:15). Πολιτικά, παρότι αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό των δήμων που ανήκουν, στερούνται πολιτικής εκπροσώπησης. Αυτό συνεπάγεται απουσία πρόσβασης σε κοινωνικούς και αναπτυξιακούς πόρους, ενημέρωσης για ένταξη σε προγράμματα, όπως μετεγκατάστασης του οικισμού, προγράμματα στήριξης της απασχόλησης, έκδοσης επίσημων εγγράφων και εν γένει επίλυσης των προβλημάτων τους (Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο, 2015-2017:13). Σύμφωνα με την Περιφέρεια Δυτικής Αττικής, η κοινωνική περιθωριοποίηση τους τείνει να θεωρείται «*η φυσική κατάσταση των Ρομά και των υλικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αποστερημένων κατοίκων χαμηλού κοινωνικό-οικονομικού επιπέδου*» (Περιφέρεια Αττικής, Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο, 2015-2017:16).

1.3. Διακριτική μεταχείριση των Ρομά στην Ελλάδα

Όπως προκύπτει από τις Εκθέσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, τις καταδικαστικές αποφάσεις της ΕΔΔΑ κατά της Ελλάδος, την Επιτροπή για τα βασανιστήρια- CPT, Η Διεθνής Αμνηστία, καταγγελίες στο Συνήγορο του Πολίτη και άλλους φορείς και διεθνείς οργανισμούς, η εθνική ομάδα των ρομά στη χώρα μας συχνά υπόκεινται σε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, ειδικά κατά την εμπλοκή τους με τις αστυνομικές αρχές (Στρογγυλή Τράπεζα Αστυνόμευση: Ρόλοι και Ευθύνες Εθνικών Παραγόντων σε σχέση με την (Κακο-)Μεταχείριση Συλληφθέντων στην Ελλάδα Αθήνα, 10-11 Ιανουαρίου, 2019:10).

Στην ετήσια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας του 2012, γίνεται αναφορά για κακομεταχείριση των ρομά από αστυνομικούς σε συνδυασμό με τη μη ορθολογική χρήση όπλων, με τη χώρα μας να παραβιάζει την ΕΣΔΑ ή το ICCPR., σε αρκετές

περιπτώσεις (Διεθνής Αμνηστία, 2012:22). Το 2010 καταδικάστηκε η Ελλάδα σχετικά με την υπόθεση του «Στεφάνου κατά της Ελλάδος για αστυνομική βία» κ.ά. (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Πρώτο Τμήμα Υπόθεση Στεφάνου κατά Ελλάδας (Προσφυγή υπ' αριθ.2954/07). Το 2013 ακολουθεί η επόμενη καταδίκη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ΕΔΔΑ, στην υπόθεση «Μπέκου & Κουτρόπουλου Κατά Ελλάδος», (Συνήγορος του Πολίτη, Καταδίκη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για αστυνομική βία κατά Ελλήνων Ρομά, 2005).

Η CPT έκθεση του 2019 του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφέρει ότι σε αρκετές περιπτώσεις νεαροί ρομά υπόκεινται σε λεκτική και σωματική βία από τις αστυνομικές αρχές στην περίπτωση που θεωρούνται ύποπτοι για τη διάπραξη εγκλήματος (Στρογγυλή Τράπεζα Αστυνόμευση: Ρόλοι και Ευθύνες Εθνικών Παραγόντων σε σχέση με την (Κακο-)Μεταχείριση Συλληφθέντων στην Ελλάδα Αθήνα, 10-11 Ιανουαρίου, 2019:10). Στην έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ του 2022 αναφέρεται ότι η εθνική καταγωγή και το νεαρό της ηλικίας συντείνουν στην ευαλωτότητα ενός ατόμου στην αστυνομική βία. Οι ρομά συχνά στοχοποιούνται ως «βολικός εχθρός» και αναπαρίστανται με «εγκληματικά στερεότυπα» αποτελώντας κοινωνική απειλή (Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ, 2022:28). Το βράδυ της 22 Οκτωβρίου 2021, υπήρξε το πρώτο συμβάν αστυνομικής καταδίωξης με τον θάνατο νεαρού ρομά. (Δολοφονία Νίκου Σιαμπάνη, Racial profiling και παραβίαση κανόνων εμπλοκής, 2021).

Στην έκθεση της ΕΛΑΣ τον Δεκέμβριο του 2022, με τίτλο «Ζητήματα υπέρμετρης αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας», αναφέρεται η επίδειξη ρατσιστικής συμπεριφοράς και η χρήση υπέρμετρης βίας απέναντι στους ρομά από τις αστυνομικές αρχές αλλά και η αστυνομική ανοχή σε αυτές τις πρακτικές (ΕΛ. ΑΣ. Ζητήματα Υπέρμετρης Αστυνομικής Βίας και Αυθαιρεσίας, 2022:5). Το ίδιο έτος στις 5 Δεκεμβρίου, σύμφωνα με το δελτίο της αστυνομίας, (Ελληνική Αστυνομία : 5-12-2022) νεαρός ανήλικος ημεδαπός, έβαλε πετρέλαιο και αποχώρησε χωρίς να καταβάλλει το αντίτιμο των 20 ευρώ. Το αποτέλεσμα της καταδίωξης ήταν να τραυματισθεί ο Κώστας Φραγκούλης και στις 13 Δεκέμβριο του 2022 να αποβιώσει (Αυγή, 13/12/2022, Καθημερινή, 23/10/2021). Στις 11 Νοεμβρίου του 2023, ο 17χρονος Χρήστος Μιχαλόπουλος, μαθητής νυχτερινού λυκείου και εργαζόμενος, χάνει τη ζωή του στην Αλίαρτο Βοιωτίας από το όπλο αστυνομικού της ΟΠΚΕ, γιατί δεν σταμάτησε σε αστυνομικό έλεγχο απουσία διπλώματος (Σουλιώτης, 13/11/2023).

Διαφαίνεται λοιπόν ένας θεσμικός και γενικευμένος ρατσισμός ειδικότερα από το 2017 και μετά, ένας αντιτσιγγανισμός, της αστυνομίας, και του κράτους, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για δυσμενή διάκριση της ομάδας αυτής (Pew Research Centre, 2019,). Η Έκθεση της Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ. μάλιστα, περιγράφει τους ρομά ως «*λαϊκούς δαίμονες*», υποστηρίζοντας ότι αυτό το στερεότυπο δικαιολογεί την άκριτη αστυνομική αντίδραση (Ε.ΜΗ.ΔΙ.ΠΑ., 2022:28).

1.4 Οργανωμένο Έγκλημα και Ρόμα

Σύμφωνα με τις Ετήσιες Εκθέσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας, η εθνοτική ομάδα των ρομά εμπλέκεται σε εγκληματικές ομάδες, με μέλη, σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας κυρίως, όπως κλοπές-διαρρήξεις, ληστείες και κλοπές τροχοφόρων (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για 2017, σελ.55, 2018, σελ.57, 2019, σελ.56, 2020, σελ.61, 2021, σελ. 2022, σελ. 97). Ενδεικτικά στην Ετήσια Έκθεση του οργανωμένου εγκλήματος του 2017 (σελ.60), αναφέρεται, ότι στις κλοπές-διαρρήξεις, οι εγχώριες ομάδες με μέλη, ήταν (68 %) ομοιογενείς επί του συνόλου, από το οποίο (57%) επί του συνόλου, ήταν μέλη ρομά. Στην Έκθεση του 2021, στις κλοπές-διαρρήξεις, στις εγχώριες ομάδες (63%) επί του συνόλου, με μέλη, το (84%) των εγχώριων ομάδων ήταν και πάλι ρομά (σελ.64). Όσον αφορά την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, σύμφωνα με τις Εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας για το Οργανωμένο Έγκλημα, οι ρομά δραστηριοποιούνται κυρίως στην διακίνηση ηρωίνης (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για 2018, σελ.54, 2019, σελ.53, 2020 σελ.58, 2021, σελ.60). Όπως αναφέρεται σε Έκθεση του 2017, οι εγκληματικές αυτές ομάδες είναι ημεδαπές, με μέλη και σε μεγάλο ποσοστό ρομά χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένο αριθμό (Ετήσια Έκθεση του Οργανωμένου Εγκλήματος 2017, σελ.56). Επιπρόσθετα Έκθεση του 2021 (σελ. 61), αναφέρει ότι στις ιεραρχικές, εγκληματικές ομάδες με μέλη, από τις (27) που εξαρθρώθηκαν, τα μέλη είναι κυρίως ημεδαποί, και σε μεγάλο ποσοστό ρομά. Μόνο στην Έκθεση της Αστυνομίας του 2018 (σελ. 54), στις εγκληματικές ομάδες με μέλη, στη διακίνηση ηρωίνης, αναφέρεται ότι στις ομοιογενείς ομάδες (58,65%) κυρίως ημεδαπών, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του (25,92%) είναι ρομά.

Ενδιαφέρον προκαλεί και η έρευνα του Ασημακόπουλου που διαπίστωσε υπερεκπροσώπηση των ρομά στο Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού Τύπου Ι, (2021:229). Σύμφωνα με τον ημερήσιο αριθμό κρατουμένων, τον Νοέμβριο του 2021,

από τους (709) έλληνες οι (211) ήταν έλληνες ρομά, ένα μεγάλο ποσοστό για μια μειονότητα στο (3) με (4%) του γενικού πληθυσμού. Όσον αφορά τα αδικήματα το (36,6%) αφορούσε κλοπές, το (25,6%) ληστείες και το (25,6%) παραβάσεις για ναρκωτικά (Ασημακόπουλος, 2021:229).

1.5 MME και Ρομά

Έρευνες στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες διαπιστώνουν ότι το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών παρουσιάζεται από τα MME ως ταυτόσημο με την εθνοτική ομάδα των ρομά, κατασκευάζοντας στην πορεία ηθικούς πανικούς (Rougheri, 1999, Gomes & Machado, 2011). Η έρευνα των Gomes & Machado (2011) στην Πορτογαλία, συμπέρανε ότι τα MME κατασκευάζουν ηθικούς πανικούς συνδέοντας τους ρομά με το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών. Η Rougheri (1999) διαπίστωσε ότι στα περισσότερα άρθρα στον ελληνικό έντυπο τύπο, η πώληση ναρκωτικών ταυτίζεται με τους ρομά.

Η αναφορά των MME στην εγκληματικότητα των ρομά και των καταυλισμών δεν είναι καινούργιο γεγονός, καθώς συναντάται και παλαιότερα, στα Νέα (Νταλιάνη, 9/5/1998), στην Καθημερινή (Καρνάτση, 2/6/2010, 30/12/2012). Στο Βήμα για παράδειγμα «ξέρουμε τα αδικήματα των ρομά, κλοπές και ναρκωτικά» (Βυθούλκας, 21/12/2013). Κατά τα έτη 2017-2023 επίσης συναντάμε άρθρα για τους ρομά και το οργανωμένο έγκλημα, όπως στο Βήμα (Λαμπρόπουλος 6/5/2017), Τα Νέα, (Λάτσιου, 8/10/2017), τον Ελεύθερο Τύπο, (30/6/2018), το Πρώτο Θέμα, (Πώποτας & Καλύβα, 2/11/2021), τη Βραδινή (9/12/2022), Καθημερινή (Θεοδωρόπουλος, 17/11/2023). Για παράδειγμα στο Πρώτο Θέμα αναφέρεται *«μαφιοζικές φαμίλιες ... ειδικεύονται στη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και ξέπλυμα μαύρου χρήματος, «* (Πώποτας & Καλύβα, 14/12/2019). Αυτό που μας ενδιαφέρει στην παρούσα διπλωματική εργασία, είναι να διερευνήσουμε τις αναπαραστάσεις, τα στερεότυπα των ρομά στα MME, την σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, την ύπαρξη ηθικού πανικού για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά και πως τα MME παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας.

Κεφάλαιο 2^ο

Θεωρητικές Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις

Στο παρόν Κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις θεωρητικές προσεγγίσεις της εγκληματολογίας για την παρέκκλιση, τον κοινωνικό έλεγχο, την κοινωνική αντίδραση, αλλά και το οργανωμένο έγκλημα, προκειμένου να αναλύσουμε το θέμα της παρούσης διπλωματικής. Πιο συγκεκριμένα, θα διερευνήσουμε τις αναπαραστάσεις, τα στερεότυπα των ρομά στα ΜΜΕ, τη σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, εάν υπήρξε ηθικός πανικός για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά και πως τα ΜΜΕ παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας.

2.1. Οργανωμένο Έγκλημα

Θα ξεκινήσουμε την ανάλυσή μας από το οργανωμένο έγκλημα, καθότι στην ερευνητική μας υπόθεση, τίθεται το ερώτημα της ταύτισής του με την εθνοτική ομάδα των ρομά. Αρχικά απαιτείται ένας ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος.

Σύμφωνα με τον ορισμό των Ενωμένων Εθνών λοιπόν το οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει μια σειρά από παράνομες και εγκληματικές δραστηριότητες, όπως διακίνηση ναρκωτικών, πορνεία, προστασία τα λεγόμενα «βαριά εγκλήματα» που διαπράττουν ιεραρχικά δομημένες ομάδες με σκοπό το κέρδος (Jovanov, 2011:2). Σύμφωνα με τον Mingradin το οργανωμένο έγκλημα εμπεριέχει τα εξής χαρακτηριστικά: «οργανωμένη δομή, επιχειρησιακή στρατηγική, καταμερισμό εργασίας, πώληση παράνομων υπηρεσιών και αγαθών, χρήση βίας, επιδίωξη κέρδους και συμβιωτική σχέση με το κράτος» (Lucas, 2007:1).

2.2. Θεωρία συνομοσίας- Alien Conspiracy Theory (1960)

Μια πρώτη ερμηνευτική προσπάθεια του οργανωμένου εγκλήματος έγινε από τον Cressey με τη θεωρία του, η «συνομοσία του ξένου» (Σταμούλη, 2019:217). Κύρια μεταβλητή ανάλυσης στη θεωρία συνομοσίας αποτελούσε η εθνικότητα (Mantziou, 2007:60). Ο Cressey στήριξε την θεωρία του στη μελέτη περίπτωσης της λεγόμενης «Cosa Nostra», μίας εγκληματικής οργάνωσης, στην οποία η εθνική προέλευση αποτελούσε βασική προϋπόθεση συμμετοχής (Σταμούλη, 2019:217). Η οργάνωση αυτή δραστηριοποιούνταν σε εγκληματικές πρακτικές, όπως πορνεία, παράνομος τζόγος, κυκλώματα προστασίας, διακίνηση ναρκωτικών (Σταμούλη, 2019:217). Η θεωρία συνομοσίας υποστήριζε ότι Ιταλοί μετανάστες εισήγαγαν το

πρόβλημα του οργανωμένου εγκλήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες από την χώρα προέλευσης στο τέλος του 19^{ου} και τις αρχές του 20ου αιώνα (Kleeman, 2014: 2). Βασικό αξίωμα σε αυτή τη θεωρία ήταν ότι το οργανωμένο έγκλημα, η οργανωμένη εγκληματικότητα συνιστούσε εισαγόμενο προϊόν, μια εξωτερική απειλή (Lyman & Potter, 2007:60).

Το εγκληματικό συνδικάτο της Μαφίας για τον Cressey, εκτός από επιχείρηση αποτελούσε ταυτόχρονα μία παράλληλη κυβέρνηση που λειτουργούσε αυτόνομα εκτός κυβερνητικού ελέγχου (Woodiwiss, 2021). Μια κυβέρνηση με άτυπο πλαίσιο, παροχής υπηρεσιών, κανόνων και κυρώσεων (Cressey, 2008:168). Χαρακτηρίζονταν από γραφειοκρατική οργάνωση, ιεραρχική δομή, καταμερισμό εργασίας, μηχανισμό ελέγχου συμμόρφωσης, κώδικες επικοινωνίας, κοινές πρακτικές και σύστημα αποδοχής απόρριψης των μελών με βάση την εθνικότητα (Cressey 2008:168). Ως επιχείρηση παρείχε παράνομες υπηρεσίες και αγαθά με σκοπό το κέρδος, το οποίο στη συνέχεια επενδύονταν στη διαφθορά του νομικού και οικονομικού πλαισίου, με σκοπό τη μείωση του ρίσκου αποκάλυψης και τη μεγιστοποίηση του κέρδους (Cressey 2008:168).

Η εννοιολογική σύλληψη του Cressey υπήρξε μια πρωτοποριακή μέσο-κοινωνιολογική ανάλυση για την εποχή του, μακριά από τις διάφορες έως τότε θετικιστικές προσεγγίσεις (Lyman & Potter, 2007:61). Πάραυτα καθώς θεωρούσε το οργανωμένο έγκλημα πρόβλημα των «outsiders» παρέλειψε την ανάλυση των ευκαιριών που δημιουργεί η εγχώρια κοινωνία για το οργανωμένο έγκλημα αλλά και την εμπλοκή των «insiders» (Kleeman, 2014: 2).

2.3. Chambliss: Συμβίωση νομιμότητας -παρανομίας

Ο Chambliss υποστήριξε ότι η εγκληματική οργάνωση δεν ήταν εισαγόμενο προϊόν, αλλά δημιούργημα της πολιτικής οικονομίας του εγχώριου καπιταλιστικού συστήματος (Cullen & P. Wilcox 2010:3). Η εθνικότητα δεν αποτελούσε δομικό χαρακτηριστικό των εγκληματικών συνδικάτων (Σταμούλη, 2019:218). Το οργανωμένο έγκλημα σε οποιοδήποτε επίπεδο τοπικό, εθνικό ή διασυνοριακό αποτελούνταν από άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, ενταγμένα σε νόμιμες κοινωνικές δομές (Cullen & P. Wilcox, 2010:8).

Η θεωρητική αυτή ερμηνεία του οργανωμένου εγκλήματος δε βασίστηκε σε αστυνομικές αναφορές αλλά σε εμπειρική έρευνα του ίδιου του Chambliss. Με τον ίδιο

να καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι η οργάνωση της μαφίας προσδιορίζονταν από μία σειρά κοινωνικό-οικονομικών διαδικασιών σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό χωρόχρονο (Chambliss, 2004:209). Στο μικρό-κοινωνιολογικό επίπεδο, οι εγκληματικές συμπεριφορές αποτελούσαν για τον Chambliss μία στρατηγική προσαρμογής ατόμων και ομάδων στη γεμάτη συγκρούσεις και αντιφάσεις καπιταλιστική κοινωνία (Chambliss, 2004:209). Πιο συγκεκριμένη, η τελευταία, ενώ προάγει την κατανάλωση και την υλική επιτυχία, δεν εξασφαλίζει ίση πρόσβαση σε ευκαιρίες και μέσα για την επίτευξή της (Chambliss, 2004:246). Προκειμένου λοιπόν κάποια άτομα να ανταποκριθούν στις προσδοκίες του συστήματος, καταφεύγουν σε παράνομα μέσα και εγκληματικές συμπεριφορές (Chambliss, 2004:246). Από την άλλη στο μακροκοινωνιολογικό επίπεδο, το οργανωμένο έγκλημα σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς του καπιταλιστικού συστήματος, καλύπτει την ανάγκη για παράνομα αγαθά και υπηρεσίες (Chambliss, 1988:160). Ευνόητοι πολίτες της αστικής τάξης, ικανοποιούν τις παράνομες ανάγκες τους για αγαθά και υπηρεσίες. Το ριζοσπαστικό στην εννοιολογική αυτή προσέγγιση, υπήρξε το αξίωμα του Chambliss, ότι οι εγκληματικές οργανώσεις συμβιώνουν με το επίσημο κράτος, μέσω της διαφθοράς και ενός δικτύου σχέσεων πατρωνίας-πελατείας (Chambliss, 1988:160). Το οργανωμένο έγκλημα δημιουργεί ανταλλακτικές σχέσεις με το κράτος χρηματοδοτώντας πολιτικούς, εξαγοράζοντας αστυνομικούς, δικαστές και δημόσιους λειτουργούς, ενώ συνεργάζεται με νόμιμες επιχειρήσεις (Chambliss, 1988:160). Δε θα καθίστατο «βιώσιμη επιχείρηση» χωρίς αυτή τη συμβίωση. Πρόκειται για δύο παράλληλες δομές με κοινά συμφέροντα και αλληλοπροστασία (Bezlov & Gounev 2012: 35).

2.4. Το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση-δίκτυο (Illegal enterprise Theory)

Σύμφωνα με τον Smith (1980) το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να αναλυθεί μέσα από την οικονομία της αγοράς και δη τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης. Αποτελεί μια επιχείρηση, με τα ίδια χαρακτηριστικά με τις νόμιμες επιχειρήσεις αλλά εμπορεύεται παράνομα προϊόντα και υπηρεσίες σε παράνομες αγορές (Kleeman, 2014: 2).

Οι δρώντες του οργανωμένου εγκλήματος αποτελούν λογικούς επιχειρηματίες με επιχειρησιακό σχεδιασμό και στοχοθεσία το κέρδος (Kleeman, 2014: 2). Καθώς κάποια προϊόντα και υπηρεσίες έχουν «εγκληματοποιηθεί», είτε έχουν απαγορευθεί από

το κράτος, το κενό αυτό καλύπτεται από το οργανωμένο έγκλημα (Mantziou, 2007:71). Το οργανωμένο έγκλημα ως άλλοτε ιδιωτική επιχείρηση, προσφέρει θέσεις εργασίας, κοινωνική ανέλιξη για τα μέλη της και ενίοτε αντικαθιστά την παροχή υπηρεσιών του κράτους (Σταμούλη, 2013:217).

Οι παράνομες επιχειρήσεις έχουν χαλαρή δομή, είναι ευέλικτες και προσαρμόσιμες στις εκάστοτε αλλαγές της οικονομίας (Mantziou, 2007:70). Αντιδρούν με ετοιμότητα στην αύξηση ή τη μείωση της αγοράς για παράνομα προϊόντα και την προσφορά προμηθευτών και διανομέων (Mantziou, 2007:70). Με βάση, λοιπόν, το επιχειρησιακό αυτό μοντέλο της εγκληματικής οργάνωσης υπάρχει καταμερισμός εργασίας, με επαγγελματίες και ανειδίκευτο εγκληματικό εργατικό δυναμικό να συνυπάρχουν (Ruggero, 2012:5). Η συμβίωση αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό παράγοντα των εγκληματικών οργάνωσεων (Ruggero, 2012:5). Εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει ότι η δομή των εγκληματικών οργάνωσεων προσιδιάζει στο λεγόμενο «δίκτυο», έναν συνεταιρισμό ή μία σχέση πάτρωνα-πελάτη (Mantziou, 2007:72).

Τα δίκτυα ως τρόπος οργάνωσης είναι ρευστά και ανθεκτικά για αυτό το λόγω υιοθετούνται και από επίσημες επιχειρήσεις και οργανισμούς (Ruggero, 2012:10). Το γεγονός αυτό όμως δεν καθιστά τους παραδοσιακούς τρόπους οργάνωσης με βάση οικογενειακές, συγγενικές και εθνοτικές σχέσεις ανενεργές. Εξακολουθούν να αποτελούν σημαντική μεταβλητή στην διασφάλιση σχέσεων εμπιστοσύνης, καθώς τα εγκληματικά δίκτυα αποτελούνται από ενσωματωμένα αλληλεξαρτώμενα μέρη που συνδέονται μεταξύ τους με πολιτισμική ομοιογένεια, δεσμούς συγγενικούς ή απλά συνεταιριστικές σχέσεις (Ruggero, 2012:10).

Συμμαχίες και συνεργασίες αναπτύσσονται ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα, την επίσημη οικονομία και την πολιτική (Lilly & Cullen, 2007:166-167). Τα εγκληματικά έσοδα επενδύονται στη νόμιμη οικονομία καθώς οι επενδυτικές ευκαιρίες στην παράνομη οικονομία είναι ισχνές (Lilly & Cullen, 2007:166-167), ενώ ταυτόχρονα τα μέλη της εγκληματικής οργάνωσης εκπαιδεύονται στις πρακτικές των λευκών κολλάρων ομολόγων τους (Ruggero, 2012:8). Υπό μια έννοια, το οργανωμένο έγκλημα δε διαφθείρει την επίσημη αγορά αλλά διαφθείρεται από αυτή, σε μία σειρά συναλλαγών, κοινής επιχειρησιακής προαγωγής ανάμεσα στους δρώντες της νόμιμης και της παράνομης οικονομίας με κοινά συμφέροντα (Ruggero, 2012:8). Η δυνατότητα

των εγκληματικών επιχειρήσεων να κινούνται στα δύο οικονομικά περιβάλλοντα, όπου αναπτύσσουν πολλαπλές διασυνδέσεις, διασφαλίζει την επιτυχία και στα δύο (Ruggero, 2012:8).

2.5. Κλασική Σχολή Εγκληματολογίας

Η Κλασική Σχολή Ποινικού Δικαίου κάνει την εμφάνισή της την εποχή του Διαφωτισμού (Βιδάλη, 2013:10). Βασικός εκπρόσωπος ο Cesare Beccaria (1738-1794), φιλόσοφος και οικονομολόγος που εφάρμοσε τις αρχές του διαφωτισμού στο δίκαιο.

Σύμφωνα με τον Beccaria, η κοινωνία είναι αποτέλεσμα ενός κοινού συμβολαίου μεταξύ των ατόμων και μίας νομιμοποιημένης πολιτικής εξουσίας προς όφελος όλων (Cullen & Wilcox, 2010:74). Προκειμένου να συνυπάρχουν ειρηνικά, οι δρώντες παραδίδουν μέρος των ατομικών τους δικαιωμάτων στο κράτος για την ασφάλεια και ηρεμία τους (Αρχιμανδρίτου, 2022:10). Για τη διασφάλιση της ευδαιμονίας τους θεσπίζονται νόμοι, οι οποίοι καθορίζουν τις συμπεριφορές που αποτελούν παραβάσεις, καθώς και τις ποινές που επιβάλλονται σε τέτοιου είδους αξιόποινες πράξεις (Αρχιμανδρίτου, 2022:11). Αντλώντας στοιχεία από την ωφελμιστική ηθική, το σωστό και το λάθος κρίνονται με βάση την ευτυχία ή δυστυχία που συνεπάγονται για το άτομο. Τα άτομα είναι ελεύθερα να επιλέξουν το νόμιμο ή το παράνομο (Cullen & Wilcox, 2010:74).

Η θεωρητική προσέγγιση της Κλασικής Σχολής της εγκληματολογίας δεν κρίνεται συμβατή με την παρούσα διπλωματική, καθώς εστιάζει στην παρέκκλιση ως ορθολογική πράξη, ενώ δε διερευνώνται σύνθετα θέματα, όπως διεργασίες της κοινωνικής αντίδρασης, της κατασκευής του εγκλήματος, του ηθικού πανικού στα ΜΜΕ, και της αλληλεπίδρασής τους.

2.6. Θετικιστική Σχολή

Η θετική σχολή της εγκληματολογίας στρέφεται στην περιγραφή της κοινωνικής πραγματικότητας μέσα από τη σχέση αιτίας και αποτελέσματος. Ειδικότερα, για την εξήγηση του εγκλήματος στρέφεται στα εμπειρικά τεκμήρια, δηλαδή, την παρατήρηση και την εμπειρία (Becker, 2002:12). Ο Θετικισμός στρέφεται στον άνθρωπο-εγκληματία και τα χαρακτηριστικά του, είτε βιολογικά είτε ψυχολογικά, σε συνάρτηση με κοινωνικούς παράγοντες, αναζητώντας εκεί τα αίτια της

εγκληματικότητας (Βιδάλη, 2013:77). Η εγκληματική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα των ατομικών χαρακτηριστικών και της διαφορετικότητας του κάθε ατόμου (Βιδάλη, 2013:64). Η διαφορά του εγκληματία από τον μη εγκληματία απαντάται σε παράγοντες πέρα από τον ανθρώπινο έλεγχο (Βιδάλη, 2013:76). Σε αντίθεση με την Κλασσική Σχολή της ελεύθερης βούλησης του παραβάτη, η Θετική Σχολή διατείνεται για την γεννητική προδιάθεση του εγκληματία (Αρχιμανδρίτου, 2022:16). Η αρχή αυτή συνεπάγεται πρώτον ότι ο παραβάτης δεν φέρει ευθύνη για την πράξη του και δεύτερον η συστηματική μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς δύναται να οδηγήσει στην βελτίωση και θεραπεία του (Becker, 2002:13).

2.6.1 Ιταλική Θετική Σχολή

Η θετικιστική σχολή θα θεμελιωθεί με την Ιταλική Θετική σχολή με κύριο εκπρόσωπο τον Lombrosso (1835-1909), ο οποίος απέδωσε την εγκληματική συμπεριφορά σε αταβιστικές και επιληπτικές τάσεις και ατομικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (Αρχιμανδρίτου, 2022:18). Η κριτική που ασκήθηκε στη μεθοδολογία του Lombrosso εστίασε στο γεγονός ότι παραποίησε αυτοψίες εγκληματιών για να συμφωνήσουν με τη θεωρία του και ότι η έννοια του αταβισμού και του “γεννημένου εγκληματία” που χρησιμοποίησε υπήρξε ασαφής, ώστε να ξεπεράσει τις δυσκολίες της ίδιας της θεωρίας του (Dunnage, 2018:5).

Η Θετικιστική Σχολή δεν εξυπηρετεί τους θεωρητικούς σκοπούς της παρούσης εργασίας, καθώς εστιάζει στο άτομο και τα χαρακτηριστικά του ως παραβάτης, θεωρώντας την απόκλιση εγγενή σε πρόσωπα και ομάδες, αγνοώντας τις κοινωνικές διεργασίες. Η κοινωνική δράση θεωρείται σταθερή και προβλέψιμη (Βιδάλη & Κολούρης, 2012:52). Στην παρούσα εργασία, μας ενδιαφέρει η δυναμική των κοινωνικών διεργασιών της παραβατικής συμπεριφοράς, της κοινωνικής κατασκευής της παρέκκλισης, της κοινωνικής αντίδρασης σε αυτή, ο ρόλος του κοινωνικού ελέγχου και η διάδρασή τους.

2.6.2. Κοινωνιολογικός Θετικισμός

Στον κοινωνιολογικό θετικισμό «από-παθολογικοποιείται» η παραβατική συμπεριφορά και αναλύεται μέσα από την κοινωνιολογική προσέγγιση (Βιδάλη & Κολούρης, 2012:56). Η απόκλιση ερμηνεύεται μέσα από τους κοινωνικούς παράγοντες, σε μια προσπάθεια να ανακαλυφθούν οι αιτίες της (Βιδάλη & Κολούρης, 2012:55).

2.6.2.1. Η Σχολή του Σικάγο (1920-1950)

Η σχολή του Σικάγο πρωτοπόρησε καθώς εστίασε στα κοινωνικά αίτια της εγκληματικότητας και της παραβατικής συμπεριφοράς, ξεφεύγοντας από τις ανθρωπολογικές και οργανικές εγκληματολογικές θεωρίες (Βιδάλη, 2013:107). Η θεωρητική αυτή προσέγγιση ασχολήθηκε με την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά (Becker, 2000:13). Κεντρικός άξονας ανάλυσης δεν αποτελούσε το άτομο-εγκληματίας (Βιδάλη, 2013:107), με την παρέκκλιση να μην αποτελεί πλέον ατομικό χαρακτηριστικό (Λαμπροπούλου, 2009:259). Η ατομική-ομαδική, νόμιμη-παράνομη συμπεριφορά, ήταν αποτέλεσμα των κοινωνικών συνθηκών, του αστικού χώρου, της κοινωνικής οργάνωσης, και του κοινωνικού ελέγχου (Βιδάλη, 2013:107). Η απόκλιση από τον κανόνα, αναλύθηκε ως αποτέλεσμα κοινωνικοποίησης σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ή ως αποτέλεσμα ένταξης στην Αμερικάνικη κοινωνία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:57). Σε αντίθεση με τον θετικισμό, θεωρήθηκε μια επίκτητη ιδιότητα που διαμορφώνεται από το κοινωνικό περιβάλλον (Βιδάλη, 2013:107). Πιο συγκεκριμένα, η Σχολή αυτή ασχολήθηκε με τις συνθήκες διαβίωσης, την παραβίαση των κανόνων και την εγκληματικότητα στις υποβαθμισμένες γειτονίες του Σικάγο. Βασικοί εκφραστές της σχολής ήταν ο Park, Burgess (1921-1925), McKenzie (1924) και Wirth (1928,1938) (Λαμπροπούλου, 2009:260).

Η σχολή του Σικάγο συσχέτισε την εγκληματικότητα με την κοινωνική οργάνωση υποστηρίζοντας ότι οι κοινωνικές αλλαγές έχουν ως αποτέλεσμα, την κοινωνική αποδιοργάνωση, δηλαδή, την ανομία, την απώλεια του κοινωνικού ελέγχου και τη σύγκρουση συστημάτων αντιλήψεων και ιδεών (Λαμπροπούλου, 2009:259). Αναλύοντας τις συνθήκες εκείνης της εποχής, την αστικοποίηση και την εκβιομηχάνιση, η θεώρηση αυτή υποστήριξε ότι τα φαινόμενα αυτά οδηγούσαν σε μία αποδιοργάνωση της κοινωνικής ζωής. Επηρέαζαν τους οικογενειακούς, φιλικούς και κοινωνικούς θεσμούς, με τους ανθρώπους να αντιδρούν με το δικό τους τρόπο (Λαμπροπούλου, 2009:260), δημιουργώντας εναλλακτικά συστήματα συμπεριφοράς και αξιών (Becker, 2000:14). Η αποδιοργάνωση αυτή έδινε έναυσμα για τη σύγκρουση, ανάμεσα στα παλαιότερα αξιακά συστήματα του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος και τα νέα αναδυόμενα ανταγωνιστικά συστήματα (Becker, 2000:14). Αυτές οι συμπεριφορές, που έρχονταν σε αντίθεση με τις έως τότε αποδεκτές συμπεριφορές, αποτελούσαν παρεκκλίνουσες συμπεριφορές, οι οποίες μεταβιβάζονταν μέσω της

συχνής επαφής (Becker, 2000:14) από τους παλαιότερους στα παιδιά (Βιδάλη, 2013:119). Με αυτό τον τρόπο η αποτελεσματικότητα της ευρύτερης κοινότητας ως μέσο ελέγχου και μεταβίβασης κοινών αξιών μειώνονταν (Λαμπροπούλου, 2009:266).

Η θεώρηση αυτή είναι συμβατή με την παρούσα διπλωματική, καθώς μας επιτρέπει να αναλύσουμε την ύπαρξη παρέκκλισης της εθνοτικής ομάδας των ρομά σε σχέση με τις κοινωνικές αλλαγές, τις συνθήκες διαβίωσης στους καταυλισμούς και την ανάπτυξη ενός αξιακού συστήματος που αντιτίθεται στο κυρίαρχο σύστημα πολιτισμού.

2.6.2.2. Διαφορικός Συγχρωτισμός (1939)

Ο Sutherland επηρεάστηκε στη Σχολή του Σικάγο, από τον G.H.Mead και G.Tarde (Βιδάλη, 2013:120).

Σύμφωνα με τον Sutherland, η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Waters & Crook, 1990:120) και είναι αποτέλεσμα διαγενεακής πολιτισμικής μεταβίβασης (Βιδάλη, 2013:120). Το άτομο δεν αλληλοεπιδρά αποκλειστικά με παραβάτες ή κομφορμιστές. Διάφορες μεταβλητές να παρεμβαίνουν στο ποια επιρροή θα είναι καθοριστική στη συμπεριφορά που θα υιοθετήσει (Robertson, 1987:194). Όταν το άτομο αλληλοεπιδρά από μικρή ηλικία, με συχνότητα και διάρκεια, με ένα σύστημα αξιακών προσδιορισμών που ενισχύει την παραβίαση κανόνων, τότε είναι περισσότερο πιθανό να αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά (Waters & Crook, 1990:120). Η παραβατική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσα από μία διαδικασία μάθησης κινήτρων, τεχνικών, νοημάτων, εκλογικεύσεων και συμπεριφορών στο εσωτερικό στενών ομάδων (Becker, 2000:15). Το δρών άτομο εσωτερικεύει το πολιτισμικό σύστημα που το περιβάλλει (Βιδάλη, 2013:121). Έτσι, όταν αλληλοεπιδρά με άτομα που δίνουν κύρος σε αντεγκληματικές συμπεριφορές, θα ενστερνιστεί μία συμπεριφορά τήρησης κανόνων και το αντίστροφο (Robertson, 1987:194). Η συμπεριφορά δεν έχει να κάνει μόνο με την ατομική συμπεριφορά, δηλαδή, δεν παρεκκλίνει κάποιος επειδή έρχεται σε επαφή με εγκληματίες. Παρεκκλίνει ακριβώς επειδή αλληλοεπιδρά με πληθωριστικά εγκληματικά πρότυπα, παρά με πρότυπα αντεγκληματικής συμπεριφοράς (Βιδάλη, 2013:122).

Η θεώρηση αυτή θα αποτελέσει στην παρούσα εργασία, εργαλείο διερεύνησης της ύπαρξης ενός υποπολιτισμού γενικότερα στην εθνοτική ομάδα των ρομά, ενός

εναλλακτικού συστήματος αξιών και εάν σχετίζεται με την παραβατική συμπεριφορά και το οργανωμένο έγκλημα μέσα από τις περιγραφές των MME.

2.7. Κοινωνική Αντίδραση και Έγκλημα

Σταδιακά η εγκληματολογική σκέψη μετατοπίστηκε από τον παραβάτη και την παράβαση του κανόνα, στην ίδια την πράξη, τον χαρακτηρισμό της ως απόκλιση αλλά και της κοινωνικής αντίδρασης σε αυτή (Βιδάλη, 2013:163). Ειδικότερα, πρόκειται για την αντίδραση σε αποκλίνουσες πράξεις που παραβιάζουν άτυπους κυρίως κανόνες, χωρίς να αποτελούν έγκλημα με την έννοια του νόμου και διαπράττονται κυρίως από τη νεολαία (Βιδάλη, 2013:163).

2.7.1. Η Δραματοποίηση του κακού του Tannenbaum (1938)

Το πρώτο κείμενο στο οποίο γίνεται αναφορά στη διαδικασία του στιγματισμού είναι του Frank Tannenbaum, *«Crime and Community»*. Σύμφωνα με τον Tannenbaum, *«η διαδικασία διαμόρφωσης του εγκληματία περιλαμβάνει αξιολογήσεις, περιγραφές, προσδιορισμούς, προσάρτηση ετικέτας, ταυτότητας... το πρόσωπο καθίσταται ότι περιγράφεται»* (Αρχιμανδρίτου, 2022:43). Για τον Tannenbaum, αρχικά η πράξη ενός ατόμου χαρακτηρίζεται ως παραβατική και μετά χαρακτηρίζεται το ίδιο το άτομο, προβλέποντας ότι στο μέλλον θα προβεί και σε άλλες παραβατικές πράξεις (Βιδάλη, 2013:167). Το επόμενο στάδιο είναι *“η δραματοποίηση του κακού”*, όπου το νεαρό άτομο χωρίζεται από την κοινότητά του και υποβάλλεται σε κυρώσεις. Στο στάδιο αυτό επαναπροσδιορίζει τον εαυτό του και εσωτερικεύει τον προβαλλόμενο σε αυτόν χαρακτηρισμό. Η αντίδραση της κοινωνίας στο έγκλημα ενισχύει τον χαρακτηρισμό, παροτρύνοντας τον να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του αρνητικού στίγματος (Βιδάλη, 2013:164).

2.7.2. Πρωτογενής και Δευτερογενής απόκλιση του Lemert

Ο Lemert στη συνέχεια θεώρησε την απόκλιση αποτέλεσμα της κοινωνικής παθογένειας και των κοινωνικών προβλημάτων (Βιδάλη, 2013:164). Υποστήριξε ότι η απόκλιση χωρίζεται σε πρωτογενής και δευτερογενής, παρέχοντας έτσι μια διασάφηση στη θεωρία της ετικέτας (Schaefer, 1983: 166). Η πρωτογενής παρέκκλιση περιλαμβάνει παραβίαση κανόνων, μια πρώτη επαφή με την απόκλιση, που όμως περνά απαρατήρητη από τα μέσα κοινωνικού ελέγχου (Schaefer, 1983: 167). Τέτοιες πράξεις δεν ενεργοποιούν στην *«αυτοεικόνα»* του κοινωνικού δρώντα, την ταυτότητα του παραβάτη ή του εγκληματία και ενίοτε περιλαμβάνουν τεχνικές εξουδετέρωσης

(Schaefer, 1983: 167). Η δευτερογενής απόκλιση λαμβάνει χώρα όταν το άτομο έχει «ετικετοποιηθεί» ως παραβάτης, μετά από μια σειρά επαναλαμβανόμενων παραβατικών πράξεων (Βιδάλη, 2013:164. Σε αυτή την περίπτωση αποδέχεται το status του εγκληματία και η κοινωνική του δράση δομείται γύρω από αυτή του την ταυτότητα (Βιδάλη, 2013:164).

Η προσέγγιση αυτή είναι χρήσιμη στην παρούσα εργασία, καθώς διερευνούμε αν τα MME ως μέσο κοινωνικού ελέγχου, «ετικετοποίησαν» τους ρομά σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα.

2.7.3. Θεωρία της Ετικέτας ή Χαρακτηρισμού (1963)

Η θεωρία του χαρακτηρισμού στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης, εστίασε και αυτή στα κοινωνικά αίτια της εγκληματικότητας μακριά από τον άνθρωπο εγκληματία (Βιδάλη, 2013:163). Εισηγάγε για πρώτη φορά την ιδέα ότι, η παραβατικότητα είναι μια «διαδικασία χαρακτηρισμού» κάποιου ως παρεκκλίνων, για την παραβίαση κανόνα από το κοινωνικό ακροατήριο (Δασκαλάκης, 1985:19). Σημασία έχει ο προσδιορισμός της συγκεκριμένης συμπεριφοράς σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον (Δασκαλάκης, 1985:19) .

Σύμφωνα με τον Becker «η παραβατικότητα αποτελεί μια έννοια σχετική καθώς ο καθορισμός μια πράξης ως παρέκκλισης ή μη, εξαρτάται από την αντίδραση της κοινωνίας σε αυτή» (Waters & Crook, 1990:121). Οι παραβατικοί είναι περιθωριακοί «οι άλλοι», αυτοί που έχουν τεθεί με επιτυχία εκτός της πολιτισμικής κανονικότητας, καθώς δεν ακολουθούν τις αξίες των «εμείς» (Βιδάλη, 2013:165). Οι «εμείς» έχουν την εξουσία και την ισχύ να τους εκτοπίσουν και να εφαρμόσουν με επιτυχία το status, την ετικέτα του «άλλου», του περιθωριακού. Η αποκλίνουσα συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης λοιπόν (Robertson, 1977:198).

Η «ετικέτα» αναφέρεται σε γλωσσικές περιγραφές που αποδίδουν στο άτομο του στιγματισμού το παραβατικό status. Εκτός από την εφαρμογή «ετικέτας» από την καθημερινή ανεπίσημη αλληλεπίδραση, εμπλέκονται στην διαδικασία και επίσημοι θεσμοθετημένοι φορείς, οι οποίοι επιβεβαιώνουν και θεσμοθετούν την παραβατική προσωπικότητα (Waters & Crook, 1990:121). Η παρέκκλιση αλλάζει εντελώς αν η πράξη δημοσιοποιηθεί από «σημαντικούς άλλους», την αστυνομία και τα δικαστήρια (Robertson, 1977:198). Από την στιγμή εκείνη ο παρεκκλίνων σύμφωνα με τον Garfinkel (1956,) «στιγματοποιείται» και αναγκάζεται να αναγνωρίσει την ηθική

ανωτερότητα των εφαρμοστών του νόμου. Το στίγμα αποτελεί δημόσια «στιγματισμός κατώτερης ηθικής ταυτότητας», μια διαδικασία «στιγματοποίησης» κατά την οποία, όσοι αμφισβητούν αποδεκτές αξίες και νοηματοδοτήσεις, εξοστρακίζονται (Robertson, 1977:198). Για τον Becker η διαδικασία του στιγματισμού είναι πρωταρχικής σημασίας ώστε να αναγνωρίσει το ίδιο το άτομο τον εαυτό του ως παραβάτη (Waters & Crook, 1990:121). Το status του παραβάτη ενδέχεται να γίνει το «κυρίαρχο status» (master status) του ατόμου, παραγκωνίζοντας τις οποιεσδήποτε άλλες θετικές ιδιότητες του (Bernburg, 2009:3). Ο στιγματισμός αποβαίνει προφητική με τον παραβάτη να αποδέχεται το στίγμα και να υιοθετεί παραβατική πορεία. Μόλις έχει τυποποιηθεί κάποιος ως παραβάτης, οποιαδήποτε μελλοντική παράβαση θεωρείται ένδειξη της παραβατικής του φύσης (Bernburg, 2009:5).

Το τελευταίο βήμα στην παραβατική καριέρα είναι η ένταξη του ατόμου σε μία οργανωμένη παρεκκλίνουσα ομάδα, η οποία έχει ως κοινό παρονομαστή την παρεκκλίνουσα δράση (Becker, 2002:88). Όταν το άτομο αποδεχθεί ότι είναι ενταγμένο σε μία τέτοια κοινότητα με κοινές νοηματοδοτήσεις, κοινό τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων, αποφυγής του κανόνα, αιτιολόγησης της παρέκκλισης, κίνητρο της παρέκκλισης και τρόπο προσδιορισμού της κοινωνικής πραγματικότητας, αναπτύσσεται μια παρεκκλίνουσα κουλτούρα, η οποία σταθεροποιεί την παρεκκλίνουσα ταυτότητα του ατόμου (Becker, 2002:89).

2.7.4. Θέσπιση Κανόνα

Σημείο ενδιαφέροντος στη θεωρία αυτή αποτελεί η διαδικασία θέσπισης των κοινωνικών κανόνων με τέτοιο τρόπο, ώστε να περιθωριοποιούνται τα άτομα που τους παραβιάζουν (Becker, 2000:23). Ο δημιουργός του κανόνα λειτουργεί με έναν απόλυτο κανόνα ηθικής και δεν τον ικανοποιούν οι υπάρχοντες κανόνες. Επιθυμεί να επιβάλλει τα ήθη του με κανόνες σε αυτούς που έχουν μία κατώτερη κοινωνική θέση για να τους βοηθήσει (Becker, 2002:197). Σύμφωνα με τον Becker, οι δημιουργοί του κανόνα ονομάζονται «εργολάβοι ηθικής», moral entrepreneurs, επειδή πρεσβεύουν την προάσπιση της κοινωνικής ηθικής (Βιδάλη, 2013:165). Με τη δημιουργία μίας καινούργιας ομάδας κανόνων συστήνεται και μία ομάδα εφαρμοστών των κανόνων, οι οποίοι οφείλουν να δικαιολογούν την ύπαρξή τους αλλά και να εξασφαλίσουν το σεβασμό των εξυπηρετούμενων. Μάλιστα ένας κοινωνός μπορεί να χαρακτηριστεί παρεκκλίνων, όχι επειδή παραβίασε τον κανόνα, αλλά επειδή δεν έδειξε τον απαιτούμενο σεβασμό στον εφαρμοστή του κανόνα (Becker, 2002:206-209).

Το σημαντικό στοιχείο της αλληλεπιδραστικής θεωρίας του «στιγματισμού» είναι, ότι έριξε φως στις διαδικασίες κατά τις οποίες ομάδες ισχυρές ή νομιμοποιημένοι θεσμοί, επιβάλλουν ορισμούς σε ανθρώπινες συμπεριφορές ατόμων λιγότερο ισχυρών (Becker, 2002:259).Ανέλυσε τις θεσμοθετημένες διαδικασίες «στιγματισμού» από την αστυνομία και το ποινικοκατασταλτικό σύστημα. Σύμφωνα με τον Garfinkel, το κράτος έχει το επίσημο μονοπώλιο εφαρμογής των κανόνων και των κυρώσεων (Bernburg, 2009:6). Δεν χαρακτηρίζονται περιθωριακοί όλοι όσοι παραβαίνουν τους κανόνες αλλά κυρίως τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα (Βιδάλη, 2013:167).

Η θεωρία του Becker είναι συμβατή με την παρούσα εργασία γιατί αναλύει την επίσημη και ανεπίσημη αντίδραση της κοινωνίας στην παραβίαση κανόνα, την διαδικασία «στιγματισμού» κάποιου ως εγκληματία, σε συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο και συνθήκες. Μας επιτρέπει να διερευνήσουμε τον ρόλο του επίσημου κράτους, την ύπαρξη διακριτικής μεταχείρισης του κοινωνικού ελέγχου, κατά πόσο η εγκληματικότητα των ρομά προσδιορίστηκε ως πρόβλημα και αν υπήρξαν ηθικές σταυροφορίες ενεργοποίησης του κοινού αισθήματος. Κατά πόσο τα ΜΜΕ εφάρμοσαν αρνητικά εγκληματικά στερεότυπα στους ρομά, τις γλωσσικές περιγραφές του στίγματος και την αλληλεπίδραση των ΜΜΕ και της αστυνομίας. Επίσης, δύναται να διερευνηθεί η κλιμάκωση της βίας στους ρομά από την αστυνομία, σε σχέση με άλλες ομάδες οργανωμένου εγκλήματος.

2.8. Κριτική Εγκληματολογία

Η θεωρία του Becker, δεν ανέλυσε τον ρόλο που διαδραματίζουν οι σχέσεις εξουσίας στην απόδοση της αποκλίνουσας συμπεριφοράς στα δρώντα άτομα, με ταξικά, εθνοτικά και φυλετικά κριτήρια (Βιδάλη & Κολούρης, 2012:20,59). Η σχετικότητα των εννοιών του εγκλήματος αναλύθηκαν από την κριτική εγκληματολογία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:57).

Η θεωρία αυτή συμπεριέλαβε την έννοια της κοινωνικής δομής, της κουλτούρας, της εξουσίας, τις ανισότητες διανομής πλούτου και αναγνώρισης σε ένα ιστορικό πλαίσιο (Taylor, Walton & Young, 2013). Για τον Donnermeyer (2012:289), το έγκλημα είναι αποτέλεσμα κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και ταξικών ανισοτήτων (Dekeseredy, 2020:2). Αποτελεί μία κοινωνική και πολιτική κατασκευή με την εξουσία να επηρεάζει ποια άτομα και ποιες πράξεις θα οριστούν ως εγκληματίες και ως έγκλημα (Long, 2015:5). Η συνάρτηση έγκλημα και ανισότητα μεταφράζεται

σε έγκλημα και άνιση πρόσβαση στην κατανομή πλούτου και τις κοινωνικές ευκαιρίες (Βιδάλη, 2013:204). Οι ευκαιρίες και ο πλούτος επηρεάζουν τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης, τη θέση στην αγορά εργασίας, τον υποπολιτισμό των ομάδων, με το κράτος να παρεμβαίνει ως ρυθμιστής των σχέσεων ηγεμονίας των ομάδων μέσα από πολιτικές διαδικασίες (Βιδάλη, 2013:204).

Το κράτος θεσπίζει τα μέσα ελέγχου του εγκλήματος, επιλύει τις κοινωνικές συγκρούσεις διατηρώντας την υπάρχουσα κοινωνική δομή (Βιδάλη, 2013:204-205). Μέσα από την θέσπιση των νόμων προστατεύει τα συμφέροντα των ισχυρών αναπαράγοντας την υπάρχουσα κοινωνική ανισότητα, μέσα από πολιτικές και εξουσιαστικές σχέσεις εγκληματοποίησης ανίσχυρων ομάδων, στερούμενων ισχύος και πολιτικής επιρροής (Βιδάλη, 2013:204-205). Το δίκαιο για την κριτική εγκληματολογία έχει επιλεκτική ιδεολογία, λειτουργία και εφαρμογή υπέρ των ομάδων που νομοθετούν. Είναι ένα παράγωγο του καπιταλισμού (Βιδάλη, 2013:204-205). Επηρεάζει, μέσω της θέσπισης νόμων, την κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα, όπως για παράδειγμα την αντίδραση στα εγκλήματα των ισχυρών, που δεν οριοθετούνται πάντοτε ποινικά (Βιδάλη, 2013:205). Οι πολιτικές πτυχές της καπιταλιστικής δομής και οι ταξικές σχέσεις αντικατοπτρίζονται σε όλη την ποινική διαδικασία, νομοθέτηση, αστυνομία, δικαστήρια, έκτιση ποινής (Βιδάλη & Κουλούρης, 2019:33). Η δομή της κοινωνικής οργάνωσης ενισχύει τις ανισότητες αυτές με σχετικούς πολιτισμικούς προσδιορισμούς για τον κομφορμισμό και την παραβατική συμπεριφορά. Οι προσδιορισμοί αυτοί στη συνέχεια θέτουν σε κίνηση, μέσω των νόμων και των κυρώσεων, κρατικές πρακτικές διακριτικής μεταχείρισης εις βάρος ευάλωτων ομάδων (Donnermeyer, στον Dekeseredy, 2020:2). Η θεωρία αυτή ανέλυσε την ισχύ και ηγεμονία των κυρίαρχων ομάδων, την κοινωνική ανισότητα της καπιταλιστικής δομής και την επιλεκτική «εγκληματοποίηση» των ευάλωτων ομάδων από το ποινικό σύστημα και τα ΜΜΕ (Κουλούρης, 2019:35).

Η Κριτική Εγκληματολογία σύμφωνα με τον Lynch και Groves (1989:8) θέτει τα ερωτήματα για το ποιος ασκεί την πραγματική εξουσία στην κοινωνία, τι σχέση υπάρχει ανάμεσα στο έγκλημα και την τάξη, την εθνικότητα και τη φυλή, εάν οι ισχυροί που διαθέτουν την εξουσία είναι υπεράνω του νόμου, γιατί οι πράξεις στις οποίες εμπλέκονται εξαιρούνται του νόμου, και τέλος πόσο ενημερωμένο ή αποπροσανατολισμένο είναι το κοινό για το έγκλημα (Dekeseredy, 2020:2). Με άλλα λόγια αναλύονται οι σχέσεις μεταξύ κράτους, νόμου, πολιτικής και εγκλήματος

(Βιδάλη, 2013:202). Πιο συγκεκριμένα, οι άξονες ανάλυσης του εγκλήματος της κριτικής εγκληματολογίας είναι οι εξής: α) η σχετικότητα του συστήματος αξιών και κανόνων β) η ταξική σύνθεση γ) ο ρόλος του κράτους δ) ο ρόλος του δικαίου και ε) το συγκεκριμένο πλαίσιο (Βιδάλη, 2013:202).

Οι σχέσεις και τα συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων σε κάθε κοινωνική δομή αντανακλούν τις υπάρχουσες οικονομικές σχέσεις και τον τύπο κοινωνίας. Ο τρόπος που διεκδικούν οι ομάδες τα συμφέροντά τους αποκαλύπτει την σχετικότητα αυτών των αξιών (Βιδάλη, 2013:203). Οι αξίες και οι κανόνες είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών σχέσεων και φορέων του εκάστοτε τύπου κοινωνίας (Βιδάλη, 2013:203). Για παράδειγμα, η σύγχρονη μεταβιομηχανική κοινωνία διέπεται από συγκρούσεις κοινωνικών ομάδων με διακριτά συμφέροντα αλλά και πολιτισμικών ομάδων με διαφορετικές αξίες ως προς το σωστό και λάθος. Από αυτή τη σύγκρουση προκύπτει το έγκλημα (Βιδάλη & Κολούρης, 2012:69).

Η θεώρηση της Κριτικής Εγκληματολογίας κρίνεται απαραίτητη στην παρούσα διπλωματική, καθώς αναλύει την παραβατική συμπεριφορά ως αποτέλεσμα ταξικών, φυλετικών ανισοτήτων, στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο. Τονίζει την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος μέσα από τις σχέσεις εξουσίας και του κοινωνικού ελέγχου, των ΜΜΕ δηλαδή, θέματα που άπτονται της εργασίας αυτής.

2.8.1. Κριτική εγκληματολογία και Σύγκρουση

Πέραν των διαδικασιών «εγκληματοποίησης», η κριτική εγκληματολογία τόνισε και τη διαδικασία σύγκρουσης των κοινωνικών ομάδων αντλώντας στοιχεία από τις συγκρουσιακές προσεγγίσεις.

Σε αντίθεση με τον θετικισμό που υποστήριζε ότι η κοινωνία βασίζεται στη συναίνεση, οι συγκρουσιακές θεωρίες υποστήριξαν ότι οι κοινωνικές σχέσεις είναι κατά φύση συγκρουσιακές. Ο Vold εισήγαγε πρώτος την έννοια της «εγκληματοποίησης» υποστηρίζοντας ότι ο χαρακτηρισμός κάποιου ως εγκληματία είναι απόρροια εξουσιαστικών σχέσεων, οι οποίες επηρεάζουν και τη νομοθέτηση, δηλαδή, τη θεσμική τυποποίηση μιας πράξης ως έγκλημα (Βιδάλη, 2013:172). Η σύγκρουση κοινωνικών ομάδων με διαφορετικά ή καθεμία συμφέροντα αποτελεί μία «φυσική» λειτουργία για κάθε κοινωνία. Το έγκλημα είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών και πολιτικών ανισοτήτων και βαίνει προς όφελος μιας ομάδας (Βιδάλη, 2013:172). Για τον Turk οι συνθήκες «εγκληματοποίησης» προσδιορίζονται μέσα από τη

σύγκρουση των αρχών και των δρώντων υποκειμένων. Η ταυτοποίηση κάποιου ως εγκληματία είναι συνυφασμένη λιγότερο με τη συμπεριφορά του και περισσότερο με τις αρχές. Δύναται να στοιχειοθετείτε σε πραγματικά, υποθετικά ή κατασκευασμένα χαρακτηριστικά. (Βιδάλη, 2013:174). Η εγκληματικότητα αποτελεί μια ιδιότητα κατασκευασμένη που αποδίδεται από άτομα με εξουσία, σε αδύναμους είτε με νόμιμα είτε με εξωθεσμικά και παράνομα κριτήρια (Χουλιάρης, 2008:868-870).

2.8.2. Κριτική Εγκληματολογία και Πολιτική οικονομία του Εγκλήματος

Κύριος εκφραστής της συγκρουσιακής θεωρίας υπήρξε ο (Chambliss 1975), ο οποίος μελέτησε τις σχέσεις εξουσίας στην κοινωνία και ειδικότερα τη σχέση της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης με την εργατική. Σύμφωνα με τον (Chambliss 1975) η καπιταλιστική κοινωνία, λόγω της άνισης πρόσβασης της άρχουσας και της εργατικής τάξης στα μέσα παραγωγής, δημιουργεί ενδημικές στρεβλώσεις και προάγει το έγκλημα (Chambliss, 1975). Η καπιταλιστική οικονομία στηρίζεται στην προαγωγή του κέρδους μέσω της κατανάλωσης. Καθώς οι ευάλωτες ομάδες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις προσταγές του συστήματος, οι συγκρούσεις με την άρχουσα τάξη κλιμακώνονται (Chambliss, 1975). Η πολιτική ελίτ αντιμετωπίζοντας τις δομικές αντιφάσεις της σύγκρουσης καταφεύγει στην προσωρινή επίλυση των συγκρούσεων μέσα από τη θέσπιση των νόμων, με τα συμφέροντα των ισχυρών να μετασχηματίζονται στους θεσμούς της ποινικής δικαιοσύνης (Cullen & Wilcox, 2010:6). Έτσι, η ποινική δικαιοσύνη και το έγκλημα δύναται να αναλυθούν μέσα από τη διαδικασία σύγκρουσης των κοινωνικών τάξεων (Cullen & Wilcox, 2010:3).

Ο Chambliss τόνισε την επιλεκτική εφαρμογή της ποινικής δικαιοσύνης θέτοντας τα ερωτήματα ποιος θεσμοθετεί, για ποιους θεσμοθετεί και σε ποιους τελικά επιβάλλονται οι νόμοι (Cullen & Wilcox, 2010:3). Κατέληξε ότι η ελίτ στην προσπάθειά της να ελέγξει το εργατικό προλεταριάτο θα θεωρεί όλο και περισσότερες πράξεις εγκληματικές (Chambliss, 1975).

Ο Chambliss μελέτησε και τα εγκλήματα των ισχυρών, της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, υποστηρίζοντας ότι η σχέση εγκλήματος και ποινικού νόμου ήταν διαλεκτική και συμβιωτική (Βιδάλη, 2013:47). Το επίσημο κράτος ως εργαλείο της ελίτ ορίζει κάθε φορά τι είναι νόμιμο και τι παράνομο, με τους νόμους να υποτάσσονται στην πολιτική οικονομία του καπιταλισμού (Chambliss, 2004:244).

Η συγκρουσιακή θεωρία είναι συμβατή με την παρούσα διπλωματική καθώς μας επιτρέπει να διερευνήσουμε την παρέκκλιση, μέσα από το πρίσμα της κοινωνικής σύγκρουσης στο καπιταλιστικό σύστημα, τις διαδικασίες «ετικετοποίησης» της εθνικής ομάδας των ρομά σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα, την επιλεκτική λειτουργία του ποινικού συστήματος και τη συμβίωση του οργανωμένου εγκλήματος με την αστυνομία.

2.9. Πολιτισμική Εγκληματολογία

Η πολιτισμική εγκληματολογία, ως κατεύθυνση της κριτικής εγκληματολογίας, συνδυάζει, συγχωνεύει τις πολιτισμικές θεωρίες, την μεταμοντέρνα θεωρία, την θεωρία της αλληλεπίδρασης, την εθνογραφική μέθοδο, και την ανάλυση περιεχομένου των MME (Ferrell, 1999:395).

Αυτή η θεωρητική προσέγγιση ανέλυσε την παραβατική κουλτούρα, την ιδεολογική και πολιτισμική διάσταση της κοινωνικής προέλευσης και την διασκέδαση-ευχαρίστηση, ως μορφή αντίστασης και εναλλακτικής νοηματοδότησης, στο κυρίαρχο σύστημα πολιτισμού και τον ιδεολογικό και νομικό του έλεγχο (Ferrell, 2011:1). Εστιάζει και αναδεικνύει τις έννοιες της αναπαράστασης, του νοήματος και της εικόνας στην αλληλεπίδραση του εγκλήματος και του κοινωνικού ελέγχου (Ferrell & Hayard, 2004:2). Περιγράφει την κατασκευή του εγκλήματος από τα MME, τη δυναμική λειτουργία των παραβατικών υποπολιτισμών, τη συμβολική «εγκληματοποίηση» μορφών λαϊκού πολιτισμού και θέματα κοινωνικού ελέγχου (Ferrell, 1999:395). Ειδικότερα ο υποπολιτισμός αναλύεται ως ένα σύστημα συμβολικών, υπολογισμένων παραβατικών πρακτικών και κοινών εμπειριών, που δημιουργούνται προς απάντηση στην αντίδραση του κοινωνικού ελέγχου (Ferrell, 2011:2).

Το έγκλημα και οι φορείς του εγκλήματος, στο γενικό πλαίσιο του πολιτισμικού συστήματος, αποτελούν πολιτισμικά προϊόντα (Hayward & Young, 2011:259). Το έγκλημα ως πολιτισμικό γεγονός αναπαριστάτε εννοιολογικά (Ferrell, 2011:1), μέσα από την δυναμική των MME και του κοινωνικού ακροατηρίου, των MME και των πολιτισμικών πρακτικών της αστυνομίας, τη σχέση της παρέκκλισης με τον έλεγχο του εγκλήματος, το πολιτισμικό πλαίσιο και τα συλλογικά παραγόμενα συναισθήματα (Ferrell, 1999:395). Η εγκληματική συμπεριφορά δεν αποτελεί μία απλή πράξη παραβίασης ενός κανόνα με γραμμική ακολουθία (Hayward & Young, 2011:259), αλλά

στιγμιαίο πολιτισμικό εγχείρημα (Ferrell, 2011:1). Αποτελεί μια διαδικασία όπου το πραγματικό με το εικονικό αλληλοεπιδρούν και συγχέονται, όπου το σενάριο του εγκλήματος και το σενάριο της οθόνης δεν διαχωρίζονται (Hayward & Young, 2011:259). Οι παραβάτες, η αστυνομία, το κοινό, πολιτικές ομάδες προβάλλουν εναλλακτικά και ανταγωνιστικά συμβολικά συστήματα αναπαράστασης του εγκλήματος στα ΜΜΕ, (Ferrell, 1999:401). Αυτές οι παραγόμενες αναπαραστάσεις του εγκλήματος, διαμορφώνουν αντιλήψεις και πολιτικές, επηρεάζουν την ποινική δικαιοσύνη και προκαλούν συναισθήματα φόβου, αποφυγής, ευχαρίστησης και επηρεάζουν τις ζωές των εμπλεκόμενων (Ferrell & Hayward, 2004:5).

Ως υβριδική θεώρηση με έμφαση στην αναπαράσταση της εικόνας και του στυλ, η πολιτισμική εγκληματολογία εμβαθύνει και στην θεωρητική προσέγγιση του μεταμοντερνισμού όσον αφορά τη δυαδικότητα της εικόνας- περιεχομένου (Ferrell, 1999:397). Στον μεταμοντερνισμό η εικόνα είναι το περιεχόμενο, το στυλ είναι η ουσία του μηνύματος στην παράσταση και την αναπαράσταση (Ferrell, 1999:397). Άρα για την κατανόηση του εγκλήματος οφείλουμε να διερευνήσουμε τις εικόνες, αναπαραστάσεις που εφευρίσκονται και καταναλώνονται από τις παραβατικές κουλτούρες, τους ίδιους τους παραβάτες, τα ΜΜΕ, το κοινό, τους φορείς κοινωνικούς ελέγχου, σε μια αέναη αλληλεπίδραση (Ferrell, 1999:397). Μέσα από αυτή τη συνεχή διάδραση κατασκευάζονται το έγκλημα και ο έλεγχός του (Ferrell, 1999:397).

Μέσα από τη θεώρηση της πολιτισμικής εγκληματολογίας δύναται να μελετήσουμε την κατασκευή του εγκλήματος, μέσα από την αλληλεπίδραση του συμβολικού νοηματικού σύμπαντος του υποπολιτισμού, της τάξης, των ΜΜΕ, της κοινωνικής αντίδρασης, των αστυνομικών και κρατικών πρακτικών.

2.10. Υποπολιτισμοί και Νεανική Παραβατικότητα

Η κριτική και πολιτισμική εγκληματολογία καθώς και η θεωρία του οργανωμένου εγκλήματος θα αποτελέσουν το κύριο θεωρητικό πλαίσιο ανάλυσης για την παρούσα εργασία. Κρίνεται απαραίτητη όμως και η μνεία στη θεωρία των υποπολιτισμών που προηγείται χρονικά αλλά εμπεριέχει χρήσιμα στοιχεία ανάλυσης σε σχέση με την παρέκκλιση.

Για τον Cohen η απόκλιση μπορεί να εξηγηθεί μέσα από το πρίσμα του υποπολιτισμού (Williams, 2014:113). Ο υποπολιτισμός αναδύεται μέσα από τις διαδικασίες συγκέντρωσης μια ομάδας αλληλοδρώντων με παρόμοια προβλήματα (Williams, 2014:113). Οι υποπολιτισμοί σύμφωνα με τον Clark (1976) αποτελούν συλλογικές ταξικές μορφές αντίστασης στην πολιτισμική ηγεμονία (Williams, 2014:116). Το πρόβλημα προσαρμογής δρώντων στο κυρίαρχο σύστημα πολιτισμού, η κοινωνική αυτή πίεση έδινε έναυσμα για τη δημιουργία ενός *inverted «αναστραμμένου»* συστήματος αξιών, που νομιμοποιούσε εναλλακτικές διαδρομές δράσης. Η άνιση πρόσβαση μέσω υλοποίησης των αξιών του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος, είχε ως αποτέλεσμα ένα αξιακό σύστημα, συμπεριφοράς, ενδυμασίας, και τρόπου ζωής που νομιμοποιούσε τη μη υλοποίησή τους (Williams, 2014:113). Νέοι της εργατικής τάξης, που υφίσταντο ιδεολογική πίεση ανάμεσα στην πολιτισμική κληρονομιά της εργατικής τάξης και τον καταναλωτισμό της αστικής, αντέδρασαν δημιουργώντας το δικό τους πολιτισμικό περιβάλλον, όπως οι Teddy Boys, οι Skin heads, οι Mods & Rockers (Williams, 2014:116).

2.10.1. Gresham Sykes and David Matza's (1957) techniques of neutralization

Οι Sykes και Matza, αναλύοντας τη θεωρία του Sutherland ένα βήμα πιο πέρα από τις τεχνικές εκμάθησης της παραβατικής συμπεριφοράς, έδωσαν έμφαση στο περιεχόμενο της μάθησης (Copes & Maruna, 2010:7). Η θεωρία αυτή έρχεται σε αντίθεση με τη θεωρία των υποπολιτισμών, που υποστηρίζει ότι τα μέλη νεανικών συμμοριών απορρίπτουν τις αξίες της κυρίαρχης κουλτούρας. Υποστηρίζει ότι οι νεαροί παραβάτες διατηρούν πίστη σε κάποιες από τις κοινές αξίες (Copes & Maruna, 2010:3). Περιγράφοντας την νεανική παραβατικότητα, εξήγησαν πως οι παραβάτες διαχειρίζονται την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά τους, με διάφορες στρατηγικές εκλογίκευσης και εξουδετέρωσης (Kaptein & Helvroot, 2019:1260). Οι παραβάτες ερμηνεύουν τους νόμους ως «*ποιοτικούς οδηγούς*» αντί για «*κατηγορηματικές επιταγές*» (Αρχιμανδρίτου, 2022:41). Συγκεκριμένα ο παραβάτης πριν προβεί σε παρεκκλίνουσες συμπεριφορές για να διαχειριστεί τις τύψεις του, χρησιμοποιεί γλωσσικά εργαλεία εξουδετερώνοντάς της (Copes & Maruna, 2010:3).

Οι τεχνικές ουδετεροποίησης που χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τον Sykes και Matza είναι οι εξής:

1) Αποποίηση της ευθύνης, (Denying responsibility): Οι νέοι παραβάτες επικαλούνται τη φτώχεια, κακές παρές, έλλειψη εκπαίδευσης (Schaefer, 1983:165). Με άλλα λόγια η ευθύνη για την παραβατική πράξη τους μειώνεται ή είναι απύσχα (Kaptein & Helvroot, 2019:1272)

2) Άρνηση της Βλάβης, (denying of injury) : στην περίπτωση της κλοπής ισχυρίζονται ότι είχαν σκοπό να δωρίσουν στους άπορους τα κλοπιμαία, ή ότι τα δανείστηκαν (Αρχιμανδρίτου, 2022:42)

3) Αμφισβήτηση του θύματος (blaming the victim): αποδοχή της πράξης αλλά ο παραβάτης επικαλείται ότι το θύμα προκάλεσε την βλάβη (Λαμπροπούλου, 1994:103)

4) Επίκριση των επικριτών, (Condemning the authorities): οι νεανικοί παραβάτες επικρίνουν άλλους για τις πράξεις τους, την αστυνομία που ασκεί βία, τους δικαστές που δωροδοκούνται, το πολιτικό σύστημα (Λαμπροπούλου, 1994:103)

5) Επίκληση υψηλών ιδανικών (Appealing to higher principles) : η υπακοή στους κανόνες της παραβατικής ομάδας, της ομάδας συνομήλικων, είναι πιο σημαντική από την υπακοή στους νόμους (Kaptein & Helvroot, 2019:1275)

Η θεωρία της ουδετεροποίησης Sykes και Matza, κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς μας ενδιαφέρουν οι ενδεχόμενες στρατηγικές εκλογίκευσης που χρησιμοποιεί η εθνοτική ομάδα των ρομά για την παρέκκλιση και την κοινωνική οργάνωση των καταυλισμών, σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα. Περαιτέρω σημαντικό στοιχείο ανάλυσης αποτελούν και οι στρατηγικές που δύναται να χρησιμοποιούν οι αστυνομικές αρχές για τη χρήση βίας και την κλιμάκωσή της στην εθνοτική ομάδα καθώς και το ίδιο το επίσημο κράτος.

2.10.2. Υποπολιτισμός και Howard Becker

Σύμφωνα με τον Becker (2000), ο υποπολιτισμός δύναται να αναλυθεί μέσα από το πρίσμα της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Οι δρώντες που αλληλοεπιδρούν με έναυσμα τη διάπραξη παραβατικών συμπεριφορών, συχνά διαμορφώνουν υποπολιτισμούς (Becker, 2000:131). Η διαδικασία αυτή προκύπτει ως αποτέλεσμα της αναντιστοιχίας της νοηματοδότησης που δίνουν στη δράση τους σε σχέση με τις νοηματοδοτήσεις των υπόλοιπων μελών της κοινωνίας. Ο υποπολιτισμός λειτουργεί ταυτόχρονα εντός και εκτός του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου (Becker, 2000:131).

Η εικόνα του εαυτού τους, η δράση τους, οι σχέσεις τους με τους υπόλοιπους δρώντες αναπτύσσονται με βάση το πολιτισμικό τους περιβάλλον (Becker, 2000:131). Η παραβατική συμπεριφορά ενδέχεται να είναι σκόπιμη ή μη (Becker, 2000:75). Τα άτομα από τη στιγμή που μνούνται σε ένα σύστημα υποπολιτισμού με παρεκκλίνουσα δράση, μαθαίνουν πρακτικές από τα παλαιότερα μέλη μέσω της αλληλοεπίδρασης (Becker, 2000:81). Καθώς αποκλίνουν από τις αξίες του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος, περιθωριοποιούνται μέσω στερεοτυπικών χαρακτηρισμών και μοιράζονται αυτή την περιθωριοποίηση (Becker, 2000:63). Αντιδρούν με εχθρότητα και στρατηγικές άμυνας στις εξωτερικές επεμβάσεις ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο το σύστημα υποπολιτισμού που ανήκουν (Becker, 2000:131).

Η προσέγγιση αυτή δύναται να μας φανεί χρήσιμη στην παρούσα εργασία στην εξέταση του ερωτήματος, για την ύπαρξη ενός γενικότερου εναλλακτικού συστήματος αξιών στην εθνοτική ομάδα των ρομά, της εκμάθησης παραβατικών πρακτικών και της εφαρμογής στερεοτύπων.

2.10.3. Η Σχολή του Birmingham

Η Σχολή του Birmingham ασχολήθηκε με το πως αντιμετωπίζονταν οι νέες μορφές πολιτικής εξουσίας, κοινωνικού ελέγχου και βιωματικής αντίστασης στο καπιταλιστικό σύστημα (Ferrell & Hayward, 2004:9). Στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία οι οικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές σχέσεις διαπλέκονται σε σημείο, όπου οι πρακτικές της μίας διαδρούν με τις πρακτικές της άλλης (Ferrell & Hayward, 2004:9). Η εγκληματικότητα, ο κοινωνικός έλεγχος και η κοινωνική διαστρωμάτωση δεν αποτελούν μόνο έκφραση της οικονομίας αλλά και έκφραση του πολιτισμικού περιβάλλοντος πλούσιο σε ποικίλες εμπειρίες πόνου, απομόνωσης από τη μία και ευχαρίστησης και διασκέδασης από την άλλη (Ferrell & Hayward, 2004:9).

Αντλώντας από τον Μαρξ και Λένιν, οι θεωρητικοί αυτής της σχολής αναλύουν το πως η κυρίαρχη τάξη μέσω του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος και των ιδεών, επιτυγχάνουν μία μορφή ηγεμονίας εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την κοινωνική συναίνεση των εξουσιαζόμενων (Sebastian, 2017:2). Ο Hall υποστήριξε ότι τα ΜΜΕ παράγουν αναπαραστάσεις και νοήματα της πραγματικότητας των ισχυρών, μέσω της γλώσσας και επηρεάζουν την αντίληψη της πραγματικότητας του κοινού στο οποίο απευθύνονται (Hall, 2019). Τα στερεότυπα συνήθως που «κατασκευάζονται» και αναπαράγονται από τα ΜΜΕ αναφέρονται σε μειονότητες, αποδομούν τις μειονοτικές

ομάδες στα βασικά τους χαρακτηριστικά, στοχεύοντας στην εύκολη κατανόηση και αναπαράγουν την ηγεμονία των ισχυρών (Hall, 2019). Αν η νοηματοδότηση του κόσμου που παρουσιάζουν είναι προκατειλημμένη, ενδέχεται να επηρεάσει το αναγνωστικό κοινό στο να αποδεχθεί αυτή την πραγματικότητα ως αλήθεια (Hall, 2019).

Η σχολή του Birmingham είναι συμβατή με την παρούσα εργασία καθώς μας ενδιαφέρει η ύπαρξη κατασκευής και αναπαραγωγής στερεοτύπων της εθνικής ομάδας των ρομά στα ΜΜΕ σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα, η αποδόμηση των της εθνικής ομάδας στα βασικά της χαρακτηριστικά και οι αναπαραστάσεις που παρουσιάζουν τα ΜΜΕ για την κοινωνική πραγματικότητα και τον κοινωνικό έλεγχο.

2.10.4. David Downes και Υποπολιτισμοί των Νέων

Ο David Downes ανέλυσε τη νεανική παραβατικότητα ως μία διαδικασία «αποσύνδεσης» των νέων της εργατικής τάξης από τις πολιτισμικές αξίες της μεσαίας τάξης που προβάλλονταν στο σχολείο, την εργασία, την ψυχαγωγία, σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο και τους εμπορικούς στόχους αναψυχής αλλά της απουσίας μέσων υλοποίησης τους από την εργατική τάξη (Muggleton, 2005:207). Πρόκειται για τη θεώρηση του υποπολιτισμού στην Βρετανία, ως μία συλλογική μορφή επίλυσης του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού των νέων, που κυριάρχησε στις αναλύσεις των υποπολιτισμών κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1960 και 1970. Η παραβατικότητα των νέων της εργατικής τάξης ήταν μία μορφή διασκέδασης και όχι αποτέλεσμα του εκνευρισμού της έλλειψης επιτυχίας (Muggleton, 2005:207). Οι νέοι δημιούργησαν έναν υποπολιτισμό με παραβατικές δραστηριότητες ως μία ελκυστική λύση στο πρόβλημα της διασκέδασης των κοινωνικών τους περιστάσεων, καθώς αδυνατούσαν να συμμετάσχουν στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες της αστικής τάξης (Muggleton, 2005:207). Βασική παράμετρος στην θεωρία του Downes υπήρξε η έννοια της «εγκληματοποίησης» των παραβατικών συμπεριφορών αλλά και των συμβόλων των υποπολιτισμών, όπως το στύλ (Muggleton, 2005:207). Η ανάλυση αυτή θα φανεί χρήσιμη στο εάν δύναται να μιλάμε για έναν εναλλακτικό υποπολιτισμό των ρομά και αν υπάρχει σύνδεσή του με το οργανωμένο έγκλημα.

2.11. Κοινωνικός Έλεγχος

Η κριτική και πολιτισμική εγκληματολογία καθώς η θεωρία της ετικέτας που έχουν αναλυθεί έως τώρα, εμπεριέχουν πτυχές του κοινωνικού ελέγχου και της

παρέκκλισης, κατά την διαδικασία «εγκληματοποίησης των παραβατών» μέσω του κράτους, του ποινικοκατασταλτικού μηχανισμού, της κοινής γνώμης και των «*ηθικών εργολάβων*». Η αναφορά στον κοινωνικό έλεγχο κρίνεται απαραίτητη στην παρούσα διπλωματική, καθώς ο κοινωνικός έλεγχος αποτελεί βασική μεταβλητή στην ανάλυσή μας και αυτό διότι μελετώνται οι εκφάνσεις του κοινωνικού ελέγχου, το κράτος, η αστυνομία, η κοινή γνώμη, τα ΜΜΕ και η μεταξύ τους αλλόδραση σε σχέση με την εθνοτική ομάδα των ρομά.

Ο κοινωνικός έλεγχος είναι μία έννοια που περιλαμβάνει την ατομικότητα, τη συλλογικότητα, την κομφορμιστική αλλά και την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:151). Σύμφωνα με τη Βιδάλη και τον Κουλούρη, «ο κοινωνικός έλεγχος ορίζεται ως το σύνολο των διαδικασιών, των κυρίαρχων σχέσεων και των εξαναγκαστικών κρατικών πολιτικών, γύρω από τα οποία οργανώνεται μια κοινωνία, με στόχο την κοινωνική προσαρμογή, την κοινωνική αφομοίωση του πληθυσμού και τελικά την υπαγωγή του στο γράμμα και στο πνεύμα του νόμου, με απώτερο σκοπό την αναπαραγωγή ενός συγκεκριμένου τύπου κοινωνικής τάξης, που η επίτευξή της κατατείνει στην επιδίωξη ενός κοινού συμφέροντος» (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:151).

Αρχικά, η έννοια του κοινωνικού ελέγχου ταυτίστηκε με την συμμόρφωση στους κανόνες. Σύμφωνα με τον Durkheim (1858-1917), που εκπροσωπεί την Ευρωπαϊκή σκέψη του κοινωνικού ελέγχου, η κάθε κοινωνία αποτελείται από ομάδες και υποομάδες με ανομοιογενή αξιακά συστήματα από το κυρίαρχο σύστημα πολιτισμού (Robertson, 1987:197). Όσο τα υποσυστήματα αυτά δεν αποτελούν απειλή για τα κοινώς αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς, οι ομάδες υπόκεινται σε «ήπιες» πρακτικές συμμόρφωσης προς τους κανόνες (Robertson, 1987:197). Στην περίπτωση που αποτελέσουν απειλή για την κοινωνική ειρήνη, παρεμβαίνει ο κοινωνικός έλεγχος προκειμένου να εξασφαλισθεί η επίλυση της σύγκρουσης και να διατηρηθεί η κοινωνική συνοχή (Robertson, 1987:197). Για τον Ross (1866-1951) τον πρώτο Αμερικάνο εκφραστή της θεωρίας, ο κοινωνικός έλεγχος συνδέονταν άμεσα με την ειρηνική κοινωνική συνύπαρξη (Λαμπροπούλου, 1994:25). Το άτομο και η κοινωνική του δράση είναι αποτέλεσμα της εσωτερίκευσης των κοινωνικών κανόνων (Λαμπροπούλου, 1994:25). Ταυτόχρονα τόνισε και τη σημασία των μέσων κοινωνικού ελέγχου, όπως η κοινή γνώμη, τα ΜΜΕ, οι νόμοι, η θρησκεία κ.ά., με τα οποία η κοινωνία πιέζει τα μέλη της για συμμόρφωση (Λαμπροπούλου, 1994:25). Ο κοινωνικός

έλεγχος λοιπόν αποτελεί μηχανισμό επίλυσης εντάσεων και συντελεί στην κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων για την εξασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης (Λαμπροπούλου, 1994:81).

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η έννοια του κοινωνικού ελέγχου περιορίστηκε στην έννοια της κοινωνικής αντίδρασης στην παραβατική συμπεριφορά (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:154). Ο κοινωνικός έλεγχος εμπεριέχει τα στοιχεία της σύγκρουσης και της ανισότητας των κοινωνικών σχέσεων (Λαμπροπούλου, 1994:22). Στις έως τώρα ανάλυσή μας έχουμε αναφερθεί στις διαδικασίες ετικετοποίησης, περιθωριοποίησης, εγκληματοποίησης, στην αντίδραση της κοινωνίας, της αστυνομίας και του κράτους, στους παραβάτες των κανόνων. Πρόκειται για τη λεγόμενη «εξωτερική» διάσταση του κοινωνικού ελέγχου. Στην θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης τονίστηκε πως η επαφή του παραβατικού ατόμου με τον εξωτερικό έλεγχο, την αστυνομία για παράδειγμα συντείνει στην παραγωγή και αναπαραγωγή της αποκλίνουσας συμπεριφοράς (Λαμπροπούλου, 1994:111). Οι μετέπειτα θεωρίες της κριτικής εγκληματολογίας, τόνισαν την σημασία της κοινωνικής θέσης του παραβάτη σε σχέση με την αντίδραση του κοινωνικού ελέγχου (Λαμπροπούλου, 1994:111). Κρίνεται απαραίτητο για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας του ελέγχου, να αναφερθούμε και στον «εσωτερικό έλεγχο» που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα τήρησης διαδικασιών συμμόρφωσης με τους κανόνες. Πρόκειται για το «εγώ» του ατόμου, την διαχείριση συγκρούσεων, ματαίωσης των προσδοκιών του και την αίσθηση της κοινωνικής ευθύνης (Λαμπροπούλου, 1994:76). Οι θεωρίες του Sykes Matza, του Lemert και του Becker τόνισαν και τον εσωτερικό έλεγχο μέσω των διαδικασιών κοινωνικοποίησης αλλά και τον εξωτερικό έλεγχο για την κατανόηση της παραβατικής συμπεριφοράς (Λαμπροπούλου, 1994:76).

Σήμερα ο κοινωνικός έλεγχος προσδιορίζεται μέσα από την έννοια του κράτους και του εκάστοτε συγκεκριμένου πολιτικού πλαισίου, με μία από τις βασικές συνισταμένες του, την καταστολή (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:155). Κατά την ύστερη νεωτερικότητα σύμφωνα με τον Garland και το βιβλίο του, «*the culture of control*», παρατηρείται η ανάδυση μιας νέας κουλτούρας κοινωνικού ελέγχου. Το έγκλημα προσδιορίζεται ως μια πράξη ρουτίνας, αποτέλεσμα της αλληλοεπίδρασης, εξηγήσιμο με βάση τυπολογίες κινήτρων, το οποίο μπορεί να προβλεφθεί ή να αποφευχθεί (Garland, 2001:128). Ο κοινωνικός έλεγχος άπτεται σε μία διαχείριση του εγκλήματος με δείκτες απόδοσης, περιστασιακή πρόληψη, τεχνολογικές μεθόδους, εποπτεία και

έλεγχου (Garland, 2001:18-19). Από την άλλη, παρατηρείται η πολιτική της «μηδενικής ανοχής» και των αστυνομικών πρωτοβουλιών. Εφαρμόζονται αυστηρές πολιτικές ελέγχου στο πλαίσιο της ασφάλειας της κοινωνίας (Garland, 2001:19). Η εγκληματικότητα προσδιορίζεται ως αποτέλεσμα «ανήθικων» πρακτικών που διαφέρουν από την υπόλοιπη κοινωνία. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η επίκληση στο αίσθημα φόβου και η στερεοτυπική απεικόνιση των παραβατών (Garland, 2001:19). Ολόκληρες κοινότητες περιγράφονται σύμφωνα με τον Garland ως «ανάξιες» και «κατώτερες», αποκλεισμένες σε ένα υποπολιτισμό ξένο και απειλητικό (Garland, 2001:135). Πολιτικές διαδικασίες εργαλειοποιούν τον φόβο και την επικινδυνότητα των «άλλων» ως βολικό εχθρό, χρήσιμο για το ποινικοκατασταλτικό κράτος και ταυτόχρονα επιτείνουν την ανάγκη για κρατική εξουσία, ηθικές αξίες και την ανάσταση της παραδοσιακής ηθικής (Garland, 2001:136). Η απάντηση του κοινωνικού ελέγχου είναι πρακτική άμυνας στους «εχθρούς» και όχι η διαδικασία επανένταξης (Garland, 2001:184). Είναι το ίδιο το κυρίαρχο κράτος που εμπορεύεται αναπαραστάσεις, αρχέτυπα και τον φόβο, εργαλειοποιώντας τα στερεότυπα των ΜΜΕ και την κοινωνική συναίνεση που εξασφαλίζουν (Garland, 2001:135). Για τον Garland η διαδικασία αυτή προσδιορίζεται ως «πολιτικοποιημένος λόγος του συλλογικού υποσυνείδητου» (Garland, 2001:135). Το έγκλημα αποδίδεται σε ομάδες πολιτισμικής και φυλετικής διαφορετικότητας. Αυτή η «διαφορετικότητα» του άλλου επιτρέπει στο κράτος να λειτουργεί κατασταλτικά, ανεξαρτήτως αποδεικτικών στοιχείων. Το κράτος συναινεί στη χρήση βίας από την αστυνομία, για να προστατέψει την κοινωνία και ταυτόχρονα για να εκφράσει το κοινό αίσθημα (Garland, 2001:135). Παρατηρούνται, λοιπόν, δύο εκ διαμέτρου διαφορετικές πρακτικές κοινωνικού ελέγχου στην ύστερη νεωτερικότητα, με τη μία να «από-δραματοποιεί» το έγκλημα σύμφωνα με τον Garland και την άλλη πρακτική να το «δραματοποιεί» εκ νέου σε σχέση με τον «διαφορετικό άλλο» (Garland, 2001:135).

Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου είναι απόλυτα συμβατή με την παρούσα διπλωματική καθώς μας ενδιαφέρει ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος, τα ΜΜΕ και η σχέση τους με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, πως δηλαδή τα ΜΜΕ αναπαριστούν τους ρομά σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα και πως παρουσιάζουν την αντίδραση της αστυνομίας αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά. Περαιτέρω, πως τα ΜΜΕ ενίοτε αναπαράγουν την κοινωνική ανισότητα χρησιμοποιώντας πολιτισμικούς προσδιορισμούς.

2.12. Ηθικός Πανικός και Έγκλημα

Η θεωρία του ηθικού πανικού περιλαμβάνει την θεωρία του Becker της ετικετοποίησης, της κριτικής κοινωνιολογίας και την θεωρία του υποπολιτισμού (Cohen, 2002:27). Αποτελεί κύρια μεταβλητή της ανάλυσής μας καθώς διερευνούμε τα στερεότυπα των ρομά από τα ΜΜΕ, τη σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, την διερεύνηση ύπαρξης ηθικού πανικού και την περιγραφή της αντίδρασης της αστυνομίας.

Ο Stan Cohen, παρουσίασε πρώτος την έννοια του ηθικού πανικού στα ΜΜΕ, αναλύοντας μια μελέτη περίπτωσης δύο ομάδων νεανικών υποπολιτισμών στην Αγγλία, των Mods και Rockers (Jones, 1997:6). Τον ενδιέφερε η εξής ακολουθία: παραβίαση κανόνων, μέσα ενημέρωσης, κοινωνική αντίδραση, κοινωνικός έλεγχος, αστυνομία, πολιτικοί και διάφορες κοινωνικές ομάδες (Goode & Ben Yehuda, 1999:23). Έθεσε τα ερευνητικά ερωτήματα για το πως, το γιατί και υπό ποιες συνθήκες, τα ΜΜΕ κατασκευάζουν ηθικούς πανικούς για το έγκλημα αλλά και παραβατικά στερεότυπα (Cohen, 2002:19). Περαιτέρω, πως αλληλεπιδρούν η παραβατικότητα, η κοινωνική αντίδραση και ο κοινωνικός έλεγχος (Cohen, 2002:11).

2.12.1. Ηθικός Πανικός και ΜΜΕ

Σύμφωνα με τον Cohen στις κοινωνίες ενίοτε παρατηρούνται φαινόμενα ηθικού πανικού (Cohen, 2002:1). Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία άτομα ή ομάδες ατόμων χαρακτηρίζονται ως απειλή για την κοινωνία (Cohen, 2002:1). Αυτή η απειλή της κοινωνικής συνοχής στην συνέχεια διογκώνεται στα ΜΜΕ, με αρνητικές στερεοτυπικές απεικονίσεις ατόμων/ομάδων που θεωρούνται και στιγματίζονται ως παραβάτες, με την παρεπόμενη αυξημένη αστυνομική καταστολή (Goode & Ben Yehuda, 1999: 29). Η απειλή μπορεί να είναι πιθανή ή φανταστική, όμως η συνέπεια της, δηλαδή η συνοδευόμενη εχθρότητα απέναντι στους παραβάτες και η αντίδραση του κοινωνικού ελέγχου είναι πραγματική (Cohen, 2002:28). Αυτό που έχει σημασία είναι η αντίληψη της απειλής και όχι πόσο αληθινή είναι (Cohen, 2002:16). Πάντα υπάρχουν προϋπάρχοντα παραβατικά στερεότυπα, όπως ρατσιστικά για παράδειγμα, από τα οποία θα αντλήσει στοιχεία το νέο στερεότυπο (Cohen, 2002:56). Ο φόβος της απειλής συνήθως εμπεριέχει μια υπερβολή της παραβίασης των ηθικών κανόνων, με τα ΜΜΕ να εξασφαλίζουν επιτυχώς, την κοινωνική συναίνεση για τον επερχόμενο κίνδυνο, αλλά και τη στήριξη της elite και των ομάδων ισχύος (Cohen, 2002:29). Οι

διάφοροι «ηθικοί εργολάβοι» ειδικοί, εκδότες, δημοσιογράφοι προβαίνουν σε διάγνωση του προβλήματος και προτείνουν λύσεις (Jones, 1997:6). Συχνά, ο ηθικός πανικός υποχωρεί άλλες φορές επιφέρει συνέπειες στην ποινική και κοινωνική πολιτική (Jones, 1997:6).

Ο Cohen υποστήριξε, ότι για την κατασκευή ενός πετυχημένου ηθικού πανικού απαιτούνται κάποιες μεταβλητές (Cohen, 2002:12). Πρώτο κομμάτι της διαδικασίας είναι η εύρεση του «εχθρού» του λεγόμενου «λαϊκού δαίμονα» (folk devil), ενός εύκολου συνήθως στόχου, όπως μέλη ανίσχυρων κοινωνικό-πολιτικών ομάδων (Jones, 1997:6), για παράδειγμα φυλετικές και εθνοτικές ομάδες (Cohen, 2002:3). Η απόδοση ευθύνης για το έγκλημα, η λεγόμενη «απόδοση ευθύνης», είναι κεντρικής σημασίας στον ηθικό πανικό, η «δαιμονοποίηση του εχθρού», τα αρνητικά στερεότυπα και η υπερβολή έχει έναν στόχο, την προστασία ενός συγκεκριμένου συστήματος αξιών και κανόνων (Goode & Ben Yehuda, 1999:31). Πρόκειται μία διαμάχη αξιακών συστημάτων, των «*cultural politics*» για μία προσπάθεια κατάρριψης των ισχυρισμών των λαϊκών δαιμόνων από τα MME (Goode & Ben Yehuda, 1999:31).

Τα MME επιλέγουν ποια άτομα, γεγονότα αποτελούν επιτυχημένα συστατικά ηθικού πανικού. Μεταφέρουν εικόνες του προβλήματος, αναπαράγουν τις απόψεις, το αφήγημα των ειδικών και με τίτλους ορίζουν το πρόβλημα (Cohen, 2002:29). Θέτουν την “agenda” του ηθικού πανικού, με τον ρόλο τους να μην αρκείται σε αυτή τη λειτουργία μόνο αλλά να συντελεί και στην διατήρηση και αναπαραγωγή της κυρίαρχης κουλτούρας (Cohen, 2002:36). Εφόσον ταυτοποιηθεί το άτομο ως παραβατικό, «ως λαϊκός δαίμονας» μέσα από την διαδικασία ετικετοποίησης, η μελλοντική του συμπεριφορά εξηγείται με γνώμονα το προσαρτώμενο παραβατικό status (Cohen, 2002:5). Η παραβατική συμπεριφορά προσδιορίζεται από τις προσδοκίες συμπεριφοράς, που απορρέουν από το παραβατικό status (Cohen, 2002:186). Το παραβατικό status μπορεί να είναι περιγραφικό, ηθικού χαρακτήρα και να περιλαμβάνει τρόπους αντιμετώπισης (Cohen, 2002:77). Η άποψη αυτή δεν υποστηρίζει ότι αθώοι ετικετοποιούνται να παίξουν τον ρόλο του παραβατικού τυχαία ή ότι κάποια τυχαία γεγονότα ανάγονται σε κοινωνικά προβλήματα (Cohen, 2002:186). Ούτε υπονοεί επίσης ότι είναι υποχρεωτικό να αποδεχθεί κάποιος το παραβατικό status. Στέκεται στις διαδικασίες των MME και πως αποτελούν μία παράμετρο ενίσχυσης της παραβατικής καριέρας (Cohen, 2002:186). Περαιτέρω, η συγκεκριμένη θεώρηση έδωσε έμφαση στην κοινωνική αντίδραση και τις παράπλευρες επιπτώσεις του

κοινωνικού ελέγχου, ο οποίος με έναν τρόπο επιβεβαιώνει την παραβατική συμπεριφορά (Cohen, 2002:8).

Η θεωρία του ηθικού πανικού τόνισε τις διαδικασίες έντασης στην κοινωνική δομή, τις κοινωνικές διαδικασίες ετικετοποίησης παραβατικών κοινωνιών, της κοινωνικής αντίδρασης και των κοινωνικών κινημάτων (Goode & Ben Yehuda, 1999:28). Οι ηθικοί πανικοί ενισχύουν και επιβεβαιώνουν τα κυρίαρχα ηθικά και αξιακά συστήματα, επιδεικνύοντας ότι υπάρχουν συγκεκριμένα όρια ανοχής στη διαφορετικότητα (Goode & Ben Yehuda, 1999:29). Δεν δημιουργούνται πανικοί για όλα τα κοινωνικά θέματα, η ουσία είναι λοιπόν ποιες είναι οι διεργασίες που καθορίζουν ποιο άτομο, ομάδα, γεγονός καθίσταται υποψήφιο για την δημιουργία ηθικού πανικού (Goode & Ben Yehuda, 1999:29). Οι ηθικοί πανικοί έχουν λοιπόν ταξική χρεία (Βασιλαντωνοπούλου, 2016). Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του «οργανωμένου εγκλήματος των λευκών κολλάρων» που διακρίνονται για τις *«απωστικές τους δυνάμεις»* με τον ηθικό πανικό, καθώς είναι πολιτισμικά και δομικά ενσωματωμένοι στο καπιταλιστικό σύστημα (Βασιλαντωνοπούλου, 2016).

Η θεωρία του ηθικού πανικού του Cohen, αποτελεί χρήσιμη θεωρητική προσέγγιση στην παρούσα εργασία. Στο ερώτημά μας για την ύπαρξη ηθικού πανικού για τους ρομά κυρίως για το οργανωμένο έγκλημα, θα αναζητήσουμε την αρχική παρέκκλιση, την κοινωνική αντίδραση, την κατασκευή απειλής από τα ΜΜΕ, την διόγκωση της εγκληματικότητας των ρομά. Δύναται να διερευνήσουμε αν χαρακτηρίστηκαν *«λαϊκοί δαίμονες»* από τα ΜΜΕ, αν αποτέλεσαν εύκολο στόχο για ηθικό πανικό ως εθνοτική ομάδα, τις προσβαλλόμενες κοινωνικές αξίες και πως τα ΜΜΕ παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας.

Κεφάλαιο 3^ο

Μεθοδολογία

3. Ποιοτική Μέθοδος

Προκειμένου να διερευνήσουμε την ύπαρξη στερεοτύπων, αναπαραστάσεων για τους ρομά στα ΜΜΕ, την ύπαρξη διαδικασιών ηθικού πανικού, για το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών και τους ρομά, και την αντίδραση της αστυνομίας όπως περιγράφεται στα ΜΜΕ, θα χρησιμοποιήσουμε την ποιοτική έρευνα. Κάνοντας μία αποδεκτίωση της βιβλιογραφικής έρευνας, γίνεται αντιληπτή η ύπαρξη ποιοτικών ερευνών, που επιβεβαιώνουν τα στερεότυπα που υφίστανται οι Ρομά όσον αφορά την παραβατική συμπεριφορά (Morris (2000) Okely, (2014) Ringold, (2001) Schneeweis, (2012), του Καρπόζηλου (2004), Ατσικπάση, Νοταρά, Γράμψας, κ.ά. (2016), αλλά και την ύπαρξη ηθικού πανικού για το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών και τους ρομά, Rougheri (1999), Gomes & Machado (2011) κ.ά

Η συνεισφορά της ποιοτικής έρευνας έγκειται στη μελέτη της σημασίας και των μεθόδων αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας από τα ΜΜΕ (Τσιώλης, 2015:1). Αξίζει να αναφερθεί ότι μελετά το πως διαμορφώνεται αλλά και ερμηνεύεται η κοινωνική εμπειρία από τους συμμετέχοντες και τη θέση τους μέσα σε αυτήν (Denmiz & Lincoln, 2005:80). Επιτρέπει την ανάγνωση των λανθανουσών διαδικασιών, της υπόρρητης ιδεολογίας των ΜΜΕ, σε μια συγκεκριμένη κοινωνικό-οικονομική δομή (Flick, Kardoff & Steinke, 2004:3). Θέτει τα ερωτήματα «τι» «ποιος», «πότε», «πώς», «γιατί», αναζητώντας τις αιτιακές σχέσεις των κοινωνικών φαινομένων (Shoemaker & Reese, 1991: 10).

Η ποιοτική έρευνα αποτελεί μια δευτερογενή διαδικασία ανακατασκευής ενός κοινωνικού φαινομένου, μέσα από πρωτογενή δεδομένα (Ιωσηφίδης, 2019:3). Δεν αντανakλά απλώς την κοινωνική πραγματικότητα αλλά ανακαλύπτει το απρόσμενο, το αόρατο, λειτουργεί ως «καθρέπτης» όπου απεικονίζεται το άγνωστο το οποίο γίνεται αντιληπτό στο γνωστό και αντίστροφα (Flick, Kardoff & Steinke, 2004 :3). Η ποιοτική

έρευνα είναι και η μέθοδος που χρησιμοποιεί η κριτική εγκληματολογία για την ανάλυση της κοινωνικής πραγματικότητας και των αξιών που τη νοσηματοδοτούν (Ιωσηφίδης, 2019:49).

Οι Hoffmann & Riem θέτουν ως υπεροχή της ποιοτικής έρευνας, την αρχή της «ανοικτότητας» (Τσιώλης, 2015:4). Με βάση αυτή την αρχή, τα εργαλεία μπορούν να αναδιαμορφωθούν μέσω της αλληλεπίδρασης με τα ερωτήματα της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2019:4). Σε κάτι που υστερεί η ποιοτική έρευνα είναι ότι δεν επιτρέπει τη γενίκευση και την αποκάλυψη αιτιακών μεταβλητών. Αντίθετα, η παρούσα μέθοδος εξετάζει εξελίξεις, αόριστες συνδέσεις δομών και διαδικασιών και προβαίνει σε γενικά θεωρητικά συμπεράσματα (Ιωσηφίδης, 2019:43).

Η τεχνική που θα εφαρμόσουμε είναι η ανάλυση περιεχομένου (content analysis) στα MME και ειδικότερα σε άρθρα εφημερίδων. Η ποιοτική έρευνα είναι ιδανική στο να εξετάζει και να εξηγεί κείμενα με σκοπό να εντοπίσει νοήματα ή ιστορίες που αναδεικνύουν ένα φαινόμενο της εποχής και κατά προτίμηση κοινωνικό (Auerbach, 2007).

Η ανάλυση περιεχομένου εμπεριέχει δύο θεωρητικές σχολές, την «ανθρωπιστική» και την «συμπεριφορική». Η πρώτη θεωρείται ότι ταιριάζει απόλυτα με την παρούσα διπλωματική. Η ανθρωπιστική ανάλυση περιεχομένου, επικεντρώνεται στο λανθάνον μήνυμα του κειμένου, στο «συμβολικό περιβάλλον» της κοινωνίας και των πολιτισμικών αναπαραστάσεων. Αναλύει την επιρροή των MME και συγκεκριμένα των κειμένων που λαμβάνει το κοινό ως δέκτης του περιεχομένου (Macnamara: 2003:4). Η ανάλυση περιεχομένου εξετάζει την ανοικοδόμηση της κοινωνικής πραγματικότητας από τα MME, καθώς δύναται να επηρεάσει τους αποδέκτες που τα παρακολουθούν αλλά και ολόκληρη την κοινωνία. Τα μηνύματα των MME είναι ανοιχτά για ποικίλες και πολλαπλές ερμηνείες. Η ανάλυση περιεχομένου διερευνά την πιθανή επίδραση της ανακατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας από τα MME, στο κοινό και στην κοινωνία. Λαμβάνει υπόψιν ότι τα μηνύματα των MME είναι «πολυσημικά», υπόκεινται δηλαδή σε διαφορετικές ερμηνείες από διαφορετικούς δέκτες και προσπαθεί να διευκρινίσει την πιο πιθανή ερμηνεία (Macnamara: 2003:3). Περαιτέρω, η ύπαρξη μηνύματος δεν συνεπάγεται πάντοτε επίδραση (Shoemaker & Reese, 1991: 25).

3.1 Δειγματοληψία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε διαδικτυακά ειδησεογραφικά άρθρα εφημερίδων, κατά την χρονική περίοδο (2017-2023). Οι εφημερίδες που επιλέχθηκαν αποτελούν τις (10) κορυφαίες σε επισκεπιμότητα, σύμφωνα με τις μετρήσεις του alexa.com του Amazon, όπως, το Πρώτο θέμα, το Βήμα, η Καθημερινή, Τα Νέα, ο Ελεύθερος Τύπος, ο Ελεύθερος Κόσμος, η Εφημερίδα των Συντακτών, το Documento κ.α. (etetRadio, 2020) Το alexa.com θεωρείται το πιο αξιόπιστο πρόγραμμα καταμέτρησης επισκεπιμότητας στο διαδίκτυο. Η κατάταξη διαμορφώνεται από τον μηναίο μέσο όρο καθημερινών επισκεπτών Ελλήνων χρηστών και της προβολής των σελίδων (Rodosreport, 2021).

Συλλέχθηκαν όλα τα άρθρα που βρέθηκαν, φροντίζοντας σύμφωνα με την τεχνική των Miles & Huberman, (1994) να υπάρχουν : 1. τυπικά και αντιπροσωπευτικά άρθρα για τους ρομά και το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών, και την αντίδραση της αστυνομίας 2. Σειρά αρνητικών άρθρων και 3. Ανακόλουθα άρθρα (Macnamara, 2003:18). Σύμφωνα με τον Miles & Huberman ο ερευνητής οφείλει να καθοδηγείται από τα θεωρητικά ερωτήματα και όχι την αντιπροσωπευτικότητα των δεδομένων (Macnamara, 2003:18). Με αυτή την τεχνική συλλέγονται στοιχεία που περιγράφουν ένα μεγάλο εύρος απόψεων που διασφαλίζουν εν μέρει την αντικειμενικότητα των δεδομένων. Ως μονάδα ανάλυσης επιλέχθηκε το σύνολο του κειμένου παράγραφοι, λέξεις, προτάσεις.

3.2. Ερωτήματα κατηγορίες

Στο στάδιο αυτό προσδιορίστηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα οι εννοιολογικές κατηγορίες και υποκατηγορίες στις οποίες θα κωδικοποιηθούν τα δεδομένα, δηλαδή η ομαδοποίησή τους σε θεματικές, η λεγόμενη «συλλογή-collecting» (Ιωσηφίδης, 2019:101). Ενδεικτικά παραθέτω τις ακόλουθες κατηγορίες για την καταχώρηση των δεδομένων:

Κατηγορίες

1. Ποιες είναι οι αναπαραστάσεις των ρομά στα άρθρα :

: ρομά καταυλισμοί και έγκλημα

: ρομά, Εκθέσεις της

Αστυνομίας και οργανωμένο

έγκλημα

: ρομά και στερεότυπα

: αισθήματα φόβου και απειλής

2. Ποια η σχέση οργανωμένου εγκλήματος και των ρομά στα ΜΜΕ :

: σχέση ρομά και οργανωμένου

εγκλήματος

: Νεανική Παραβατικότητα

: Ρομά και υποπολιτισμός

: Κοινωνικές συνθήκες και

Έγκλημα

: Η παραβατικότητα ευθύνη των

ρομά

: Προτεινόμενες Λύσεις

3. Ποια η αντίδραση της αστυνομίας στους ρομά, σύμφωνα με τα ΜΜΕ :

: Ρομά και αστυνομία

: Επίσημη αντεγκληματική

πολιτική

: Διαφθορά Αστυνομικών

: Αστυνομική βία

: Αντίδραση των ρομά και της

Αστυνομίας

Στη συνέχεια αναλύονται οι σχέσεις και τα μοτίβα που προκύπτουν από την κάθε θεματική κατηγορία αλλά και οι σχέσεις μεταξύ των κατηγοριών, καταλήγοντας στη θεωρητική ερμηνεία των φαινομένων που ερευνώνται. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι η λεγόμενη «σκέψη-*thinking*», με άλλα λόγια μέσα από αυτή την διαδικασία δίδονται απαντήσεις στα αρχικά θεωρητικά μας ερωτήματα (Ιωσηφίδης, 2019: 122).

Κεφάλαιο 4

Ανάλυση

4.1 Ρομά, καταυλισμοί και Έγκλημα

Στο κεφάλαιο αυτό θα διερευνήσουμε τις αναπαραστάσεις, απεικονίσεις, τα στερεότυπα των ρομά στα ΜΜΕ, την σχέση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα, εάν υπήρξε ηθικός πανικός και πως τα ΜΜΕ παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας.

4.2 Ρομά, Εκθέσεις της Αστυνομίας και Οργανωμένο Έγκλημα

Οι αναπαραστάσεις που κυριαρχούν στα ΜΜΕ για την εθνοτική ομάδα των ρομά κυμαίνονται από την εικόνα του εμπόρου ναρκωτικών σε άρθρα του Πρώτου Θέματος (Πώποτας & Καλύβα, 14/12/2019) «*μαφιόζικες φαμίλιες ... ειδικεύονται στη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και ξέπλυμα μαύρου χρήματος, ...*», και του εξαθλιωμένου ρομά, που στερείται των βασικών συνθηκών διαβίωσης, «*η πλειονότητα των Ρομά που ζουν κάτω από άθλιες συνθήκες και αδυνατούν να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό*» (Πώποτας & Καλύβα, 12/12/2022). Εφημερίδα των Συντακτών (Κουτρουβέλης, 29/10/2021), στην Καθημερινή (Θεοδωράκης, 28/11/2023), στα Νέα (Λάτσιου 8/10/2017).

Παρατηρείται στα άρθρα χρήση στατιστικών στοιχείων^v. Για παράδειγμα Έκθεση της ΕΛΑΣ, όπως παρατίθεται στο Πρώτο θέμα, περιγράφει ότι «σε απόρρητες αναφορές και εκθέσεις της Αστυνομίας σχεδόν τον 50% της εγκληματικότητας του Λεκανοπεδίου πηγάζει από καταυλισμούς Ρομά που βρίσκονται υπό τον πλήρη έλεγχο μαφιόζικων ομάδων» (Πώποτας & Καλύβα, 2/11/2021). Δεν διευκρινίζεται στο άρθρο σε ποιες εγκληματικές πρακτικές οργανωμένου εγκλήματος αναφέρεται το (50%), αν πρόκειται για κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες, ή ναρκωτικά. Περαιτέρω Έκθεση της ΕΛ.ΑΣ του 2021, που δημοσιεύεται και πάλι στο Πρώτο Θέμα το 2023, περιγράφει ότι «οι Ρομά αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων που εμπλέκονται σε εγκληματικές ομάδες (71%). Το ποσοστό αυτό γίνεται ακόμα μεγαλύτερο (84%) στις κλοπές και τις διαρρήξεις», (Στούκας 19/11/2023).

Η χρήση στατιστικών στοιχείων στα άρθρα, χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Ανατρέχοντας στην συγκεκριμένη Έκθεση της ΕΛΑΣ, με τίτλο «Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα» του 2021, αναφέρετε ότι από τις (157) εγκληματικές ομάδες με μέλη, που εξαρθρώθηκαν το 2021, κυρίως για κλοπές-διαρρήξεις, ληστείες και κλοπές τροχοφόρων, το (65%) ήταν εγχώριες, με το (71%) επί του συνόλου να είναι ρομά (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το 2021, σελ.64). Ειδικότερα στις διαρρήξεις και στις κλοπές το (84%) επί του συνόλου (63%) είναι ρομά με συγγενικές και φιλικές σχέσεις (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το 2021, σελ.64). Η έκθεση συμπληρώνει ότι οι εγκληματικές ομάδες στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, αποτυπώνουν ένα μικρό ποσοστό (5%) στις ληστείες, (4%) κλοπές και διαρρήξεις και (4%) στις κλοπές τροχοφόρων (σελ.61).

Όσον αφορά την διακίνηση ναρκωτικών, οι εγκληματικές ομάδες με μέλη, σε ποσοστό (49,46) επί του συνόλου είναι εγχώριες, με (26,88) επί του συνόλου μεικτές και (23,65) αλλοδαπές (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το 2021, σελ. 56). Όσον αφορά τη διακίνηση ναρκωτικών, οι ίδιες Εκθέσεις αναφέρουν στις ημεδαπές ομάδες, με ιεραρχική δομή και μέλη, ένα «σημαντικό ποσοστό» ότι είναι ρομά, χωρίς να αναφέρεται το συγκεκριμένο ποσοστό. Μόνο στην Έκθεση του 2018 γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στις εγκληματικές ομοιογενείς ομάδες με μέλη, στην διακίνηση ηρωίνης, όπου από το (58,62%) το (25,92) αναφέρεται ως ρομά (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το 2018, σελ.54). Δεν είναι λοιπόν ξεκάθαρο το ποσοστό των ρομά που εμπλέκεται στην διακίνηση ναρκωτικών. Πράγματι σε ανασκόπηση των Εκθέσεων της ΕΛ.ΑΣ από το 2017-2023, παρατηρείται καταγραφή παραβατικότητας στην

εθνοτική ομάδα των ρομά, ειδικότερα στις εγκληματικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στις κλοπές και τις διαρρήξεις (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για 2017, σελ.55, 2018, σελ.57, 2019, σελ.56, 2020, σελ.61, 2021,σελ. 2022, σελ. 97).

Ενίοτε υποστηρίζεται ότι οι επίσημες στατιστικές δύναται να μην είναι αντικειμενικές (Βιδάλη, 2013:37). Αυτό συμβαίνει γιατί καθώς τα στοιχεία συλλέγονται από την αστυνομία επηρεάζονται από την οργανωτική της διάρθρωση (Βιδάλη, 2013:37). Ειδικότερα οι τιμές της εγκληματικότητας επηρεάζονται από τον φόρτο εργασίας των αστυνομικών, τις εκάστοτε αστυνομικές πολιτικές, όπως για παράδειγμα εντατικοί έλεγχοι σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες με βάση στερεότυπα, από δείκτες απόδοσης και γραφειοκρατικές διαδικασίες (Βιδάλη, 2013:37). Συχνά, οδηγούν σε στρεβλώσεις και υπερεκπροσώπηση κάποιων ομάδων (Λαμπάκης, 2019:196-197).

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι παρατηρείται ένας συσχετισμός των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών μέσα από μια επιλεκτική παρουσίαση των στατιστικών της αστυνομίας, ώστε να δημιουργηθεί ανησυχία, φόβος, και ανασφάλεια για την οργανωμένη εγκληματικότητα των ναρκωτικών και τους ρομά. Όπως αναφέρει η Λαμπροπούλου (2001:42) μια σημαντική τεχνική των ΜΜΕ για την παρουσίαση ενός γεγονότος ως κοινωνικό πρόβλημα, είναι η επιλεκτική παρουσίαση στατιστικών στοιχείων με μια τάση υπερβολής, προκειμένου να τεκμηριώσουν τη συγκεκριμένη άποψη. Δημιουργείται και συντηρείται ο *«μύθος της οργανωμένης εγκληματικότητας»*, μέσα από διαδικασίες που πλαστογραφούν, διογκώνουν τα γεγονότα, συνεπάγονται συλλογική ερμηνεία για το πρόβλημα, συναισθήματα φόβου και τρόπους αντιμετώπισής του (Λαμπροπούλου, 2001:37). Μάλιστα ο Πανούσης (2016) αναφερόμενος στο ίδιο θέμα, στην αναπαράσταση του εγκλήματος από τα ΜΜΕ με τη χρήση στατιστικών, χρησιμοποιεί τον όρο *«λαθροχειρίες στα στατιστικά»*. Στο σημείο αυτό της ανάλυσης μπορούμε να αναφερθούμε στον Cohen που αναφέρθηκε στη χρήση, τεχνικών υπερβολής, εντυπωσιασμού και διαστρέβλωσης, κατασκευής αριθμών προκειμένου να πείσουν το κοινό για το συγκεκριμένο πρόβλημα (Goode & Ben Yehuda, 2009:86).

4.3 Ρομά και στερεότυπα

Στο Πρώτο Θέμα, σε διαδοχικά άρθρα οι καταυλισμοί χαρακτηρίζονται «*ως τα άβατα της δυτικής Αττικής*» (Πώποτας & Καλύβα, 15/12/2019), «*σούπερ μάρκετ κοκαΐνης με πελατολόγιο από όλη την Αθήνα, ανάμεσά τους και πρόσωπα της υψηλής κοινωνίας*» (Πώποτας & Καλύβα, 17/12/2020). Είναι οι «*ανεξάρτητες δημοκρατίες της Αττικής, που τις τελευταίες δεκαετίες αποτελούν απαγορευμένες ζώνες για την Αστυνομία και παράδεισο για λαθρεμπόρους ναρκωτικών και όπλων*» (Πώποτας & Καλύβα 02/11/2021), οι «*φαβέλες της Αττικής*» (Πώποτας & Καλύβα, 17/12/2020), και «*καρτέλ διακίνησης*», (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Στην εφημερίδα Τα Νέα, (8/10/2017) μιλούν για «*άντρο ναρκωτικών που ελέγχεται αποκλειστικά από τις συμμορίες των Ρομά*» (Λάτσιου, 8/10/2017), ενώ η Καθημερινή περιγράφει τους καταυλισμούς «*ως την άκρη της πόλης*» (Θεοδωράκης, 28/11/2023) με το Βήμα να μιλά τα «*γκέτο μαζικής πώλησης ναρκωτικών στα δυτικά προάστια*» (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Εκεί που οι «*συμμορίες έχουν τον απόλυτο έλεγχο και ειδικεύονται στη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων τσιγάρων, ζέπλυμα μαύρου χρήματος*» αναφέρεται στο Πρώτο θέμα (Πώποτας & Καλύβα 02/11/2021). Σύμφωνα με δικογραφία που σχηματίστηκε για τους καταυλισμούς της Δυτικής Αττικής, όπως αναφέρεται στο Βήμα, «*τοξικομανείς από όλη την περιοχή της Αττικής ξεκινούν από το κέντρο της Αθήνας ή του Πειραιά με λεωφορεία και φτάνουν ως το κέντρο των Αχαρνών και κατά δυάδες ή τριάδες πεζοί και εισέρχονται με κίνδυνο της ζωής τους εντός του καταυλισμού*» (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Μάλιστα περιγράφεται και διεθνική οργάνωση ρομά «*πολυεπίπεδη εγκληματική οργάνωση όπου συμμετείχαν δεκάδες στελέχη, μέχρι στιγμής έχουν συλληφθεί 21 άτομα....είχε καταφέρει, δε, να βρει άκρες στην Ολλανδία για να ψωνίζει χονδρική την κοκαΐνη*» (Πώποτας & Καλύβα, 16/12/2020), ενώ υποστηρίζεται ότι στους καταυλισμούς «*απαγορεύεται να μουν και να επιχειρήσουν αστυνομικοί*» (Πώποτας & Καλύβα, 15/12/2019). Σε αρκετά άρθρα διαπιστώνεται λεπτομερής ανάλυση του *modus operandi* των εγκληματικών οργανώσεων των ρομά με πολλά μέλη, υποομάδες, δίκτυο διανομής. Μάλιστα υπάρχουν και συνοδευτικές φωτογραφίες, ναρκωτικών, όπλων και δεσμίδων χρημάτων, στις περισσότερες εφημερίδες (βλ. Παράρτημα 1).

Θα λέγαμε ότι οι εικόνες έχουν μεγάλη επίδραση στον θεατή. Το οργανωμένο έγκλημα των ρομά απεικονίζεται, στην συνείδηση του κοινού ως επικίνδυνο αλλά και προσοδοφόρο. Άλλωστε σύμφωνα και με τον Πανούση (2016) η κοινωνία μας είναι αυτή της εικόνας. Όπως έχει αναφερθεί στην Πολιτισμική εγκληματολογία, που

προσομοιάζει με την εδώ ανάλυσή μας, στην μεταμοντέρνα κοινωνία, η εικόνα αποτελεί το περιεχόμενο και την ουσία του μηνύματος για την κατασκευή του εγκλήματος (Ferrell,1999:397).

Θα μπορούσαμε να πούμε λοιπόν, ότι βλέπουμε στα ΜΜΕ μια αρνητική παρουσίαση των ρομά με τη χρήση αξιολογικών επιθέτων *«μαφία των ρομά»*, *«ορμητήρια παρανομίας»*, λεκτικών μεταφορών *«σούπερ μάρκετ κοκαΐνης»*, *«παράδεισος για λαθρεμπόρους ναρκωτικών»*, *«Δικογραφία-μαμούθ»*, υπερβολής και δραματοποίησης του οργανωμένου εγκλήματος των ναρκωτικών σε σχέση με τους ρομά. Όπως για παράδειγμα *«οι ρομά στους καταυλισμούς σπρώχνουν τόνους ηρωίνης, κοκαΐνης και χασίς σε χρήστες από όλη την Αττική»* (Πώποτας & Καλύβα, 16/12/2020), *«πολυεπίπεδη εγκληματική οργάνωση όπου συμμετείχαν δεκάδες στελέχη»* (Πώποτας & Καλύβα, 16/12/2020). Επιπρόσθετα η υπερβολή *«τόνοι»*, *«δεκάδες μέλη»*.

Όπως αναφέρει η Λαμπροπούλου, (2001: 41,44) η βεβαρημένη ορολογία, η υπερβολή και η δραματοποίηση συντελούν στον να αναπαραχθεί η είδηση και να πεισθεί η κοινωνία ότι απειλείται. Σκοπός να γίνουν αποδεκτές, οι όποιες πρακτικές ελέγχου υιοθετήσει το πολιτικό σύστημα. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στον Πανούση (2016) που αναφέρει τις αξίες των ΜΜΕ για την κατασκευή του εγκλήματος, όπως τη δραματοποίηση, τη δομημένη πρόσβαση δηλαδή τις απόψεις των αρχών, την απλούστευση, τον υπερτονισμό, με στόχο την νομιμοποίηση του κοινωνικού ελέγχου.

Η παραβατικότητα της εθνοτικής ομάδας των ρομά και των καταυλισμών δεν αποτελεί ένα καινούργιο φαινόμενο. Στα ΜΜΕ πάντα υπήρχαν άρθρα που αναφέρονταν στην εγκληματικότητα, στους καταυλισμούς ως *«άβαρα»*, στη *«μαφία των ρομά»*, στις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και παλαιότερα. Για παράδειγμα στα Νέα αναφέρεται *«Αφήσαμε τις πατάτες και τα χαλιά και πουλάμε χασίς»* (Νταλιάνη, 9/5/1998). Το Βήμα υποστηρίζει ότι όλοι *«ξέρουμε τα αδικήματα των ρομά, κλοπές και ναρκωτικά»* (Βυθούλκας, 21/12/2013).

Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι οι ρομά στα περισσότερα άρθρα παρουσιάζονται αρνητικά και ταυτίζονται με το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών, μια στερεοτυπική απεικόνιση. Οι ρομά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι συμβολίζουν κατά έναν τρόπο, εξηγούν την οργανωμένη εγκληματικότητα στο κοινωνικό ακροατήριο και ευθύνονται για αυτή. Αποτελούν απειλή για την κοινωνία. Θα

μπορούσαμε να μιλάμε, όπως αναφέρεται στην Λαμπροπούλου (2001:42) για εγκληματικά στερεότυπα, μια τεχνική των ΜΜΕ για την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του κοινού και εξασφάλισης συναίνεσης. Σύμφωνα με τον Hall (2014) μια ομάδα αναπαρίσταται με βάση ένα στερεότυπο, ώστε να γίνεται κατανοήσιμη από το κοινό. Όπως αναφέρει η Λαμπροπούλου (1999:84), το στερεότυπο χρησιμοποιείται για να εξηγήσει την οργανωμένη εγκληματικότητα αγνοώντας τα πραγματικά κοινωνικά αίτια. Περαιτέρω σύμφωνα με τον Dorfman & Schiraldi (2001), όταν το έγκλημα στα ΜΜΕ συνδέεται με φυλετικά χαρακτηριστικά παρουσιάζεται απομονωμένο από το κοινωνικό-οικονομικό του πλαίσιο, αγνοώντας τα βαθύτερα αίτια του. Αν η παρουσίαση ενός γεγονότος είναι προκατειλημμένη στα ΜΜΕ, ενδέχεται να επηρεαστεί το κοινό προς αυτήν την κατεύθυνση (Hall, 2014).

Από αυτά που έχουμε αναλύσει ως τώρα η απεικόνιση των ρομά προσομοιάζει με τη θεωρία του ηθικού πανικού του Cohen, όπου μέσω μια διαδικασίας «ετικετοποίησης» κάποια άτομα ή ομάδες προσδιορίζονται ως «*λαϊκοί δαίμονες*», αποτελώντας «*απειλή*» για την κοινωνία (2002:5). Μάλιστα, σύμφωνα με τον Becker σημασία έχει ο ορισμός μίας συγκεκριμένης συμπεριφοράς σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο (Δασκαλάκης, 1985:19). Από την άλλη όπως έχει πει και η Λαμπροπούλου τα στερεότυπα αποτελούν εργαλείο κοινωνικού ελέγχου, καθώς μέσω της απόδοσης συγκεκριμένων χαρακτηριστικών σε μία παραβατική ομάδα, οριοθετούν τις σχέσεις του συνόλου με αυτή, αλλά και τις σχέσεις των φορέων του κοινωνικού ελέγχου με την ομάδα, δικαιολογώντας την αντίδραση του (1999:85). Σύμφωνα με τον Becker οι φορείς κοινωνικού ελέγχου επιβεβαιώνουν την παραβατική συμπεριφορά (Waters & Crook, 1990:121).

Πράγματι υπάρχει παραβατική συμπεριφορά των ρομά στις διαρρήξεις-κλοπές αλλά και «*σημαντικό ποσοστό*» στα ναρκωτικά σύμφωνα με τις Εκθέσεις τις αστυνομίας (Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για 2017, σελ.55, 2018, σελ.56, 2019, σελ.56, 2020, σελ.61, 2021, σελ. 56 2022, σελ. 97). Η ταύτιση όμως του οργανωμένου εγκλήματος, ως αποκλειστικά συμπεριφορά των ρομά, παρουσιάζεται τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο (Το Βήμα, Λαμπρόπουλος, 6/5/2017 Πρώτο Θέμα, Πώποτας & Καλύβα, 15/12/2019, Πώποτας & Καλύβα, 16/12/2020, Πώποτας & Καλύβα 02/11/2021, Πρώτο Θέμα, Στούκας 19/11/2023κ ά). Όπως είπε ο ο Klaus Van Lampe αντλώντας από τον Becker, οργανωμένο έγκλημα είναι αυτό το οποίο η συλλογικότητα

προσδιορίζει ως οργανωμένο (Ροδόπουλος, 2015:12), δηλ. η αστυνομία, τα ΜΜΕ, το κράτος, οι ηθικοί εργολάβοι και η κοινωνία.

Μάλιστα σύμφωνα με την σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας και τον Long (2015), ποια ομάδα θα ταυτιστεί με το οργανωμένο έγκλημα είναι αποτέλεσμα των ταξικών ανισοτήτων. Για παράδειγμα θα λέγαμε ότι τα ναρκωτικά δεν υπάρχουν ανεξάρτητα στους καταυλισμούς, φθάνουν μέσω ενός εγκληματικού δικτύου, όπου σύμφωνα με τις Εκθέσεις της αστυνομίας (Εκθεση της αστυνομίας για το Οργανωμένο Έγκλημα, 2017:55) εμπλέκονται εταιρίες «βιτρίνα» αλλά και νόμιμες εταιρίες για την μεταφορά των ναρκωτικών. Θα ισχυριζόμασταν λοιπόν ότι αυτό που περιγράφεται στα ΜΜΕ, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, είναι η σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με την εθνοτική ομάδα των ρομά.

4.4 Αισθήματα φόβου και απειλής

Μέσα από τις αφηγήσεις των άρθρων περιγράφονται καταστάσεις που δημιουργούν σύγχυση, ανασφάλεια και φόβο για το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών και τους ρομά. Το Πρώτο Θέμα αναφέρει ότι, *«οι ρομά τρομοκρατούν κατοίκους και επιβάλλουν τους άγραφους νόμους τους αδιαφορώντας για την αστυνομία»* (Πώποτας & Καλύβα, 15/12/2019). Αρκετά συχνά, σύμφωνα με αναφορές της ασφάλειας, που αναφέρονται στο Πρώτο Θέμα, *«Σχεδόν κάθε βράδυ η Άμεση Δράση δέχεται δεκάδες κλήσεις από κατοίκους του Μενιδίου, των Άνω Λιοσίων και των γύρω περιοχών που καταγγέλλουν ακολασίες συγκεκριμένων Τσιγγάνων..... πυροβολούν στον αέρα με καλάσνικοφ, καραμπίνες και πιστόλια για να γλεντήσουν για κάποια προφυλάκιση που γλίτωσαν ή για την απαλλαγή από δικαστικές υποθέσεις στις οποίες είχαν εμπλακεί τα μέλη της φαμίλιας»*. Ενώ στο ίδιο άρθρο *«Στον οικισμό της Νέας Ζωής Ασπροπύργου «απαγορεύεται» να μπουκ και να επιχειρήσουν αστυνομικοί,.....Η εγκληματικότητα χτυπά κόκκινο και δύσκολα βρίσκεις άνθρωπο που να μην κουβαλά πάνω του κουμπούρι»* (Πώποτας & Καλύβα, 2/11/ 2021). Το Βήμα σε υπότιτλο *«κραυγές αγωνίας»* αναφέρει έγγραφο σχολείων του Δήμου Αχαρνών που έχει σταλεί στην ΕΛ.ΑΣ, *«για φαινόμενα εμπορών και διακινητών ναρκωτικών έξω από τα σχολεία, με συνεχείς ενοχλήσεις και πιέσεις στους μαθητές για ναρκωτικές ουσίες. Οι γονείς και οι καθηγητές που ζητούν από τα άτομα αυτά να απομακρυνθούν δέχονται απειλές για τη ζωή τους. Η ΕΛ.ΑΣ. παρότι έχει ενημερωθεί πολλές φορές, επιδεικνύει παντελή αδιαφορία»*. Άρθρο στο Πρώτο Θέμα, περιγράφει *«καταγγελίες-εκκλήσεις δημοτικών*

παραγόντων και πολιτών που ζουν στη συγκεκριμένη περιοχή και ανέφεραν την ασυδοσία στη διακίνηση ναρκωτικών, την ανοχή της Αστυνομίας και τον φόβο που βιώνουν καθημερινά» (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Έγγραφο οδηγού του ΟΣΥ στην ΕΛ.ΑΣ, περιγράφει ότι «αυτά που βλέπω καθημερινά με ναρκομανείς που μεταφέρονται με τα μέσα μαζικής μεταφοράς και κάνουν χρήση μέσα στα λεωφορεία δεν περιγράφονται...» (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017).

Δεν αμφισβητείται η παραβατική συμπεριφορά των ρομά, και οι δυσκολίες που δύναται να υπάρχουν στη συμβίωση δημοτών δίπλα στους καταυλισμούς, αυτό που αναζητείται είναι η υπερβολή, οι αρνητικές απεικονίσεις και ο στιγματισμός της εθνοτικής αυτής ομάδας σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών. Τα προβλήματα αυτά είναι χρόνια, δεν είναι ένα νέο γεγονός. Υπάρχει μια υπερβολή, και δραματοποίηση «*απαγορεύεται να μπουν αστυνομικοί*» «*τρομοκρατούν*», ενώ θα λέγαμε παρατηρείται και μια ηθική αξιολόγηση «*ακολασίες τσιγγάνων*», «*ασυδοσία*» κ.ά... Θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει και μια τάση εντυπωσιασμού στα άρθρα για την αντίδραση, κατοίκων, δημοτών, γονέων, καθηγητών, σχολείων και δημοτικών παραγόντων όπως «*καταγγελίες-εκκλήσεις*», «*δεκάδες κλήσεις*», «*κραυγές αγωνίας*», που ζητούν άμεσα λύση, να γίνει κάτι με το πρόβλημα των ρομά. Η έκφραση «*απαγορευμένες ζώνες για την αστυνομία*» δύναται να συνεπάγεται την απόρρητη λύση του προβλήματος δηλαδή την επέμβαση της αστυνομίας. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι μέσα από τον προβαλλόμενο φόβο του οργανωμένου εγκλήματος των ναρκωτικών και των ρομά, εξασφαλίζεται η κοινωνική αποδοχή για την δράση της αστυνομίας και για τη λήψη μέτρων κοινωνικού ελέγχου. Μάλιστα ο Πανούσης (2016) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι μέσω του φόβου τα ΜΜΕ εξασφαλίζουν την κοινωνική αποδοχή για τις πρακτικές του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Το οργανωμένο έγκλημα έχει διττή επικοινωνιακή σημασία, εμπεριέχει στοιχεία «*μύθου*» και κοινωνικής πραγματικότητας αλλά προσδιορίζεται και ως πρόβλημα λόγω της σοβαρότητάς του (Λαμπροπούλου, 2001:34). Θα λέγαμε ότι οι ρομά, ως ομάδα οργανωμένου εγκλήματος φαίνεται να απειλούν τις ηθικές αξίες του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος αλλά και της επίσημης οικονομίας. Στο σημείο αυτό η ανάλυσή μας προσομοιάζει με την Λαμπροπούλου που υποστηρίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα απειλεί τη επίσημη οικονομία του κράτους, καθώς πρόκειται όχι απλά για έγκλημα αλλά και οργανωμένο που δρα στην ανεπίσημη οικονομία (2001:43) Από την άλλη η Λαμπροπούλου υποστηρίζει ότι μέσα από αυτή την σύγκρουση του

«εμείς» και «αυτοί», προσδιορίζεται και επιβεβαιώνεται το «εμείς» και το υπάρχον σύστημα. (2001:34). Επιπρόσθετα σύμφωνα με τον Cohen τα ΜΜΕ επιλέγουν ποια ομάδα αποτελεί συστατικό επιτυχημένου πανικού, θέτοντας την ατζέντα αλλά ταυτόχρονα συντηρώντας την κυρίαρχη κουλτούρα (2002:36).

4.5 Σχέση ρομά και οργανωμένου εγκλήματος

Σε αρκετά άρθρα ειδικοί επί του θέματος, δημοσιογράφοι, αστυνομικοί, εργαζόμενοι στους καταυλισμούς περιγράφεται να αναζητούν αιτίες και να προτείνουν λύσεις στο πρόβλημα του οργανωμένου εγκλήματος και της σχέσης του με τους ρομά.

4.5.1 Νεανική Παραβατικότητα

Κάποιες εφημερίδες αναλύουν το πρόβλημα της οργανωμένης εγκληματικότητας των ρομά σε σχέση με τους ανήλικους παραβάτες. Το Βήμα υποστηρίζει, ότι *«μαφιοζικές φαμίλιες που ελέγχουν ολόκληρες περιοχές, στρατολογούν εξαθλιωμένους Ρομά και «άγουρες συμμορίες» που κυλούν στον βούρκο της παρανομίας. Παιδιά και νέοι που πέφτουν στη μικροεγκληματικότητα και επιδίδονται σε κλοπές, ληστείες και διακίνηση ναρκωτικών»* *«Άλλωστε οι τρεις φαμίλιες διαθέτουν ένα απίστευτο δίκτυο παιδιών το οποίο αναλαμβάνει να διοχετεύσει τα ναρκωτικά στις πιάτσες της Αθήνας»* (Αγγελόπουλος, Καραβάλτσιου, κ.ά. 12/12/2022). Αναλύοντας τη νεανική παραβατικότητα στο Βήμα εκθέσεις αστυνομικών περιγράφουν ανήλικα παιδιά να έχουν ενεργό ρόλο στην διακίνηση ναρκωτικών. Ανήλικοι dealers εκπαιδεύονται από τους μεγαλύτερους, *«παιδιά τα οποία εκπαιδεύονται στη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και τους προμηθεύουν με ηρωίνη, χασίς και κοκαΐνη,πολλές φορές χρησιμοποιούνται ανήλικοι οι οποίοι τοποθετούνται από τους μεγαλύτερους στις εισόδους των καταυλισμών με αποτέλεσμα όταν προσεγγίζει τον χώρο κάποιο υπηρεσιακό όχημα να εμποδίζουν τη διέλευσή του και παράλληλα να ενημερώνουν για την άφιξή του»* (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Παρατηρούμε μεταφορές και χρήση αξιολογικής ορολογίας *«άγουρες συμμορίες που κυλούν στον βούρκο της παρανομίας», το ρήμα «στρατολογούν.. παιδιά νέοι»* (Αγγελόπουλος, Καραβάλτσιου, κ.ά. 12/12/2022), το ρήμα *«εκπαιδεύονται από τους μεγαλύτερους»* (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017) εμπεριέχουν μια υπερβολή. Ενώ Θα λέγαμε ότι οι εκθέσεις των αστυνομικών θα μπορούσαν να θεωρηθούν επιβεβαίωση της νεανικής παραβατικότητας.

Θα μπορούσαμε να μιλάμε για το στερεότυπο του νεαρού ρομά που μαθαίνει πρακτικές οργανωμένου εγκλήματος από τους μεγαλύτερους διαγενεακά. Όπως έχει

αναφέρει και η Λαμπροπούλου (2001:40), η χρήση μεταφορών και βεβαρημένης ορολογίας από τα ΜΜΕ αποτυπώνουν μια δραματοποίηση της όλης διαδικασίας. Επίσης, η Λαμπροπούλου υποστηρίζει (2001:42) μια τεχνική των ΜΜΕ είναι η παρουσίαση ανεπίσημων πηγών (εκθέσεις αστυνομικών), που όμως παραπλανούν την κοινή γνώμη. Η δε χρήση του στερεότυπου (Λαμπροπούλου, 2001:41) έχει στόχο να προσδώσει συγκεκριμένη επεξήγηση στο οργανωμένο έγκλημα. Η ανάλυσή μας σε αυτό το σημείο προσομοιάζει με τον Sutherland που υποστηρίζει, ότι όταν το άτομο αλληλοεπιδρά από μικρή ηλικία με συχνότητα και διάρκεια με ένα σύστημα που ενισχύει την παραβατικότητα, είναι πιθανό να υιοθετήσει παραβατική συμπεριφορά (Waters & Crook, 1990:120). Η παραβατική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσα από μια διαδικασία μάθησης όπου διδάσκονται κίνητρα, τεχνικές, αξίες και εκλογικεύσεις στο εσωτερικό ομάδων που αλληλοεπιδρούν (Waters & Crook, 1990:194).

4.5.2 Ρομά και υποπολιτισμός

Στην Εφημερίδα των Συντακτών περιγράφεται από εκπαιδευτικό εργαζόμενο σε καταυλισμούς ότι, *«Το πλέον συχνό ήταν το εξής: παντρεύονταν στα 14 και μόλις γεννούσε η γυναίκα τους είχαν οικονομικές ανάγκες. Έκλεβαν, πήγαιναν φυλακή μεταξύ 16-19 και επέστρεφαν ως ενήλικοι άντρες πια, με τα παιδιά τους ήδη νήπια. Πολλοί το έβλεπαν αυτό ως ένα πέρασμα στην ενηλικίωση, σαν μια στρατιωτική θητεία...η διαδρομή κλοπή-φυλακή-ενηλικίωση είναι τόσο γνώριμη σε αυτούς»* (Κουτροβέλης, 29/10/2021). Στον Ελεύθερο Τύπο αναφέρεται μαρτυρία ρομά, την εποχή του covid και των περιοριστικών μέτρων να υποστηρίζει *«τι να κάνει το ρομά; πως θα ζήσει οικογένεια; να μην κλέψει το ρομά να ζήσει οικογένεια»* (Παναγωταρέα, 14/12/2022).

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, ότι περιγράφετε η διαδρομή ζωής των νεαρών ρομά, ως ένας φαύλος κύκλος, Παραβατικότητας-Φυλακής-Ενηλικίωσης *«έκλεβαν-φυλακή-ενήλικοι άνδρες»*. Γάμοι σε εφηβικές ηλικίες, παραβατική συμπεριφορά, συνήθως κλοπή λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, φυλάκιση και ενηλικίωση. Η Εφημερίδα των Συντακτών συμπληρώνει πως η διαδρομή αυτή προσομοιάζει και με του Ν. Σαμπάνη του (18) χρόνου με δύο παιδιά, με ανήλικη σύζυγο και οικογενειακές υποχρεώσεις.

Αν θα μπορούσαμε να μιλάμε για έναν υποπολιτισμό θα ήταν ένα εναλλακτικό σύστημα αξιών, που συσχετίζεται με την παραβατικότητα το οποίο παρουσιάζεται με δραματικό τρόπο και υπερβολή. Πρέπει να τονιστεί ότι θα απαιτούνται μια βαθύτερη

διερεύνηση στοιχείων και δεν καταλήγουμε, απουσία στοιχείων, σε συμπέρασμα. Όπως υποστηρίζει η Λαμπροπούλου (2001:41) στα ΜΜΕ οι γνώμες δημοσιογράφων, ειδικών ενίοτε παρουσιάζονται ως γεγονότα. Περαιτέρω και ο Πανούσης (2016) αναφερόμενος στις γνώμες των ειδικών, υποστηρίζει ότι μέσω της λεγόμενης «υποκαθιστούμενης εμπειρίας», κατασκευάζουν μια πραγματικότητα του εγκλήματος που επηρεάζει την πρόσληψη της ίδιας της πραγματικότητας. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι στο σημείο αυτό η ανάλυση προσομοιάζει με την πολιτισμική εγκληματολογία, όπου έχουμε από τα ΜΜΕ μέσα από την αλληλεπίδραση των ηθικών εργολάβων και της παράβασης, μία παραγωγή νοημάτων γύρω από την παραβίαση των κανόνων, με συμβολικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος (Hayward & Young, 2011:259).

4.5.3 Κοινωνικές Συνθήκες και Έγκλημα

Η Εφημερίδα των Συντακτών, περιγράφει τους καταυλισμούς ως «είναι ένα μέρος χειρότερο από κάθε στρατόπεδο συγκέντρωσης προσφύγων» (Κουτρουβέλης, 29/10/2021). Στον Ασπρόπυργο *«ο Δήμος Ασπροπύργου διαχρονικά αρνείται να τους θεωρήσει δημότες του, αν γίνει ποτέ πρόγραμμα στέγασης των άστεγων Ρομά, αυτοί θα εξαιρεθούν»* «τα παιδιά εκεί, όπως και οι γονείς τους, είναι εντελώς αναλφάβητα» (Κουτρουβέλης, 29/10/2021). Η Καθημερινή υποστηρίζει ότι *«Οι αποκλεισμένοι από την κοινωνία Έλληνες τσιγγάνοι, άνεργοι και πάμφτωχοι οι περισσότεροι, ήταν πρόσφορη «καύσιμη ύλη» γι' αυτούς που έψαχναν συνεταίρους στο έγκλημα... ρομά»* (Θεοδωράκης, 28/11/2023). Περαιτέρω το Βήμα (12/12/2022) και η Εφημερίδα των Συντακτών (Κουτρουβέλης, 29/10/2021) περιγράφουν την απουσία, νερού, ρεύματος, εκπαίδευσης, εργασίας, επίσημων εγγράφων, αδειών πώλησης προϊόντων, αδειών οδήγησης, με αποτέλεσμα να παρανομούν για βιοπορισμό. Η μεταφορά «στρατόπεδο», η κλιμάκωση «άνεργοι», «πάμφτωχοι», «καύσιμη ύλη», «συνεταίροι στο έγκλημα», δραματοποιούν και περιγράφουν την σύνδεση των ρομά με το οργανωμένο έγκλημα σχεδόν ντετερμινιστικά. Όπως έχει αναφέρει ο Cohen οι εντυπωσιακές και δραματικές λέξεις και η κλιμάκωση καθιστούν μία ιστορία είδηση (Goode & Ben Yehuda, 2009:101).

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι περιγράφεται μια σύνδεση των κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών και του εγκλήματος. Στερούμενοι βασικών αγαθών στρέφονται στην παραβατικότητα για βιοπορισμό. Όπως αναφέρει και η σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας το έγκλημα είναι αποτέλεσμα πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και ταξικών ανισοτήτων (Dekeseredy, 2020:2) Η συνάρτηση έγκλημα και ανισότητα [61]

μεταφράζεται σε έγκλημα και άνιση πρόσβαση στην κατανομή πλούτου και κοινωνικών ευκαιριών (Βιδάλη, 2013:204). Άνιση πρόσβαση σε ευκαιρίες εκπαιδευτικές, εργασιακές, κοινωνικές και οικονομικές, με το κράτος να παρεμβαίνει ως ρυθμιστής των σχέσεων ηγεμονίας των ομάδων μέσα από πολιτικές διαδικασίες (Βιδάλη, 2013:204).

4.5.4 Η παραβατικότητα Ευθύνη των Ρομά

Ενώ άρθρο στην Καθημερινή υποστηρίζει την άποψη ότι οι ρομά, «δεν αποτελούν θύματα κοινωνικού αποκλεισμού και ρατσισμού της Ελληνικής κοινωνίας. Οι κοινότητες των Ρομά αρνούνται να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία, στην πλειονότητά τους, και συνιστούν θύλακους παραβατικότητας. Αιτιολογούν τη στάση τους επειδή θεωρούν εαυτούς θύματα ρατσισμού και καταπίεσης. Αντιμετωπίζουν ως καταπίεση την υποχρέωση να πηγαίνουν τα παιδιά τους σχολείο, αν και εισπράττουν τις αντίστοιχες επιδοτήσεις» (Θεοδωρόπουλος, 17/11/2023). Οι ρομά παρουσιάζονται αρνητικά και με μια υπερβολή με λέξεις όπως, «αρνούνται να ενταχθούν», «θύλακες παραβατικότητας», «θύματα ρατσισμού», «εισπράττουν επιδοτήσεις».

Σύμφωνα με τον Cohen η υπερβολή και το δράμα αποτελούν στοιχεία των ΜΜΕ και εμπεριέχουν ηθικό δίδαγμα για το κοινό (Goode & Ben Yehuda, 2009:101). Επιχειρείται η λεγόμενη «απόδοση ευθύνης για το έγκλημα» (Goode & Ben Yehuda, 2009:31). Περιγράφεται, λοιπόν, ότι οι ρομά ευθύνονται οι ίδιοι από επιλογή για τις συνθήκες διαβίωσης και την παραβατικότητάς τους. Στο σημείο αυτό της ανάλυσής μας θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στον Becker, όπου υποστήριξε ότι μέσω των διαδικασιών της «ετικετοποίησης», «οι άλλοι», «οι περιθωριακοί» τίθενται εκτός της κοινωνίας, γιατί δεν ακολουθούν τις αξίες του «εμείς» (Βιδάλη, 2013:165). Για τον Becker η ετικέτα αποτελεί ταμπέλα «κατώτερης ηθικής ταυτότητας» (Robertson, 1977:198).

4.5.5 Προτεινόμενες Λύσεις

Η Καθημερινή προτείνει τρόπους ένταξης, ώστε να «μην είναι μονόδρομος η παρανομία», όπως «η εκπαίδευση, η απασχόληση και η νομιμοποίηση της καθημερινότητάς τους. Άδειες στους πλανόδιους πωλητές και να μπορούν να πάρουν δίπλωμα οδήγησης, με προφορικές εξετάσεις... να στέλνουν τα παιδιά τους στο σχολείο. Δουλειές στους δήμους, στην αστυνομία (οπωσδήποτε!) αλλά και –με κίνητρα– σε ιδιωτικές εταιρείες. (Θεοδωράκης, 28/11/2023). Η καταγιγιστική περιγραφή της μίας

λύσης μετά την άλλη, αυτή η κλιμάκωση «εκπαίδευση απασχόληση....δουλειές στην αστυνομία...ιδιωτικές εταιρείες», η λέξη «οπωσδήποτε» με θαυμαστικό υπερτονίζουν, δραματοποιούν το πρόβλημα με την έννοια του επείγοντος. Όπου θα λέγαμε ότι έχουμε μια ανάλυση της ευθύνης του επίσημου κράτους στο πρόβλημα και δεν αποτελεί μόνο προσωπική τους ευθύνη η παραβατικότητα. Σύμφωνα με τον Cohen το δραματικό λεξιλόγιο, η κλιμάκωση αποτελούν στοιχεία της υπερβολής των MME στην αφήγηση ενός προβλήματος (Goode & Ben Yehuda, 2009:101).

4.6. Ρομά και Αστυνομία

Ο Ελεύθερος Κόσμος αφηγείται, *«Τα ξημερώματα της Παρασκευής πραγματοποιείται μεγάλη αστυνομική επιχείρηση που κατέληξε στον εντοπισμό της κεντρικής γιάφκας εγκληματικής ομάδας στις Αχαρνές...»* (30/6/2018). Θα λέγαμε λοιπόν, ότι παρατηρούμε μια αφήγηση της αστυνομικής επιχείρησης, με χρόνο και ημέρα που κανονικοποιούν το γεγονός, σαν κάτι καθημερινό. Περαιτέρω η δράση της αστυνομίας αποτυπώνεται με θετικό πρόσημο και ως αποτελεσματική. Επίσης ο τρόπος σύνταξης *«πραγματοποιείται μεγάλη αστυνομική επιχείρηση»* προσδίδει δραματικότητα και επισημότητα. Ταυτόχρονα παρατηρούνται στοιχεία δραματοποίησης και υπερβολής *«μεγάλη αστυνομική επιχείρηση»* και *«κεντρικής γιάφκας εγκληματικής ομάδας στις Αχαρνές...»* (30/6/2018), ώστε να προκαλέσουν το ενδιαφέρον αλλά και συναισθήματα φόβου στο κοινό. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στον Πανούση (2016), όπου αναφέρεται στην δραματοποίηση του εγκλήματος και την δημιουργία φόβου από τα MME με στόχο την εξασφάλιση της κοινωνικής συναίνεσης, για τη δράση των μέσων καταστολής.

Στον Ελεύθερο Τύπο, περιγράφεται συντονισμένη επιχείρηση της αστυνομίας, στο «γκέτο του Μενιδίου», με σκοπό την *«εξάρθρωση εγκληματικών ομάδων»*. Υποστηρίζεται ότι στη Δυτική Αττική γίνονται *«επανειλημμένες και συντονισμένες επιχειρήσεις»* για την *«αντιμετώπιση της εγκληματικότητας»* (30/6/2018). Θα λέγαμε ότι η χρήση της μεταφοράς *«εξάρθρωση»*, η χρήση περιοδικότητας *«επανειλημμένες»*, η στερεοτυπική αναπαράσταση το *«γκέτο του Μενιδίου»* παρουσιάζουν με συγκεκριμένο τρόπο τους ρομά και το οργανωμένο έγκλημα, την αστυνομική δράση, την αποτελεσματικότητά της και με έναν τρόπο επιχειρούν να την κανονικοποιήσουν. Και πάλι η περιγραφή της αστυνομίας από τα MME γίνεται με θετικό τρόπο.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να αναφερθούμε μία ακόμη φορά στο Πανούση (2016) που αναφέρει τις αξίες των ΜΜΕ, την δραματοποίηση, τον υπερτονισμό, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που νομιμοποιούν και ηθικοποιούν τον τρόπο δράσης του κοινωνικού ελέγχου. Από την άλλη η ανάλυση μας για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας, προσομοιάζει με την θεωρία του κοινωνικού ελέγχου του Garland (2001:18) όπου η αποτελεσματικότητα του κοινωνικού ελέγχου μεταφράζεται σε δείκτες απόδοσης της αστυνομίας.

Αναλυτικά στον Ελεύθερο τύπο περιγράφονται οι αστυνομικοί που συμμετέχουν στις επιχειρήσεις: *«Συμμετείχαν αστυνομικοί της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Δυτικής Αττικής και του Τμήματος Ασφαλείας Αχαρνών, με τη συνδρομή της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Εγκλημάτων Κατά Ζωής και Ιδιοκτησίας της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής, της Ειδικής Κατασταλτικής Αντιτρομοκρατικής Μονάδας (Ε.Κ.Α.Μ.), και της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Πατρών..... κ. ά»* (30/6/2018). Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι, η ανάλυσή μας προσομοιάζει με τη θεωρία του Cohen (2002), και την περιγραφή της διαδικασίας «διάχυσης» (Diffusion), όπου έχουμε την συνεργασία πολλών ειδικών ομάδων της αστυνομίας, για την αντιμετώπιση της επικείμενης απειλής (Goode & Ben Yehuda, 1999:25). Το ίδιο άρθρο στον Ελεύθερο Τύπο (30/6/2018) συνοδεύεται από φωτογραφίες με διάφορα όπλα και ναρκωτικά (βλ. Παράρτημα 1). Οι φωτογραφίες των ΜΜΕ θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, ότι παρουσιάζονται ως τεκμήρια της αποτελεσματικότητας της αστυνομίας. Ο Ελεύθερος Κόσμος περιγράφει *«Χαρακτηριστικό είναι ότι στην επιχείρηση συμμετέχουν πάνω από 100 αστυνομικοί, ...ο μεγάλος αριθμός των συλλήψεωνπολλών ειδών ναρκωτικά, μεγάλος αριθμός οπλισμού, από πιστόλια μέχρι και χειροβομβίδες, καθώς και μεγάλα χρηματικά ποσά. ..στη σύλληψη (21) ατόμων σε καταυλισμούς Ρομά»*.

Η δράση της αστυνομίας θα λέγαμε ότι αποτυπώνεται ως θετική από τα ΜΜΕ, στην αποκατάσταση της ασφάλειας από τον κίνδυνο του οργανωμένου εγκλήματος των ρομά. Η χρήση τροποποιητικών επιθέτων «μεγάλος» αριθμός συλλήψεων, «πολλών» ειδών ναρκωτικά, «μεγάλος» αριθμός οπλισμού και «μεγάλα» χρηματικά ποσά, παρουσιάζουν θετικά και υπερτονίζουν την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας ενάντια στον «πόλεμο του οργανωμένου εγκλήματος». Η Λαμπροπούλου (2001:37), υποστηρίζει ότι ο τρόπος περιγραφής των ΜΜΕ και δη η υπερβολή, επηρεάζει την

αξιολόγηση των πολιτών ως προς την αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας, από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.

Βέβαια υπάρχουν και ΜΜΕ που περιγράφουν την δράση της αστυνομίας και με αρνητικό τρόπο. Το Βήμα για παράδειγμα αναφερόμενο στη σχέση της αστυνομίας και της εθνοτικής ομάδας των ρομά μιλά για υπεραστυνόμευση και αύξηση της αστυνομικής βίας (Αγγελόπουλος Καραβάλτσιου, Κρουστάλη, Κωνσταντινίδης κ.ά., 12/12/2022). Ενδεικτικά στην Καθημερινή *«Σήμερα το 10% των τσιγγάνων που ελέγχονται στους δρόμους από την αστυνομία προσάγεται! Και το ένα τρίτο εξ αυτών συλλαμβάνεται! Ή, για να σας το πω με αριθμούς, μόνο το πρώτο εικοσαήμερο του Νοεμβρίου ελέγχθηκαν περίπου 20.000 τσιγγάνοι, προσήχθησαν 1.900 και συνελήφθησαν 600! Τριάντα συλλήψεις την ημέρα! «Επιδόσεις» που δεν συναντάμε σε καμία άλλη κοινωνική ομάδα»* (Θεοδωράκης, 28/11/2023). Στην περιγραφή αυτή των ΜΜΕ οι αριθμοί, τα στατιστικά, προσδίδουν εγκυρότητα ενώ τα επαναλαμβανόμενα σημεία στίξης, τα θαυμαστικά, δραματοποιούν την αντιμετώπιση της ομάδας των ρομά από την αστυνομία. Περιγράφεται μια επιλεκτική λειτουργία της αστυνομίας. Στο σημείο αυτό η ανάλυσή μας προσομοιάζει με την σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας όπου υποστηρίζεται ότι οι σχέσεις εξουσίας και ανισότητας υπάρχουν σε όλα τα στάδια του ποινικοκατασταλτικού μηχανισμού, ελέγχων, συλλήψεων, προσαγωγών (Βιδάλη & Κουλούρης, 2019:33).

4.7. Επίσημη Αντεγκληματική Πολιτική

Σε διάφορα αστυνομικά άρθρα αναπαράγεται επίσης και η επίσημη αντεγκληματική πολιτική, με το Πρώτο Θέμα να αναφέρει ότι *«Η ηγεσία του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη επιθυμεί και σχεδιάζει να σπάσουν όλα τα άβαρα της ανομίας»* (Πρώτο Θέμα, Πώποτας & Καλύβα, 2/11/2021). Το Πρώτο Θέμα, περιγράφει το σχέδιο της ΕΛ.ΑΣ της νέας ηγεσίας του Υπουργείου προστασίας του Πολίτη το 2019, στα πλαίσια *«της ασφάλειας και της πάταξης της εγκληματικότητας»*, με στόχο την *«απελευθέρωση των καταυλισμών από την μαφία των ρομά»*, *«τα άβαρα της ανομίας»*, *«οι επεμβάσεις να γίνονται με «χειρουργικό» τρόπο»*, *«να χαρτογραφήσουν τα «κόκκινα σημεία καταυλισμών»*, (Πώποτας & Καλύβα, 15/12/2019). Εντύπωση προκαλεί η χρήση πολεμικής σχεδόν ορολογίας *«απελευθέρωση»*, *«η χαρτογράφηση»*, το ποιοτικό υπερθετικό *«κόκκινων σημείων»*, το δανεικό από την επιστήμη της Ιατρικής επίθετο *«χειρουργικό»* τρόπο, η στερεοτυπική

λέξη «μαφία» τα οποία δραματοποιούν «τον πόλεμο» εναντίον της οργανωμένης εγκληματικότητας των ναρκωτικών και την πάταξή της μέσω των καταυλισμών.

Η αντίδραση του επίσημου κράτους, διαφαίνεται στην ιδεολογία της αντεγκληματικής πολιτικής και της καταστολής ενώ παρουσιάζεται με θετικό τρόπο, ως ανάλογη και αναμενόμενη από τα ΜΜΕ. Θα λέγαμε ότι έχουμε μια κατασκευή της καταστολής. Στο σημείο αυτό όπως αναφέρει και ο Πανούσης (2016) μία από τις αξίες των ΜΜΕ (news values) για την κατασκευή της εγκληματικότητας αποτελεί και η καταστολή. Περαιτέρω η Λαμπροπούλου (1999:85), αναφέρει ότι μέσα από τις περιγραφές των ΜΜΕ των αστυνομικών πρακτικών ενισχύονται και επικαιροποιούνται οι συγκεκριμένες πρακτικές. Με αυτό τον τρόπο ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος νομιμοποιεί με ένα τρόπο τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.

Σύμφωνα μάλιστα με την θεωρία του κοινωνικού ελέγχου του Garland, στην ύστερη νεωτερικότητα (2001:128) το έγκλημα δραματοποιείται σε σχέση με τον «ξένο», «τον άλλο», μέσα από στερεοτυπικές αναπαραστάσεις, και αισθήματα φόβου, και επιτρέπει την άκριτη καταστολή (2001:135). Το έγκλημα είναι το αποτέλεσμα «ανήθικων πρακτικών» των «άλλων» που διαφέρουν από την υπόλοιπη κοινωνία (Garland, 2001:18). Ομάδες αποκλεισμένες σε ένα υποπολιτισμό που φαντάζει ξένος και απειλητικός (Garland, 2001:135). Η ετικέτα του «βολικού άλλου» ενισχύει την ανάγκη της κρατικής εξουσίας και την αποκατάσταση των παραδοσιακών αξιών (Garland, 2001:136). Η άμυνα της κοινωνίας αποτελεί την απάντηση του κοινωνικού ελέγχου στον πόλεμο κατά του εγκλήματος (Garland, 2001:184). Πρόκειται για την πολιτική της μηδενικής ανοχής και της καταστολής για την ασφάλεια της κοινωνίας (Garland, 2001:135).

4.8 Διαφθορά αστυνομικών

Ενδιαφέρον στοιχείο, είναι η αναφορά στο Πρώτο Θέμα, στον ρόλο κάποιων αστυνομικών σε σχέση με τους καταυλισμούς «ο ρόλος κάποιων αστυνομικών *περίεργος και σκοτεινός*», (Πώποτας & Καλύβα, 21/11/2021). Αλλά και στο Βήμα γίνεται αναφορά «*στις ύποπτες σχέσεις με τοπικούς αστυνομικούς*» (Λαμπρόπουλος, 6/5/2017). Αυτό που προξενεί εντύπωση στην περιγραφή είναι ότι δεν αναφέρεται η λέξη διαφθορά, αλλά υπάρχει μία γενίκευση και δραματοουργία που δημιουργεί φόβο και αναπαράγει τον μύθο της οργανωμένης εγκληματικότητας. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι ίσως πρόκειται για μία απόπειρα συγκάλυψης, απόκρυψης.

Υπονοείται ότι κάποιοι αστυνομικοί συνεργάζονται με τους καταυλισμούς και το οργανωμένο έγκλημα.

Για τον Πανούση (2016) τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν την απλούστευση και την απλοποίηση για να αποκρύψουν τα βαθύτερα αίτια. Η ανάλυση μας στο σημείο αυτό θα ταίριαζε με τη θεωρία του Chambliss (1998), όπου χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί η συμβίωση με το επίσημο κράτος. Το οργανωμένο έγκλημα μέσω της διαφθοράς, εξαγοράζει αστυνομικούς και δικαστικούς. Αποτελεί «βιώσιμη επιχείρηση» χάρη στο δίκτυο συνεργασίας, ομάδων οργανωμένου εγκλήματος και αστυνομικών με κοινούς στόχους κέρδους.

4.9 Αστυνομική βία

Την επόμενη τριετία (2021-2023) παρατηρείται μια αύξηση της αστυνομικής βίας με τη χρήση όπλου, με αποτέλεσμα τον θάνατο τριών ανήλικων ρομά, του Νίκου Σαμπάνη στο Πέραμα το 2021 (Εφημερίδα των Συντακτών 13/12/2022), του Κώστα Φραγκούλη στη Θεσσαλονίκη το 2022 (Καθημερινή, Σουλιώτης, 9/12/2022) και του Χρήστου Μιχαλόπουλου στη Βοιωτία το 2023 (Εφημερίδα των Συντακτών, 14/11/2023).

Στην Καθημερινή (23/10/2021) αναπαράγεται το Δελτίο της Αστυνομίας για τον Ν. Σαμπάνη που αναφέρει ότι «στην προσπάθειά τους να διαφύγουν, οι δράστες πραγματοποίησαν κίνηση όπισθεν και εμβόλισαν πέντε δίκυκλα Ομάδων ΔΙ.ΑΣ. τραυματίζοντας συνολικά επτά αστυνομικούς». Το Έθνος περιγράφει «Ένας νεκρός ηλικίας 21 ετών -σύμφωνα με αστυνομικές πηγές- ένας τραυματίας ηλικίας 16 ετών και επτά τραυματίες αστυνομικοί είναι ο αιματηρός απολογισμός της καταδίωξης που σημειώθηκε στο Πέραμα το βράδυ της Παρασκευής». Ενώ το θύμα περιγράφεται ως «άτομο που έχει απασχολήσει κατά το παρελθόν τις αρχές, και είναι σεσημασμένος για κλοπή» (23/10/2021). Παρατηρούμε στα ΜΜΕ την αναπαραγωγή του Δελτίου της αστυνομίας με την δραματοποίηση, και την υπερβολή του τραυματισμού των (7) αστυνομικών. Αρχικά θα λέγαμε ότι τα ΜΜΕ ταυτίστηκαν με την άποψη της αστυνομίας για τον τραυματισμό των αστυνομικών. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι δέχτηκαν άκριτα τη γνώμη της αστυνομίας και την παρουσίασαν ως γεγονός, πριν καν γίνει η απαραίτητη έρευνα. Η αλήθεια των γεγονότων είναι ότι δεν τραυματίστηκε κανένας αστυνομικός ενώ ο νεαρός ρομά δέχθηκε (36) σφαίρες (γον. Watch 22/10/21).

Ο θάνατος του νεαρού ρομά στηρίχθηκε στο αφήγημα της αστυνομίας της αυτοάμυνας των αστυνομικών που κινδύνευαν. Το περιστατικό μέσα από την χρήση των λέξεων «αιματηρός απολογισμός», «επτά τραυματίες αστυνομικοί», θα λέγαμε ότι εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής και διαστρέβλωσης, ενώ η αναφορά στον Σαμπάνη «σεσημασμένος για κλοπή», παρουσιάζει το θύμα με αρνητικό τρόπο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαφαίνεται ότι η ευθύνη για το γεγονός αποδίδεται περισσότερο στο θύμα παρά στην αστυνομία. Ο αξιολογικός προσδιορισμός «σεσημασμένος» για το θύμα εμπεριέχει γλωσσικά μία υπόρρητη ιδεολογική αναπαράσταση των γεγονότων υπέρ του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον Πολίτη συνήθεις τεχνικές των ΜΜΕ στην παρουσίαση γεγονότων αποτελούν η «παραποίηση» και η «συσκότιση» (2001:6).

Ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη, όπως δηλώνει η Καθημερινή, επισκέπτεται τους κατηγορούμενους αστυνομικούς και τηλεφωνεί στην οικογένεια του Σαμπάνη δηλώνοντας ότι «η δικαστική εξέλιξη και οι πειθαρχικές διαδικασίες θα εξελιχθούν όπως προβλέπουν οι νόμοι» (24/10/2021). Οι εν λόγω αστυνομικοί αφήνονται ελεύθεροι όπως αναφέρει η Εφημερίδα των Συντακτών, (27/10/2021) αν και υπόδικοι για ανθρωποκτονία δεν τίθενται σε διαθεσιμότητα (Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 1/11/2021).

Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι διαφαίνεται μία προσπάθεια συγκάλυψης από την πλευρά της αστυνομίας αλλά και επιλεκτική λειτουργία της δικαιοσύνης στους εμπλεκόμενους αστυνομικούς. Τα ΜΜΕ τάσσονται υπέρ αυτής της παρουσίασης των γεγονότων, της ταύτισης δηλαδή με την αστυνομία με κάποιες εξαιρέσεις. Ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη δηλώνει επίσημα (Καθημερινή, 24/10/2021), ότι θα τηρηθούν οι δέοντες διαδικασίες και ο νόμος αλλά ευθυγραμμίζετε με τις απόψεις της αστυνομίας και κανείς αστυνομικός δεν προφυλακίζεται. Μάλιστα αντλώντας από τους Goode & Ben Yehuda (2009), η ταύτιση απόψεων των πολιτικών με την αστυνομία, αποτελεί χαρακτηριστική μεταβλητή του ηθικού πανικού. Ο τρόπος μετάδοσης από τα ΜΜΕ των αστυνομικών πρακτικών εξασφαλίζει την κοινωνική συναίνεση και την επιτυχία της αντεγκληματικής πολιτικής. Όπως αναφέρει και η Λαμπροπούλου, η επιτυχία του επίσημου κοινωνικού ελέγχου εξαρτάται λοιπόν από τον ανεπίσημο κοινωνικό έλεγχο (1999:86). Περαιτέρω σύμφωνα με τον Geraghty (2008:373) τα ΜΜΕ συντηρούν την κυρίαρχη ιδεολογία και ηγεμονία, νομιμοποιώντας τον κοινωνικό έλεγχο περιθωριοποιώντας ταυτόχρονα ανίσχυρες ομάδες.

Συνοψίζοντας, το προφίλ των τριών θυμάτων ήταν ρομά, ανήλικοι ή στα όρια της ανηλικότητας και επιχειρήθηκε καταδίωξη για πλημμεληματικού χαρακτήρα αδικήματα ενώ δεν υπήρξαν προειδοποιητικές βολές και αποκαλύφθηκε εν συνεχεία απόπειρα συγκάλυψης από την αστυνομία. Περαιτέρω, όπως υπογραμμίζεται στην Εφημερίδα των Συντακτών, *«οι αστυνομικές καταδιώξεις δεν έγιναν στην Κηφισιά αλλά στο Πέραμα, στα Διαβατά και στην Αλίαρτο, σε φτωχές περιοχές»* (Τέσση, Φωτόπουλος, Παπαδοπούλου κ.ά, 10/12/2023). Στο σημείο αυτό η ανάλυσή μας προσομοιάζει με την σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας (Donnermeyer, στον Dekeseredy, 2020:2), που αναφέρει ότι οι στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί στα ΜΜΕ ενισχύουν την υπάρχουσα κοινωνική δομή. Πιο συγκεκριμένα αναπαράγουν τις σχέσεις εξουσίας και τις ανισότητες τάξης και εθνότητας, οδηγώντας στην διακριτική τους μεταχείριση από την αστυνομία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012). Με την ταξική ανισότητα να είναι εμφανείς σε όλα τα στάδια του ποινικοκατασταλτικού μηχανισμού και από τον νόμο, τα δικαστήρια και την αστυνομία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2019:33).

4.10 Αντίδραση των Ρομά και της Αστυνομίας

Μετά από κάθε περιστατικό πυροβολισμών των νεαρών ρομά ακολούθησαν αναταραχές και διαδηλώσεις στους καταυλισμούς, σύμφωνα με την Εφημερίδα των Συντακτών, εναντίον της αστυνομικής αυθαιρεσίας και ατιμωρησίας (Τέσση, Φωτόπουλος, Παπαδοπούλου, 10/12/2023). Η Καθημερινή αναφέρεται στην διαμαρτυρία των ρομά μετά τους θανάτους του Σαμπάνη και του Φραγκούλη, περιγράφοντας οδοφράγματά σε Σχιστό, Αιγάλεω *«με νεαρούς να βάζουν φωτιά σε λάστιχα, κάδους απορριμμάτων και την κυκλοφορία να διακόπτεται στους δρόμους της περιοχής»* (Σουλιώτης, 9/12/2022). Η αστυνομία πραγματοποιεί επιχειρήσεις *«σκούπα»* σε καταυλισμούς στο Ζεφύρι, Ασπρόπυργο, Άνω Λιόσια και Μενίδι με *«έρευνες σε (25) σπίτια ενώ συνελήφθησαν επτά άτομα για παραβάσεις του νόμου περί όπλων»* (Σουλιώτης, 9/12/2022). Η Βραδινή περιγράφει, *«Εκτεταμένες εφόδους έκαναν την Παρασκευή οι δυνάμεις της αστυνομίας στη Δυτική Αττική, σε καταυλισμούς Ρομά, στα Νεόκτιστα του Ασπρόπυργου και στο Μενίδι, ύστερα από τις εξελίξεις των τελευταίων ημερών»*, με (15) προσαγωγές και (6) συλλήψεις για απείθεια, κλοπή, ναρκωτικά και πολεοδομικές παραβάσεις (9/12/2022). Το Βήμα αναφερόμενο στις αστυνομικές επιχειρήσεις στελεχών *«ενώ στη διάρκεια επεισοδίων μεταξύ Ρομά και στελεχών των ΕΚΑΜ, ΟΠΚΕ και ΜΑΤ τραυματίστηκαν τουλάχιστον τέσσερις ένστολοι, μεταξύ των οποίων και ο διοικητής της ΟΠΚΕ, ο οποίος την Τρίτη διακομίστηκε στο 401*

Στρατιωτικό Νοσοκομείο με τραύματα από σκάγια στο πρόσωπο» (Αγγελόπουλος, Καραβάτσιου κ.α. 12/12/2022).

Στα άρθρα των εφημερίδων η αντίδραση της αστυνομίας στις διαμαρτυρίες των ρομά για τους θανάτους των νέων παρουσιάζεται ως πρέπουσα και αναγκαία. Κατά ένα τρόπο παρουσιάζονται αρνητικά οι διαμαρτυρίες των ρομά, οι οποίοι κυρίως συλλαμβάνονται, *«(7) συλλήψεις για παραβάσεις του νόμου περί όπλων»* (Καθημερινή, Σουλιώτης, 9/12/2022) και (6) συλλήψεις για απείθεια, κλοπή, ναρκωτικά και πολεοδομικές παραβάσεις (Βραδινή, 9/12/2022). Ο χρόνος του συμβάντος *«Παρασκευή»*, η χρήση της μεταφοράς *«σκούπα»*, το αξιολογικό επίθετο *«εκτεταμένες»*, *«όστερα από τις εξελίξεις των τελευταίων ημερών»* κανονικοποιούν και παρουσιάζουν σαν καθημερινό γεγονός την αστυνομική δράση. Η λεπτομερής περιγραφή του συμβάντος τραυματισμού των αστυνομικών, μέρα, νοσοκομείο, τρόπος τραυματισμού δημιουργούν συναισθηματικά αντανακλαστικά φόβου στο κοινό και επιβεβαιώνουν τη σοβαρότητα της κατάστασης. Από την ΕΛΑΣ, όπως αναφέρεται στο Έθνος, ανακοινώνεται γενική επιφυλακή και ανάκληση αδειών και ειδικά επιχειρησιακά σχέδια (Ρέβη, 13/12/2022). Σύμφωνα με το ανακοινωθέν *«εκτάκτως και για σοβαρούς υπηρεσιακούς λόγους δόθηκε στα στελέχη μονάδων πρώτης γραμμής (ΔΙΑΣ, ΟΠΚΕ), να παραμείνουν σε επιφυλακή και μετά τη βάρδια τους. Προτεραιότητα ΟΠΚΕ και ΜΑΤ σε κοντινή απόσταση από τους καταυλισμούς»*, όπως αναφέρεται στην Εφημερίδα των Συντακτών (13/12/2022). Ο Υπουργός προστασία του Πολίτη, δηλώνει *«ότι θα διασφαλίσει την κοινωνική τάξη και ηρεμία και δεν πρόκειται να επιτρέψει παρεκτροπές και πράξεις αντεκδίκησης. Εντείνονται οι επιχειρήσεις στους καταυλισμούς και δεν υπάρχουν άβατα. Σε χιλιάδες επιχειρήσεις έχει υπάρξει μια περίπτωση που έχει αυτό το τραγικό αποτέλεσμα, το οποίο θα κρίνει η δικαιοσύνη»* (13/12/2022). Οι διαμαρτυρίες των ρομά θα λέγαμε ότι παρουσιάζονται αρνητικά ως πράξεις *«αντεκδίκησης»* και *«παρεκτροπές»*. Λέξεις όπως, *«σοβαροί λόγοι»*, *«μονάδες πρώτης γραμμής»*, *«κοντινή απόσταση από τους καταυλισμούς»* (Έθνος, Ρέβη, 13/12/2022), εμπεριέχουν υπερβολή, στοιχεία δράματος, φόβου και επιτακτικής ανάγκης για επαναφορά της ασφάλειας.

Ο Πανούσης (2016) αναφέρει, ότι οι τεχνικές των ΜΜΕ δραματοποίησης της σύγκρουσης ομάδων δημιουργούν φόβο. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στον Garland που προσομοιάζει με την ανάλυση μας, όπου υποστηρίζει ότι το επίσημο κράτος συναινεί στη χρήση αστυνομικής βίας εναντίον

ανίσχυρων ομάδων για την προστασία της ασφάλειας της κοινωνίας, εκφράζοντας την κοινωνική συναίνεση που έχει εξασφαλίσει από τα ΜΜΕ (2001:136). Εργαλειοποιεί στερεοτυπικές αναπαραστάσεις τύπου ο «*βολικός άλλος*» και τον φόβο που προκαλούν επιτείνοντας την ανάγκη για κρατική εξουσία (2001:136). Στην ύστερη νεωτερικότητα, το έγκλημα σύμφωνα με τον Garland «*δραματοποιεί*» εκ νέου τον «*διαφορετικό άλλο*» (Garland, 2001:135).

Ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη αναφέρεται στον θάνατο του Ν. Σαμπάνη ως «*περιστατικό με θάνατο νεαρού ρομά*», συμπληρώνοντας ότι το σύνολο των αστυνομικών επανεκπαιδεύτηκε και δόθηκαν νέες κατευθυντήριες γραμμές (Έθνος, Ρέβη, 13/12/2022). Από την άλλη θα λέγαμε ότι παρατηρούμε τεχνικές εξουδετέρωσης της αστυνομικής ευθύνης για τους θανάτους των ανήλικων ρομά, με επίσημες δηλώσεις του αρμόδιου Υπουργού, ότι πρόκειται για «*μεμονωμένο περιστατικό*», «*η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη*», «*η αστυνομία οφείλει να δίνει καθημερινή μάχη για την ασφάλεια των πολιτών*». Υποστηρίζεται, ότι καθώς τα περιστατικά παραβατικότητας και απείθειας πολλαπλασιάζονται, αυξάνονται «*οι πιθανότητες να έχουμε περιστατικά με τραγική κατάληξη*». Η ευθύνη αποδίδεται στα θύματα της αστυνομίας, στα περιστατικά παραβατικότητας και απείθειας που πολλαπλασιάζονται, με το σύνολο του τύπου να ευθυγραμμίζεται με την άποψη της αστυνομίας και της πολιτικής. Στο σημείο αυτό η ανάλυσή μας προσομοιάζει με την «*τεχνική της αμφισβήτησης του θύματος*» του Sykes & Matza (1957), όπου το άτομο ή η ομάδα αποδέχεται την πράξη αλλά αποδίδει την ευθύνη αλλού. Πρόκειται όπως αναφέρεται στους Goode & Ben Yehuda μια σύγκρουση αξιακών συστημάτων, cultural politics, για προσπάθειες από τα ΜΜΕ να καταρριφθούν οι απόψεις των «*folk devils*», για το ποιος ευθύνεται. (2009:31)

5. Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσης εργασίας υπήρξε η διερεύνηση των αναπαραστάσεων, στερεότυπων των ρομά στα ΜΜΕ, η σχέση οργανωμένου εγκλήματος και των ρομά, αν υπήρξε ηθικός πανικός για το οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά και πως τα ΜΜΕ παρουσίασαν την αντίδραση της αστυνομίας. Μελετήθηκε η περίπτωση των καταυλισμών της Δυτικής Αττικής για το χρονικό διάστημα (2017-2023).

Τα άρθρα των εφημερίδων παρουσίασαν μια αρνητική απεικόνιση της εθνοτικής ομάδας των ρομά στα ΜΜΕ, με εγκληματικά στερεότυπα και τεχνικές υπερβολής, δραματοποίησης, κατασκευής στοιχείων και εντυπωσιασμού. Θα μπορούσαμε να πούμε

ότι το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα η εθνοτική ομάδα των ρομά μέσα από στερεοτυπικές αναπαραστάσεις, *συμβόλισε* το οργανωμένο έγκλημα και παρείχε στο κοινό μια ερμηνεία για αυτό, αποκρύπτοντας τα πραγματικά αίτια. Η λειτουργία των στερεοτύπων, σύμφωνα με την Κριτική Εγκληματολογία θα λέγαμε ότι έγκειται στο να αναπαράγει τις υφιστάμενες σχέσεις εξουσίας αλλά και την κοινωνική ανισότητα. Περαιτέρω μέσο του στερεότυπου, προσδιορίζονται οι σχέσεις της ομάδας με την κοινωνία αλλά και τον κοινωνικό έλεγχο (Λαμπροπούλου, 1999:85).

Τα ΜΜΕ περιέγραψαν, διαδικασίες που θα μπορούσαν να προσομοιάσουν στην θεωρία του ηθικού πανικού του Cohen, με μια υπερβολή για την επικείμενη απειλή του οργανωμένου εγκλήματος και των ρομά, προβαλλόμενα αισθήματα φόβου και την προσδοκώμενη αντίδραση της αστυνομίας. Μέσα από την ποιοτική ανάλυση μπορούμε να περιγράψουμε αυτές τις διαδικασίες, όμως θα απαιτούνταν περαιτέρω διερεύνηση για ηθικό πανικό.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι, εθνοτική αυτή ομάδα *«ετικετοποιήθηκε»*, *«ταυτοποιήθηκε»* ως *«λαϊκός δαίμονας»*, σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα. Θα λέγαμε λοιπόν ότι, στο συγκεκριμένο κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο, η *«ευθύνη»* για το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών *«αποδόθηκε»* στους ρομά. Σύμφωνα με την Κριτική Εγκληματολογία *«ποιος»* ή *«ποια»* ομάδα θα *«ετικετοποιηθεί»* είναι αποτέλεσμα των σχέσεων εξουσίας και της καπιταλιστικής δομής. Πρόκειται συνήθως για ανίσχυρες ομάδες, στερούμενων ισχύος και πολιτικής επιρροής (Βιδάλη, 2013:204-205). Μέσω των διαδικασιών *«στιγματισμού»* των ευάλωτων ομάδων, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι εξασφαλίζεται η ηγεμονία της άρχουσας τάξης και αναπαράγεται η ανισότητα της κοινωνικής δομής.

Επιπρόσθετα δεν *«κατασκευάζονται»* ως οργανωμένο έγκλημα όλες οι παραβατικές συμπεριφορές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τα *«εγκλήματα του λευκού κολάρου»* που δεν ετικετοποιούνται ως οργανωμένο έγκλημα καθώς είναι πολιτισμικά και δομικά ενσωματωμένα στο καπιταλιστικό σύστημα (Βασιλαντωνοπούλου, 2016). Το οργανωμένο έγκλημα των ναρκωτικών ως *«κατασκευή»* σε συνδυασμό με το κριτήριο της εθνότητας αντανakλά την οικονομική, ταξική και εθνοτική ανισότητα της υπάρχουσας δομής.

Αντλώντας από την Πολιτισμική Εγκληματολογία θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι στα ΜΜΕ υπήρξε αλληλεπίδραση νοημάτων και συμβολικών

απεικονίσεων του οργανωμένου εγκλήματος, των ρομά, του κοινού, των παραγόμενων συναισθημάτων και των πρακτικών της αστυνομίας. Μέσα από αυτή τη συνεχή διάδραση στα ΜΜΕ ανταγωνιστικών απεικονίσεων, δύναται θα λέγαμε να προσδιορίζεται «ποιο» είναι το έγκλημα, «ποιος» το διαπράττει και «ποιος» πρέπει να είναι ο προσδοκώμενος κοινωνικός έλεγχος.

Θα λέγαμε ότι υπήρξε από τα ΜΜΕ όχι μόνο μια κατασκευή του οργανωμένου εγκλήματος των ρομά αλλά και κατασκευή της καταστολής του. Με τον ανεπίσημο κοινωνικό έλεγχο να επιβεβαιώνει τον επίσημο. Η αναφορά στη αστυνομική διαφθορά, για τις σχέσεις αστυνομικών και οργανωμένου εγκλήματος των ρομά, θα λέγαμε ότι απλά υπονοήθηκε. Άλλωστε σύμφωνα με τον Chambliss (1998) δεν υφίσταται οργανωμένο έγκλημα χωρίς συμβίωση με το νόμιμο κράτος.

Μέσα από τα άρθρα παρουσιάστηκε σύμφωνα και με την θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας, η επιλεκτική λειτουργία του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, σε όλα τα στάδια, συλλήψεις, αστυνομική βία, θάνατοι ρομά, που όμως κανονικοποιούνταν μέσα από την περιγραφή των ΜΜΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι αστυνομικές καταδιώξεις με κατάληξη τον θάνατο, έγιναν σε υποβαθμισμένες περιοχές ενώ το προφίλ των ρομά που πέθαναν από αστυνομικά πυρά, ήταν ανήλικοι με πλημμεληματικού χαρακτήρα αδικήματα.

Η αντίδραση της αστυνομίας στο οργανωμένο έγκλημα και τους ρομά είχε θετική απεικόνιση στα ΜΜΕ. Παρότι ο κοινωνικός έλεγχος εμπεριέχει συνισταμένες ανισότητας, σύγκρουσης ομάδων αλλά και καταστολής (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012:155). Για τους θανάτους των ρομά από αστυνομικά πυρά, τα ΜΜΕ φαίνεται ότι ταυτίστηκαν με τις απόψεις της αστυνομίας και του επίσημου κράτους. Θα μπορούσαμε να πούμε, ότι η ευθύνη μέσω «*τεχνικών ουδετεροποίησης*» της αστυνομίας (Sykes & Matza), και κατασκευής της «*επικινδυνότητας*» των ρομά, φάνηκε να αποδόθηκε στα θύματα. Ενώ οι παρεπόμενες διαμαρτυρίες των ρομά «*εξουδετερώθηκαν*» ως «*αντεκδίκηση*». Θα λέγαμε, όπως αναφέρει και ο Cohen, ότι υπήρξε μια σύγκρουση ανταγωνιστικών αξιακών συστημάτων για την αστυνομική καταστολή, με την κατάρριψη των ισχυρισμών των ρομά από τα ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ κατασκεύασαν το αφήγημα της καταστολής με συγκεκριμένο τρόπο νομιμοποιώντας τον κοινωνικό έλεγχο και εξασφαλίζοντας κοινωνική συναίνεση. Εδώ θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στο Garland που υποστηρίζει ότι στην ύστερη νεωτερικότητα, η

χρήση στερεότυπων και τα συναισθήματα φόβου, νομιμοποιούν την πολιτική της «μηδενικής ανοχής» και την ανάγκη εφαρμογής της κρατικής καταστολής σε ανίσχυρες ομάδες (2001:135).

Κλείνοντας θα λέγαμε ότι διαδικασίες κατασκευής του οργανωμένου εγκλήματος και της καταστολής του υπήρχαν και θα υπάρχουν στα ΜΜΕ, λόγω της σοβαρότητάς του ως κοινωνικό φαινόμενο και των επιπτώσεών του. Οι διαδικασίες ηθικού πανικού, οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις, η κατασκευή του οργανωμένου εγκλήματος με εθνοτικά, ταξικά κριτήρια, και η παρεπόμενη κατασκευή της καταστολής, θα λέγαμε ότι αναπαράγουν την κοινωνική ανισότητα, διατηρούν την ηγεμονία της άρχουσας τάξης ενώ αποπροσανατολίζουν την κοινωνία από το οργανωμένο έγκλημα του «λευκού κολάρου» και τα «εγκλήματα των ισχυρών».

Παράρτημα 1

Πηγή :Ελεύθερος Τύπος, 30/6/2018

Πηγή :Πρώτο Θέμα, 17/12/2020

Πηγή :Πρώτο Θέμα, 7/12/2020

Πηγή :Ελεύθερος Τύπος, 30/6/2018

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος Α., Καραβάλτσου Β., Κρουστάλη Μ., κ.ά., (2022, Δεκέμβριος 12). Σφαίρες, περιθώριο, Απαξία. Το Βήμα. Ανακτήθηκε 7 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.tovima.gr/print/society/sfairescrperithoriocrkai-apaksia/>

Αλοσκόφης, Ο. (2019). Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών. Στο Σ. Βιδάλη, Ν., Κουλούρης & Χ.. Παπαχαράλαμπος (επιμ.), Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σ. 87-109). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Αvgi. (2022, Δεκέμβριος 13). Κώστας Φραγκούλης / Πέθανε ο 16χρονος που πυροβολήθηκε από αστυνομικό στο κεφάλι. Ανακτήθηκε στις 9 Δεκέμβρη, 2023 από: https://www.avgi.gr/koinonia/433265_pethane-o-16hronos-poy-pyrobolithike-apo-astynomiko-sto-kefali

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα του 2021 (2022, Δεκέμβριος 22). Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρη, 2023 από:<https://www.astynomia.gr/file/2022/12/05122022ekthesiorganwmenou2021.pdf>

Αρχιμανδρίτου, Μ. (2022). Εισαγωγή στην Εγκληματολογία. Αθήνα Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ασημακόπουλος, Η.(2021). Η αόρατη «υπερεκπροσώπηση» των Ρομά στις ελληνικές φυλακές. The Art of crime,11,227-235.

Ατσικπάση, Π. Νοταρά, Ε., Γράμψας, Λ., κ.ά. (2016). Οι αναπαραστάσεις των ρομά στον τοπικό τύπο της Ρόδου. Ανακτήθηκε στις 14 Απριλίου, 2024 από: https://www.researchgate.net/publication/309953963_Oi_anaparastaseis_ton_Roma_s_ton_topiko_typo_tes_Rodou

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016). Ποιοι είναι οι εγκληματίες στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολλάρου. Τιμητικός τόμος Κουράκη. Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου, 2024 από:<http://crime-in-crisis.com/%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%bf%ce%b9-%ce%b5%ce%af%ce%bd%ce%b1%ce%b9-%ce%bf%ce%b9-%ce%b5%ce%b3%ce%ba%ce%bb%ce%b7%ce%bc%ce%b>

Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). Αποκλίνουσα Συμπεριφορά και Ποινικό Φαινόμενο. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Βιδάλη, Σ.(2013). Εισαγωγή στην Εγκληματολογία, Ανακτήθηκε στις 14 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%99%CE%95%CE%A3%20%CE%A3%CE%A5%CE%93%CE%9A%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%97%CE%A3%20%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%9E%CE%99%CE%A3%CE%A4%202.pdf>

Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα Όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Αθήνα Νομική Βιβλιοθήκη.

Βραδέλης, Σ., (2005, Δεκέμβρη 14). Μας δικαίωσε η Ευρώπη. Τα Νέα. Ανακτήθηκε 6 Δεκεμβρίου, 2023 από: <https://www.tanea.gr/2005/12/14/greece/mas-dikaiwse-i-eyrwpi/>

Η Βραδινή (2022, Δεκέμβριος 9). Έφοδος της ΕΛ.ΑΣ σε καταυλισμούς Ρομά στη Δυτική Αττική-6 συλλήψεις. Ανακτήθηκε στις 14 Μάϊου 2024 από: <https://www.vradini.gr/ellada/efodos-tis-el-as-se-katavlistmous-roma-sti-d-attiki-6-syllipseis/>

Βυθούλας, Δ (2013, Οκτώβριος 2021). Συλλήψεις ρομά σε καταυλισμούς στο Ζεφύρι και την Αυλίζα Αχαρνών. Ανακτήθηκε στις 19 Μάϊου 2024 από: <https://www.tovima.gr/2013/10/21/society/syllipseis-roma-se-kataylistmoys-sto-zefyri-kai-tin-ayliza-axarnwn/>

Δασκαλάκης, Η. (1985). Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκουλα.

Δελτία κυκλοφορίας. Ανακτήθηκε στις 14 Απριλίου, 2024 από: <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17>

Διεθνής Αμνηστία, Ετήσια έκθεση (2012). Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου, 2023 από: <https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/20076/etisia-ekthesi-2012>

Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, (2019). Ανακτήθηκε 3 Δεκέμβρη, 2023 από: https://old.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2019.pdf

Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αστυνομικής Αυθαιρεσίας (2022). Ανακτήθηκε στις 7 Δεκέμβρη, 2023 από :<https://www.hlhr.gr/wp-content/uploads/2023/10/171023-EMIDHPA-EKTHESH-WEB.pdf> σελ. 15, 26, 27, 28

Έθνος (2022, Δεκέμβριος 13). Δηκεοσήνι- 16 χρονών νεκρός για 20 ευρώ βενζίνης. Μεγάλες διαμαρτυρίες σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη για την ανθρωποκτονία του Κώστα Φραγκούλη. Ανακτήθηκε στις 18 Μάϊου 2024 από : <https://www.ethnos.gr/greece/article/237252/dhkeoshni16xrononnekrosgia20eyrobenzinhmegalesdiamartyriesseathhnakaithessalonikhgiathnanthropoktoniatoykostafragkoylh>

Έθνος (2021, Οκτώβριος 23). Πέραμα: Μαρτυρίες κατοίκων για την αιματηρή καταδίωξη με ένα νεκρό και οκτώ τραυματίες. Ανακτήθηκε στις 6 Δεκέμβρη 2023 από: <https://www.ethnos.gr/greece/article/179509/peramamartyrieskatoikongiathnaimathrh,Hkatadioxhme1nekrokai8traymaties>

ΕΛ.ΑΣ. Ζητήματα Υπέρμετρης Αστυνομικής Βίας και Αυθαιρεσίας, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2022). Ανακτήθηκε 3 Δεκέμβρη, 2023, από: <https://www.hlhr.gr/wp-content/uploads/2022/11/%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%95%CE%BB%CE%95%CE%94%CE%91.pdf>

Ελεύθερος Τύπος (2018, Ιούνιος 30). Επιχείρηση σε καταυλισμούς Ρομά στο Μενίδι: 24 συλλήψεις, όπλα και ναρκωτικά βρήκε η ΕΛ.ΑΣ. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου 2024, από: <https://eleftherostypos.gr/ellada/258461-epixeirisi-se-kataylismoys-roma-sto-menidi-24-syllipseis-opla-kai-narkotika-brike-i-el-as#main-image>

Ελεύθερος Κόσμος (2018, Ιούνιος 30). Αστυνομική επιχείρηση στο γκέτο των Ρομά στις Αχαρνές (21) συλλήψεις για όπλα ναρκωτικά. Ανακτήθηκε 28 Νοεμβρίου 2023. από: <https://www.elkosmos.gr/astynomiki-epicheirisi-sto-gketo-ton-roma-stis-acharnes-21-syllipseis-gia-opla-narkotika/>

Ελληνική Αστυνομία: 5-12-2022 Σοβαρός τραυματισμός ημεδαπού. Ανακτήθηκε 10 Δεκέμβρη, 2023 από :<https://www.astynomia.gr/2022/12/05/05-12-2022-sovaros-travmatismos-imedapou/>

Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Καταπολέμησης της Φτώχειας: Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο (έτους 2021). Ανακτήθηκε στις 19 Δεκέμβρη, 2023 από:<https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2022/10/%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%97-%CE%A0%CE%9B%CE%97%CE%98%CE%A5%CE%A3%CE%9C>

%CE%9F%CE%A5-%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%91-
2021_FINAL_compressed.pdf

Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2021, Νοέμβριος 1).
Δελτίο Τύπου για τον θάνατο του Νίκου Σαμπάνη από πυρά αστυνομικών. Ανακτήθηκε
1 Δεκέμβρη, 2023
από: <https://www.hlhr.gr/%CF%83%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AC/>

Ετήσιες Εκθέσεις Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα,
(2017,2018,2019,2020,2021,2022). Ανακτήθηκε στις 19 Μάϊου 2024 από:
<https://www.astynomia.gr/statistik-es-etirides/statistika-stoicheia-2/etisies-ektheseis-organomenou-egklimatos/>

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Πρώτο Τμήμα
Υπόθεση Στεφάνου κατά Ελλάδας (Προσφυγή υπ' αριθ. 2954/07). Ανακτήθηκε 1
Δεκεμβρίου 2023, από:
[file:///home/patraw44/%CE%9B%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/firefox.tmp/CASE%20OF%20STEFANOU%20v.%20GREECE%20-%20\[Greek%20Translation\]%20by%20Official%20Translation%20Center.pdf](file:///home/patraw44/%CE%9B%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/firefox.tmp/CASE%20OF%20STEFANOU%20v.%20GREECE%20-%20[Greek%20Translation]%20by%20Official%20Translation%20Center.pdf)

Efsyn,(2022, Δεκέμβριος 13). «Στήνουν κλίμα έντασης και αστυνομοκρατίας
μετά τον θάνατο του 16χρονου Ρομά». Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από:
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/370818_stinoyn-klima-entasis-kai-astynomokratias-meta-ton-thanato-toy-16hronoy-roma

Διεθνής Αμνηστία, Ετήσια έκθεση (2012). Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου, 2023
από: <https://www.amnesty.gr/news/ektheseis/article/20076/etisia-ekthesi-2012>

Δολοφονία Νίκου Σαμπάνη, Racial profiling και παραβίαση κανόνων
εμπλοκής (2021, Οκτώβριος 22). Ανακτήθηκε 5 Δεκέμβρη, 2023 από:
<https://govwatch.gr/finds/dolofonia-nikoy-sampani-racial-profiling-kai-paraviasikanonon-emplokis/>

Ζαραφωνίτου, Χ. (2011). Fear Of Crime. Ανακτήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου, 2024 από: [ile:///home/patraw44/Λήψεις/firefox.tmp/6_MEL_ZARAFONITOU.indd.pdf](file:///home/patraw44/Λήψεις/firefox.tmp/6_MEL_ZARAFONITOU.indd.pdf)

Ζαραφωνίτου, Χ. (2015). Κριτική Προσέγγιση των Ηθικών Πανικών. Στο Β. Καρύδης & Α. Χουλιάρας (επιμ.), Ηθικοί Πανικοί Εξουσία και Δικαιώματα. Σύγχρονες Προσεγγίσεις (σσ. 141-144). Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Θεοδωράκης, Σ. (2022, Δεκέμβρη 12), Γιατί παίρνουν τώρα φωτιά οι καταυλισμοί. [kathimerini.gr](https://www.kathimerini.gr). Ανακτήθηκε 9 Δεκέμβρη, 2023 από <https://www.kathimerini.gr/society/562179856/giati-pairnoyn-tora-fotia-oi-kataylismoι/>

Θεοδωράκης, Σ. (2023, Νοέμβριος 28). Κραυγές και σφαίρες από την άκρη της πόλης. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/562749247/krayges-kai-sfaïres-apo-tin-akri-tis-polis/>

Θεοδωρόπουλος, Τ. (2023, Νοέμβριος 17). Η θυματοποίηση των Ρομά. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/562733548/i-thymatopoiisi-ton-roma/>

Ιωσηφίδης, Θ. (2019). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών. Εκδόσεις ΤΖΙΟΛΑ. Θεσσαλονίκη

Καθημερινή, (23, Οκτώβρη 2021). Η ανακοίνωση της ΕΛΑΣ για την καταδίωξη στο Πέραμα. Ανακτήθηκε στις 24 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/561554797/i-anakoinosi-tis-elas-gia-tin-katadioxi-sto-perama/>

Καθημερινή (24, Οκτώβρη 2021). Πέραμα: Επίσκεψη Θεοδωρικάκου στους επτά αστυνομικούς – Επικοινωνία με τον πατέρα του 20χρονου. Ανακτήθηκε στις 24 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/561555595/perama-episkepsi-theodorikakoy-stoys-epta-astynomikoys-epikoinonia-me-ton-patera-toy-20chronoy/>

Καλπαζίδου, Γ. (2021). Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Μαθητική Διαρροή, πρόληψη και καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του

σχολείου. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκέμβρη, 2023 από:<https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2021/09/%CE%9C%CE%91%CE%98%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A1%CE%A1%CE%9F%CE%97.pdf>

Καραγιάννη, Α. (2021). Πρώιμοι Γάμοι: Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε Εθνικό Επίπεδο. Ανακτήθηκε στις 12 Δεκέμβρη 2024 από: <https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2021/09/%CE%A0%CE%A1%CE%A9%CE%99%CE%9C%CE%9F%CE%99-%CE%93%CE%91%CE%9C%CE%9F%CE%99.pdf>

Καρανάτση, Ε (2010, Ιούλιος 2). Η ανθρωπογεωγραφία των τσιγγάνων στο λεκανοπέδιο. Ανακτήθηκε στις 19 Μάϊου 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/395000/i-anthropogeografia-ton-tsigganon-sto-lekanopedio/>

Καρύδης, Β. & Χουλιάρας, Α. (2015). Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα, Σύγχρονες Προσεγγίσεις. Αθήνα-Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Σάκκουλα

Καρύδης Β. (2015), «Νέα» Μετανάστευση και Κοινωνικοί Πανικοί: Η Ελληνική Εμπειρία. Στο Β. Καρύδης & Α. Χουλιάρας (επιμ.), Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα – Σύγχρονες Προσεγγίσεις Συνήγορος του Πολίτη (σσ. 89-105). Αθήνα – Θεσ/νίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Καταγραφή Οικισμών και Πληθυσμού Ρομά σε εθνικό επίπεδο (2021). Ανακτήθηκε στις 12 Δεκέμβρη, 2024 από: <https://egroma.gov.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8E%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CF%81%CE%BF%CE%BC/>

Κοινωνική Ένταξη των ρομά, Έκθεση του FRA για την κοινωνική ένταξη των ρομά (2022). Ανακτήθηκε στις 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://egroma.gov.gr/%CE%B5%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%>

%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%B4%CE%B7-
%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%B1 2022/

Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Στο Σ. Βιδάλη, Ν., Κουλούρης & Χ.. Παπαχαλαράμπους (επιμ.), Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σσ.185-209). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Κουλούρης, Ν. (2019). Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος. Στο Σ. Βιδάλη, Ν., Κουλούρης & Χ.. Παπαχαράλαμπος (επιμ.), Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σσ. 15-40). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Κουτρουβέλης, Α (2021, Οκτωβρίου 29). Ένας Ρομά στον Ασπρόπυργο δεν
χωρά ούτε νεκρός. Ανακτήθηκε 26 Ιανουαρίου, 2024
https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/316734_enas-roma-ston-aspropyrgo-den-hora-oyte-nekros

Κωνσταντόπουλος, Μ. (2021, Νοέμβριος 3). Ειδική επιτροπή για τη μελέτη της παραβατικότητας των Ρομά και μέτρα ουσιαστικής ένταξης. Ανακτήθηκε 26 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.efsyn.gr/ellada/k> Πώποτας, Δ., Καλύβα, Α., (2019, Δεκέμβριος 15) [oiononia/317427_eidiki-epitropi-gia-ti-meleti-tis-parabatikotitas-ton-roma-kai-metra](https://www.oiononia.gr/317427_eidiki-epitropi-gia-ti-meleti-tis-parabatikotitas-ton-roma-kai-metra)

Λαμπροπούλου, Ε. (1994). Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Λαμπροπούλου, Ε. (1999). Η κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Λαμπροπούλου, Ε. (2001). Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου.
Εκδόσεις Κριτική. Αθήνα.

Λαμπροπούλου, Ε. (2009). Η Σχολή του Σικάγο και η νεανική παραβατικότητα
Στο Ν. Τάτσης & Μ. Θανοπούλου (επιμ.). Η κοινωνιολογία της Σχολής του Σικάγο (σσ.
259-285). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

Λαμπρόπουλος, Β. (2017, Μάιος 6). Μυστική έρευνα και βιντεοσκοπήσεις της ΕΛ.ΑΣ. στα «γκέτο» των δυτικών προαστίων. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.tovima.gr/2017/05/06/society/mystiki-ereyna-kai-binteoskopiseis-tis-el-as-sta-gketo-twn-dytikwn-proastiwn/>

Λαμπρόπουλος, Β. (2023 Μάιος 24). Εκλογές 2023: Εντέλει οι πολίτες αδιαφορούν για τα σκάνδαλα και τις τραγωδίες; Ανακτήθηκε στις 20 Μάϊου 2024 από: <https://www.tanea.gr/2023/05/24/politics/ekloges-2023-giati-oi-polites-adiaforoun-gia-ta-skandala-kai-tis-tragodies/>

Λιάτσου, Ο. (2017, Οκτώβριος 8). Η σκοτεινή πλευρά της Δυτικής Αττικής. Ανακτήθηκε στις 19 Μάϊου 2024 από : <https://www.tanea.gr/2017/10/08/greece/i-skoteini-pleyra-tis-dytikis-attikis/>

Μαρκάκης, Β (2022,) Η Εγκληματοποίηση. Πως πετυχαίνετε η Εγκληματοποίηση και ποιες οι συνέπειές της. Ανακτήθηκε στις 29 Μάϊου 2024 από: https://www.academia.edu/115386916/%CE%97_%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7?email_work_card=view-paper

Μούχελι, Α.(1990). Τσιγγάνοι και κοινωνικός αποκλεισμός. Ανακτήθηκε 21 Δεκέμβρη, 2023 από:https://www.ekke.gr/publication_files/tsiggani-kai-kinonikos-apoklismos

Ν.ΥΠ.ΑΡΙΘΜ.3169/2003. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2023 από :<https://www.e-nomothesia.gr/kat-astynomikos-astynomia/oploforia-oploxrisia/n-3169-2003.html>

Νταλιάνη, Μ. (1998, Μάιος 9). Τα παιδιά μας άφησαν τα χαλιά και πουλάνε ναρκωτικά. Ανακτήθηκε στις 19 Μάϊου 2024 από:»,<https://www.tanea.gr/1998/05/09/greece/ta-paidia-mas-afisan-ta-xalia-kai-poylane-narkwtika/>

Ονισένκο, Κ. (2012, Δεκέμβριος 30). Το άβατο των καταυλισμών και η μαφία των Ρομά. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/477021/to-avato-ton-kataylismon-kai-i-mafia-ton-roma/>

Παναγωταρέα, Α. (2022, Δεκέμβριος 14). Τι να κάνει το Ρομά.. Ανακτήθηκε στις 20 Μάϊου 2024 από : <https://eleftherostypos.gr/aporseis/ti-na-kanei-to-roma>

Πανελλαδική Συνομοσπονδία Ελλήνων Ρομά. Ανακτήθηκε 21 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://govwatch.gr/finds/kataggelia-tis-panelladikis-synomospondias-ellinon-roma-ellan-passe-gia-ypervoliki-astynomiki-via-kai-ratsistiki-symperifora-kata-ton-roma-apo-tin-elas/>

Πανούσης, Ι. (2016). Τα σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας και Ενημέρωσης στην διαχείριση της διαφθοράς. Ανακτήθηκε στις 12 Ιουνίου 2024 από: <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%B1-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE,%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BD%CE%B7/>

Παπαδοπούλου Ε, (2023, Νοέμβριος 15). Σκοτώστε, Σκουπίστε, Τελειώσατε. Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/411613_skotoste-skoypiste-teleiosate

Παπαχαλαράμπους, Χ. (2019). Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου. Στο Σ. Βιδάλη, Ν., Κουλούρης & Χ.. Παπαχαλαράμπους (επιμ.), Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σ. 139-153). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Περιφέρεια Αττικής, Forum Δυτικής Αττικής για Θέματα Ρομά, Απολογιστικό Δελτίο 2015-2017 (2017 Δεκέμβριος). Ανακτήθηκε στις 20 Δεκέμβρη, 2023 από https://www.patt.gov.gr/wp-content/uploads/2018/01/apologismos_2015_2017.pdf σελ.11

Πολίτης, Π (2001). Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Το Επικοινωνιακό Πλαίσιο και η Γλώσσα τους. Ανακτήθηκε στις 28 Μάϊου 2024 από: <https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/>

Πώποτας, Δ. Καλύβα, Α. (2019, Δεκέμβριος, 15). ΕΛΑΣ: Σχέδιο Σπάστε τα γκέτο>>> Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.protothema.gr/greece/article/955651/elas-shedio-spaste-ta-geto/>

Πώποτας, Δ. Καλύβα, Α. (2020, Δεκέμβριος, 17). Ναρκωτικά στη Δυτική Αττική: Το καρτέλ που δούλευε όπως οι ναρκέμποροι της Λατινικής Αμερικής. Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1075786/narcos-sti-dutiki-attiki-to-kartel-pou-douleue-opos-oi-narkeboroi-tis-latinikis-amerikis/>

Πώποτας, Δ. Καλύβα, Α. (2021, Νοέμβριος 2). Έκθεση της ΕΛΑΣ: Το 50% της εγκληματικότητας στην Αττική προέρχεται από τους καταυλισμούς Ρομά. Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1177237/ekthesi-tis-elas-to-50-tis-eglimatikotitas-stin-attiki-proerhetai-apo-tous-kataulismous-roma/>

Πώποτας, Δ. Καλύβα, Α. (2022, Δεκέμβριος 12). Ρομά: Σπάει το «άβατο» των καταυλισμών για όπλα και ναρκωτικά. Ανακτήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου, 2024 από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1317355/stous-dromous-oi-roma-spaei-to-avato-ton-kataulismou-gia-opla-kai-narkotika/>

Ραβανός, Α. (2022, Δεκέμβριος 19). Από τη σύγκρουση στην έκρηξη. Ανακτήθηκε στις 19 Μαΐου 2024 από: <https://www.tovima.gr/print/politics/apo-ti-sygkrousi-stin-ekriksi/>

Ροδόπουλος, Ι (2015). Ηθικοί Πανικοί, καταστάσεις άρνησης και οργανωμένο έγκλημα. Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου, 2024 από: <https://docplayer.gr/13647220-Ithikoi-panikoi-katastaseis-arnisis-kai-organomeno-egklima.html>

Ρουγγέρη Ν, (2023, Μάρτη 23). Έκθεση κόλαφος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για την Ελλάδα: Αστυνομική βία, υποκλοπές, μεταναστευτικό, Τα Νέα. Ανακτήθηκε 7 Δεκέμβρη, 2023 από: https://ile:///home/patraw44/Λήψεις/firefox.tmp/6_MEL_ZARAFONITOU.indd.pdfwww.tanea.gr/2023/03/23/greece/ekthesi-kolafos-tou-steit-ntipartment-gia-tin-ellada-astynomiki-via-ypoklopes-metanasteytiko/

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν., Κουλούρης & Χ.. Παπαχαράλαμπος (επιμ.), Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (σσ. 213-237). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Στούκας, Μ. (2023, Νοέμβριος 19). Έκθεση της ΕΛΑΣ: 84% όσων Ελλήνων εμπλέκονται σε κλοπές και διαρρήξεις είναι Ρομά. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2024

από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1436974/ekthesi-tis-elas-84-oston-ellinon-eblekodai-se-klopes-kai-diarrixais-einai-roma/>

Σουλιώτης, Γ. (2022 Δεκέμβριος 9). Ένταση σε καταυλισμούς Ρομά – Αστυνομική επιχείρηση στη δυτική Αττική. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/562177312/entasi-se-kataylismoys-roma-astynomiki-epicheirisi-sti-dytiki-attiki/>

Στρογγυλή Τράπεζα Αστυνόμευση: Ρόλοι και ευθύνες εθνικών παραγόντων σε σχέση με την (κακο-)μεταχείριση συλληφθέντων στην Ελλάδα (2019). Ανακτήθηκε 7 Δεκεμβρίου 2023 από: <https://rm.coe.int/20190108cpt-2019-01rt-athens-rtable-concept-note-nm-rev-ell/1680908b11>

Συνήγορος του Πολίτη, Καταδίκη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για αστυνομική βία κατά Ελλήνων Ρομά, (2005, Δεκέμβρης 20). Ανακτήθηκε 2 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://old.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.34031>

Τέσση Γ., Φωτόπουλος Ν., Παπαδοπούλου Ε, (2023, Δεκέμβριος 10). Γιατί οι σφαίρες των αστυνομικών βρίσκουν πάντα τα παιδιά ρομά;. [efsyn.gr](https://www.efsyn.gr). Ανακτήθηκε 10 Δεκέμβρη, 2023 από: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/414584_giati-oi-sfaires-ton-astynomikon-briskoyn-panta-ta-paidia-roma

Τα 20 κορυφαία ενημερωτικά sight του ελληνικού internet (2020). Ανακτήθηκε στις 14 Απριλίου, 2024 από: <https://www.e-tetradio.gr/Article/22316/ta-20-koryfaia-enhmerwtika-site-toy-ellhnikoy-internet>

Τι είναι και πως υπολογίζει το alexa.com την επισκεψιμότητα ενός site (2021). Rodosreport Ανακτήθηκε στις 14 Απριλίου, 2024 από: <https://www.webmusic.gr/ti-einai-kai-pos-ypologizei-to-alexa-com-tin-ep/>

Τσιώλης, Γ.(2015) Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.). Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη (σσ. 473-498). Αθήνα: Πεδίο.

Χονδρόγιαννος, Θ.(2021, Μάρτιος 15). Προσφυγές κατά της Ελλάδος στο δικαστήριο του Στρασβούργου για βασανιστήρια, [gonwatch](https://www.gonwatch.gr). Ανακτήθηκε στις 7

Δεκέμβρη, 2023 από:<https://govwatch.gr/finds/prosfyges-kata-tis-elladas-sto-dikastirio-toy-strasvoyrgoy-gia-vasanistiria/>

Χουλιάρης, Α. (2008). Ποινικό Δίκαιο και Εξουσία. Ανακτήθηκε στις 10 Ιουνίου 2024 από:<https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/%CE%A7%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%A3%20%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%9F%20%CE%95%CE%9E%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91.pdf>

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

A persisting concern: anti- Gypsyism as a barrier to social inclusion FRA,2018 Ανακτήθηκε 18 Δεκεμβρίου, 2023 από https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-anti-gypsyism-barrier-roma-inclusion_en.pdf

Auerbach, C. (2007). An introduction to qualitative methods studying trauma. Ανακτήθηκε στις 12 Απριλίου, 2024 από:https://istss.org/education-research/istss-research-guidelines/trauma-research-methods/an-introduction-to-qualitative-research-methods-fo?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwn7mwBhCiARIsAGoxjalh1V-D-9x16ZwTb0VqJIvCxAS2NQHjmyptqG-ZL7bt_UjhG8j6o-IaAvOkEALw_wcB

Beccaria, C. (2010). Classical School Contributors: Andrew N. Carpenter Editors: Francis T. Cullen & Pamela Wilcox Book Title: Encyclopedia of Criminological Theory Chapter Title: "Beccaria, Cesare: Classical School». Publishing Company: SAGE Publications.

Becker, H. (2000). Οι Περιθωριοποιημένοι. Μελέτες στην Κοινωνιολογία της Παρέκκλισης. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Bernburg J. G. (2009). Labelling theory. In: Marvin D. Krohn, Alan Lizotte & Gina Penly Hall (eds). Handbook on Crime and Deviance (187-207). Springer Science Business Media.

Bernburg J. G. & Krohn, M. D (2006). Official Labeling, Criminal Embeddedness, and Subsequent Delinquency: A Longitudinal Test of Labeling Theory, Journal of Research in Crime and Delinquency, 43(1), pp. 67-88

Bezlov, T. & Gounev, P. (2012). Organized Crime, corruption and public bodies. Ph. Gunev.

Chambliss, W. J. (1988). On The Take, From Petty Crooks to Presidents, 2nd end., Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis.

Chambliss, W. J. (2004). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior, *Criminology*, 42(2), pp. 241-252.

Civil society monitoring report on implementation of the national RomaLivingstone, S. (2008) “Για το ανεπίλυτο πρόβλημα των επιδράσεων των μέσων” στο Curran, J. & Gurevitch, M. (2008). “Μ.Μ.Ε. και Κοινωνία”. Αθήνα. Εκδόσεις Πατάκη integration strategy in Greece :Assessing progress in key policy areas of the strategy (2019).Ανακτήθηκε στις 19 Δεκεμβρίου, 2023 από:<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/34ed2486-0188-11ed-acce-01aa75ed71a1/language-en>

Cohen, S. (2002). Folk Devils and Moral Panics. London and New York: Routledge.

Cohen, S. (2011). Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers. London: NY Routledge.

Copes, H, Maruna, S. (2010). Sykes, Gresham M., and David Matza: Techniques of Neutralization Encyclopedia of Criminological Theory Publishing Company: SAGE Publications, Inc

Council of Europe, Descriptive Glossary of terms relating to Roma issues (2012). Ανακτήθηκε 9 Δεκέμβρη, 2023 από :<https://rm.coe.int/1680088eab>.

Country Reports on Human Rights Practices (2022): Greece. Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/greece/>

Cressey, D. R. (2008). Theft Of the Nation: The Structure and Operation of Organized Crime in America, Transaction Publishers. New Brunswick, New Jersey,

Cullen, F.T. & Wilcox, P. (2010). Chambliss.William J.: Power, Conflict, and Crime.

Chambliss, William J.: The Saints and the Roughnecks (2010). In F. T. Cullen & P. Wilcox (edit). Encyclopedia of Criminological Theory (p. 1-16). Publishing Company: SAGE Publications, Inc. City: Thousand Oaks. Ανακτήθηκε στις 10 Μάη, 2024 από https://study.sagepub.com/system/files/Chambliss%2C_William_J._-_The_Saints_and_the_Roughnecks.pdf.

Garland, D. (2001). The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society

Dekeseredy, W. (2020). Critical Criminologies. In Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice Publisher (pp. 1-27). Oxford University Press.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), The Sage handbook of qualitative research (3rd ed., pp. 1–32). Sage Publications Ltd.

Dorfman, L. & Schiraldi, V. (2001). “Off Balance: Youth, Race & Crime in the News”. Ανακτήθηκε στις 12 Ιουνίου 2024 από: http://www.justicepolicy.org/uploads/justicepolicy/documents/off_balance.pdf

Dunnage, J. (2018). The Work of Cesare Lombroso and its Reception: Further Contexts and Perspectives Crime, Histoire & Sociétés / Crime, History & Societies, pp. 5-8 (4 pages), Librairie Droz. Ανακτήθηκε στις 29 Μαρτίου, 2024 από: https://www.jstor.org/stable/45215823?oauth_data=eyJlbWFpbCI6InJ1YnlnaWFubmFyb3NAZ21haWwuY29tIiwiaW5zdGl0dXRpb25JZHMiOltLCJwcm92aWRlcil6Imdvd2dsZSJ9

Ferrell, J. (1999). Cultural Criminology Department of Criminal Justice, Northern University Arizona. Annu. Rev. Sociol., 25, pp. 395–418.

Ferrell, J. (2011). Cultural Criminology, Blackwell Encyclopedia of Sociology. University of Kent.

Ferrell, J. & Hayward, K. (2004). Introducing Cultural Criminology Unleashed Fragments of a Manifesto Ανακτήθηκε στις 29 Μαρτίου, 2024 από: https://www.academia.edu/193433/Cultural_Criminology_Unleashed

Flick, U., Kardorff, E., Steinke, E. (2004). A companion to Qualitative Research. SAGE publications

FRA : Roma in Ten European Countries (2021). Ανακτήθηκε στις 19 Δεκέμβρη, 2023 από: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

FRA: Δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις: επιλεγμένα πορίσματα για τους ρομά (2018). Ανακτήθηκε στις 18 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://agriniostories.gr/wp-content/uploads/2022/10/deyteri-ereyna-tis-eropaikis-enosis-schetika-me-tis-meionotites-kai-tis-diakriseis.pdf> σελ...5

Geraghty, C. (2008). “Αναπαράσταση και λαϊκή κουλτούρα” Στο :Livingstone, S. (2008) “Για το ανεπύλωτο πρόβλημα των επιδράσεων των μέσων” στο Curran, J. & Gurevitch, M. (2008). “M.M.E. και Κοινωνία”. Αθήνα. Εκδόσεις Πατάκη

Gomes, S. & Machado, H. (2011). Media’s made criminality: the construction of moral panic over gypsies and immigrants. Ανακτήθηκε στις 14 Απριλίου, 2024 από: https://www.researchgate.net/publication/282247242_Media's_made_criminality_The_construction_of_moral_panic_over_gypsies_and_immigrants

Goode, E. & Ben-Yehuda, N. (2009). Moral Panics. Singapore Wiley: Blackwel.

Hall, S (2014). Policing the Crisis. Mugging, The State and Law and Order. Ανακτήθηκε στις 18 Μάϊου 2024 από: <https://sociologytwynham.com/2014/10/22/stuart-hall-policing-the-crisis/>

Hall, S. (2019). Representations and stereotypes. Ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου, 2024 από: https://bgsmediastudies.weebly.com/uploads/8/9/4/2/894215/stuart_hall_representation_theory.pdf

Hayward, K. & Young, J. (2004). Cultural Criminology: Some notes on the script. London: SAGE publications.

Jones, P. (1997). Moral Panic: The legacy of Stan Cohen and Stuart Pall. SAGE Media International Australia.

Jovanov, I. (2011). White collar crime as part of organized crime. Ανακτήθηκε στις 13 Απριλίου, 2024 από: <https://mail.google.com/mail/u/0/#sent?projector=1>

Kaptain, M. & Van Helvoort, M. (2019). A Model of Neutralization Techniques. *Deviant Behavior*, 40(10), pp. 1260–1285. Ανακτήθηκε στις 11 Απριλίου 2024 από: <https://doi.org/10.1080/01639625.2018.1491696>

Kleemans E. R. (2014). Theoretical perspectives on organized crime. In: L. Paoli (ed). *Oxford Handbook on Organized Crime* (pp. 32-52). Oxford University Press

Lilly, J. R., Cullen, F. T., & Ball, R. A. (2007). *Criminological theory: Context and consequences*. Sage Publications, Inc. Ανακτήθηκε στις 8 Απριλίου, 2024 από: <https://psycnet.apa.org/record/2008-05992-000> <https://psycnet.apa.org/record/2008-05992-000>

Long, M. (2015). *Critical Criminology. The Encyclopedia of Crime and Punishment*. John Wiley & Sons, Inc.

Lucas, F (2007). *Criminal Organizations and Judiciary Power*. Ανακτήθηκε στις 10 Απριλίου, 2024 από : <https://www.scielo.br/j/ea/a/g74f4wYNFN73T7ZbWnfdkfb/?lang=en>

Lyman, M.D. & Potter, G.W. (2006). *Organized Crime*. Prentice Hall, Pearson Education

Macnamara, J (2003). *Media content analysis: it's Uses, Benefits and best practice Methodology*. CARMA International (Asia Pacific) Pty Ltd Australia.

Mantziou, C. (2007). Theories of organized criminal behavior. *Organized Crime*, Ανακτήθηκε στις 10 Απριλίου, 2024 από: https://www.academia.edu/9457289/Theories_of_organised_criminal_behaviour

Morris, R. (2000). Gypsies, Travellers and the Media: Press regulation and racism in the UK. *Communications Law*, 5(6), pp. 213-219

Muggleton, D. (2005). From Classlessness to clubculture: A genealogy of post-war British youth culture analysis. Ανακτήθηκε στις 26 Απριλίου, 2024 από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1103308805051322>

Okely, J. (2014). Recycled (mis) representations: Gypsies, Travellers or Roma treated as objects, rarely subjects. *People, Place and Policy Online*, 8(1), pp. 65-85

Pew Research Centre (2019). Ανακτήθηκε 12 Δεκέμβρη, 2023 από: <https://www.pewresearch.org/global/2019/10/14/minority-groups/>

Ringold, D., Orenstein, M. A., & Wilkens, E. (2005). *Roma in an expanding Europe: Breaking the poverty cycle*. Washington: World Bank Publications.

Robertson, I. (1987). *Sociology: Deviance*. New York: Worth Publishers.

Rougheri, C. (1999). *Aliens of Gypsy descent: Romani images in the Greek press. Roma Rights*. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2024 από: <https://www.errc.org/roma-rights-journal/aliens-of-gypsy-descent-romani-images-in-the-greek-press>

Ruggiero, V. (2012.) Introduction: the organization of crime. In Ph., Gunev, & V. Ruggiero (eds). *Corruption and organized Crime in Europe. Illegal Partnership* (pp. 3-14). London and New York: Routledge.

Schaefer, R (1983). *Sociology: Deviance and Social Control*. Western Illinois University: McGraw-Hill Book Company.

Sebastian, B. (2017). *Birmingham School Of Cultural Studies: An Overview*, Nagaland University Kohima Campus, India. Ανακτήθηκε στις 20 Μαρτίου, 2024 από: https://www.academia.edu/86775752/BIRMINGHAM_SCHOOL_OF_CULTURAL_STUDIES_AN_OVERVIEW?uc-sb-sw=57768957

Shoemaker, P., & Reese, S (1996). *Meditating the Message: Theories of influences on Mass Media Context*. USA: Longman Publishers.

Special Report, EU policy initiatives and financial support for Roma integration: significant progress made over the last decade, but additional efforts needed on the ground. (2016). Ανακτήθηκε στις 19 Δεκέμβρη, 2023 από: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_14/SR_ROMA_EN.pdf
σελ.14

Sykes, Gresham. M. and David Matza. Techniques of Neutralization (2010). In F. T. Cullen & P. Wilcox (edit). Encyclopedia of Criminological Theory (p. 1-16). Publishing Company: SAGE Publications, Inc. City: Thousand Oaks.

Taylor, I., W. & Young J., (2013) The new Criminology: for a Social Theory of Deviance. Routledge.

Walby, K. & Gorkoff, K. (2023). Marx and the basis of Critical Criminology. Ανακτήθηκε στις 9 Απριλίου, 2024 από: <https://kpu.pressbooks.pub/introcrim/chapter/10-2-marx-and-the-basis-of-critical-criminology/>

Waters, M. & Crook, R. (1990). Principles of Sociological Analysis for Australians. Longman Cheshire Pty Limited Melbourne

Williams, P. (2014). Subcultures and deviance in book: The Death and Resurrection of Deviance. Ανακτήθηκε στις 26 Απριλίου, 2024 από: https://www.researchgate.net/publication/304873685_Subcultures_and_Deviance

Woodiwiss, M. (2000). Organized Crime: The Dumping of Discourse. Paper from the British Society of Criminology Conference